

**Joventut i seguretat a Catalunya. Enquesta als joves
escolaritzats de 12 a 18 anys**

Enquesta encarregada pel Departament de l'Interior i el
Departament d'Ensenyament

Novembre de 2001

RPEEO 196

Joventut i seguretat a Catalunya

Enquesta als joves escolaritzats de 12 a 18 anys

Curs 2000 - 2001

Departament d'Ensenyament
Departament d'Interior

**Generalitat
de Catalunya**

Índex de continguts

1	Presentació	5
2	Preàmbul i agraïments	7

ELS COMPORTAMENTS PROBLEMÀTICS DELS JOVES ESCOLARITZATS

Per Javier Elzo Imaz

3	Introducció	13
3.1	Dos estudis recents.....	16
3.2	Aproximacions per a una tipologia de la violència a l'escola.....	19
3.3	Guió del qüestionari	21
4	El maltractament a l'interior de l'escola	25
4.1	La percepció del maltractament existent.....	25
4.1.1	<i>Percepció general del maltractament a les escoles.....</i>	<i>26</i>
4.1.2	<i>Percepció del maltractament a la classe.....</i>	<i>28</i>
4.2	Els maltractaments experimentats	30
4.3	La gravetat del maltractament patit.....	36
4.4	L'alumne maltractador.....	41
5	La victimització durant el curs 1999-2000	47
5.1	Els robatoris	47
5.1.1	<i>La percepció del robatori</i>	<i>48</i>
5.1.2	<i>Els robatoris realment patits</i>	<i>49</i>
5.2	Les agressions físiques.....	57
5.2.1	<i>La percepció de les agressions físiques</i>	<i>57</i>
5.2.2	<i>Les agressions físiques realment patides</i>	<i>61</i>
5.3	Les agressions sexuals.....	70
5.3.1	<i>La percepció de les agressions sexuals</i>	<i>70</i>
5.3.2	<i>Les agressions sexuals realment patides</i>	<i>71</i>
6	El jove com a maltractador i agressor	79
6.1	El maltractament i l'agressió dins de l'escola.....	80
6.1.1	<i>Els danys als béns escolars.....</i>	<i>80</i>

6.1.2	<i>El maltractament als professors</i>	83
6.2	Els comportaments incívics fora de l'escola.....	87
6.2.1	<i>El maltractament als murs i a les coses</i>	87
6.2.2	<i>Viatjar sense bitllet o sense permís de conduir i/o assegurança</i>	93
6.2.3	<i>Els furtis i els robatoris, a casa o a les botigues</i>	96
6.2.4	<i>Les amenaces i agressions a la parella i als pares</i>	98
7	El consum de drogues	101
7.1	La percepció del perill.....	101
7.2	El consum.....	105
7.3	Altres dimensions del problema.....	108
8	Tipus de joves	111
8.1	Elaboració de la tipologia.....	111
8.2	El perfil sociològic dels quatre grups diferents de joves.....	118
8.2.1	<i>Tipus 1: agressius</i>	118
8.2.2	<i>Tipus 2: incívics</i>	123
8.2.3	<i>Tipus 3: presentistes</i>	127
8.2.4	<i>Tipus 4: integrats i normatius</i>	132
9	Resum i conclusions	137
10	Bibliografia	149
11	Annexos	155
11.1	Variables que determinen el perfil sociològic dels quatre grups de joves de la tipologia.....	157

DISSENY DE LA MOSTRA I QÜESTIONARI

Equip de treball interdepartamental

11.2	Metodologia.....	165
11.2.1	<i>Disseny metodològic</i>	165
11.2.2	<i>Resultats</i>	171
11.3	Qüestionari.....	177

1 Presentació

Les polítiques públiques han d'orientar-se, en primer lloc, a facilitar el desenvolupament de les persones i a millorar la cohesió social, sobretot quan afecten la formació i la socialització de la gent jove. La mateixa cohesió social reposa, en part, en l'existència d'un sistema d'ensenyament equitatiu que permeti accedir satisfactòriament als ensenyaments superiors o a la vida laboral. I aquest procés ha de tenir en compte els diferents punts de sortida i la diversitat de les trajectòries possibles, de manera que permeti als mateixos joves configurar eficaçment els seus projectes en un món sotmès a canvis accelerats.

L'educació dels joves requereix, doncs, l'accés als coneixements pertinents en cada cas, però requereix, tant o més, el reforç de la seva formació en actituds, valors i normes. És a dir, requereix també incrementar les seves habilitats per relacionar-se de manera positiva amb els seus companys o companyes i amb el seu entorn. En definitiva, la seva educació reclama el desenvolupament de les seves competències socials i una millor comprensió de les normes de convivència, que han de respectar-se pel bé de tots; en primer lloc, pel bé dels mateixos joves.

A voltes s'oblida que el grup poblacional amb més gran risc de partir accions contràries a la convivència és, precisament, el de les persones joves i que els autors dels fets ho poden ser també, però cal destacar que el risc de victimització personal dels 16 als 18 anys és unes tres vegades superior a l'existent entre adults. Ja abans dels 16 anys poden produir-se accions negatives entre l'alumnat que, si es pateixen de manera contínua, arriben a tenir efectes severos sobre l'autoestima i el desenvolupament futur.

En aquest sentit, els treballs realitzats pel Departament d'Ensenyament i el Departament d'Interior i l'estudi elaborat pel professor Javier Elzo, *Els comportaments problemàtics dels joves escolaritzats*, ens ofereixen la possibilitat de conèixer amb més detall aquests fenòmens i perseverar en la realització de

polítiques destinades a millorar la convivència a l'escola, formar en valors i desenvolupar les competències socials dels joves.

Es tracta d'un gran àmbit d'actuació que compartim, dia a dia, l'escola i la família, el conjunt dels ciutadans i totes les administracions. Els mateixos estudis que ara presentem han tingut un enfocament interdepartamental, ja que alguns dels comportaments analitzats desborden el marc escolar i poden afectar altres espais, altres àmbits, com ara la seguretat viària o la convivència en determinats locals de lleure. En definitiva, presentem un treball conjunt inscrit en les polítiques de la Generalitat destinades a reduir els nivells de victimització que puguin registrar-se, a prevenir les infraccions i, sobretot, a protegir i formar el conjunt d'adolescents que constitueixen, sense cap dubte, el recurs més valuós de qualsevol societat.

Carme-Laura Gil i Miró
Consellera d'Ensenyament

Xavier Pomés i Abella
Conseller d'Interior

2 Preàmbul i agraïments

L'educació dels joves i les experiències que puguin afectar negativament el seu desenvolupament personal formen part de les preocupacions permanents de la població i de les administracions públiques. Però al llarg dels últims anys sembla que s'ha enregistrat una intensificació d'aquests sentiments. En tot cas, les darreres edicions de l'Enquesta de seguretat pública de Catalunya i de l'Enquesta de victimització de Barcelona han situat tant l'educació com els comportaments problemàtics de la gent jove entre els assumptes que més preocupen els ciutadans.

Les dades disponibles recorden, doncs, la necessitat de reforçar l'educació en valors i normes, en un context en el qual s'incrementen les taxes d'escolarització. I plantegen també la necessitat de conèixer amb més precisió els fets contraris a la convivència que es produeixen entre l'alumnat, amb l'objecte de diagnosticar correctament els problemes i dissenyar els instruments d'intervenció més adequats. La crisi de la convivència escolar, a voltes greu, que s'ha produït en alguns països molt propers ens alerta, addicionalment, sobre la importància crítica que pot tenir aquesta qüestió en el bon funcionament del sistema educatiu.

Això no obstant, a Catalunya no es disposava, fins ara, de dades estadístiques sobre alguns dels fets que poden incidir negativament sobre la convivència entre els nois i les noies escolaritzats, com ara la victimització que hagin experimentat o les infraccions que hagin dut a terme. És a dir, no es disposava d'enquestes representatives sobre les accions contràries a la convivència que havien patit o en les quals s'havien implicat. I per tant, tampoc es disposava d'una base de dades que permetés interrelacionar les diverses variables associades als comportaments problemàtics de l'alumnat i estudiar la seva evolució al llarg de l'adolescència.

És cert que a Catalunya es realitzen algunes operacions estadístiques en àmbits propers que, lògicament, han contribuït a delimitar el nostre objecte d'estudi i a fixar el seu punt de partida. A tall d'exemple, podem citar l'Enquesta escolar sobre drogues (EED), centrada en el consum de substàncies psicoactives entre l'alumnat, o l'Enquesta de seguretat pública de Catalunya (ESPC) dedicada a estudiar la victimització i l'opinió en matèria de seguretat i policia entre la població general (16 anys i més). Però l'EED constitueix un estudi especialitzat en el consum de substàncies psicoactives que no cobreix altres comportaments problemàtics de l'alumnat, i l'ESPC no està adreçada a la població escolaritzada,

tot i que compti amb una submostra limitada de joves en aquesta situació. Amb altres paraules, aquests treballs no tenen per objecte l'estudi de la victimització experimentada o de les infraccions reconegudes pel mateix alumnat. En conseqüència, havia de dissenyar-se una nova actuació estadística, específicament centrada sobre aquests problemes.

El disseny d'aquesta nova actuació estadística ha estat necessàriament interdepartamental ja que la victimització i els comportaments problemàtics poden produir-se dintre o fora de l'escola, i afectar diversos àmbits competencials. Però, addicionalment, els treballs de disseny es van plantejar de manera deliberadament participativa, escoltant les opinions i les propostes d'un seguit notable de professionals dels diversos departaments implicats i, en aquest punt, s'ha de destacar la competència i l'esperit de col·laboració de totes les persones consultades que, en definitiva, han contribuït de manera decisiva al disseny d'una operació estadística que té voluntat de continuïtat.

En aquest sentit, els departaments d'Ensenyament i d'Interior van constituir un equip de treball, en el qual també participaven el Departament de Justícia, la Secretaria General de Joventut i l'Institut d'Estadística de Catalunya, amb l'objecte bàsic d'elaborar un qüestionari autoadministrat. I el mateix Institut d'Estadística de Catalunya va responsabilitzar-se del disseny d'una mostra representativa de l'alumnat català de l'ESO, el Batxillerat i els cicles formatius de Grau Mitjà, és a dir, dels nivells corresponents a unes edats modals que van dels 12 als 18 anys.

Addicionalment, aquest equip de treball va disposar de l'assessorament extern dels professors Josep M. Aragay, Juli Sabaté i Elisabeth Torrelles, de la Universitat de Barcelona que van encarregar-se també de dirigir el treball de camp i dur a terme la primera explotació estadística de les dades. I molt especialment, es va disposar, al llarg d'aquest procés, de l'assessorament del professor Javier Elzo, de la Universitat de Deusto, que va orientar el conjunt de l'operació i que ha elaborat l'anàlisi dels resultats que ara presentem.

La realització d'aquest treball ha requerit, doncs, la participació de diferents organismes i de multitud de persones a qui no podem agrair la seva contribució de manera individualitzada, i entre les quals destaquen els membres dels equips directius dels 5 instituts en els quals es va dur a terme la prova pilot, i dels 112 centres d'ensenyament finalment seleccions a la mostra, així com els professors dels grups entrevistats i, sobretot, els 7.416 nois i noies que ens van proporcionar, pràcticament sense cap incident notable, una valuosa informació sobre les seves experiències com a víctimes o com a autors d'accions contràries a la convivència.

Potser la nostra millor manera d'agrair la seva contribució consistirà a transformar aquest primer estudi en una operació estadística periòdica, ajustada a la normativa estadística catalana, que posi a disposició de tots els operadors implicats un instrument destinat a mesurar les accions problemàtiques de la joventut escolaritzada i la seva evolució en el temps.

RELACIÓ DE COL·LABORADORS DE L'EQUIP DE TREBALL INTERDEPARTAMENTAL

Departament d'Interior

Àlex Bas i Vilafranca
Josu Gondra Bustinza
Anna Salarich i Banús
Carles Segura i Buixó

Departament d'Ensenyament

Pere Led i Capaz
Josep Ignasi Almirall i Bolívar
Maria Dolors Martínez i Nó
Jesús Moral i Castrillo
Roser Gil i Campos
Joan Verdaguer i Andrés
José Javier Checa Fernández
Maria Virtudes Castaño i Reolid
Montserrat Carulla i Gratacós

Institut d'Estadística de Catalunya

Enric Ripoll i Font
Manel Falguera i Fernández
Julià Urrutia i Carratalà
Marta Masats i Folguera

Universitat de Barcelona. Fundació Bosch i Gimpera

Josep M. Aragay i Barbany
Juli Sabaté i Delgado
Elisabeth Torrelles i Puig
Elisabet Queralt i Blanch
Elena Sintes Pasqual

Departament de Justícia

Eulàlia Luque i Reina
Jaume Martín i Barberán

Secretaria General de la Joventut

Pilar Paris i Pujol
Pere Solé i Masó
Josep Vila i Boix

Els comportaments problemàtics dels joves escolaritzats

Maltractaments, victimització i infraccions reconegudes entre l'alumnat de 12 a 18 anys

Javier Elzo Imaz

3 Introducció

Aquest treball té, com a univers d'estudi, els joves escolaritzats de Catalunya durant el curs escolar 2000-2001. Les edats d'aquests escolars oscil·len entre els 12 i els 18 anys¹, totes dues edats incloses. En conseqüència, es pot considerar, com acadèmicament i genèricament s'anomenen, un estudi sobre la violència escolar. El treball s'ha dut a terme mitjançant un qüestionari autoadministrat a 110 centres docents de tot Catalunya, a 323 aules i a 7.394 escolars que, un cop ponderats, constitueixen els 7.416 casos als quals es fa referència al llarg de l'estudi. Per a les precisions que el lector consideri necessàries, pot consultar el capítol dedicat a la metodologia. En aquesta introducció, d'entrada, cal reflexionar sobre el sentit de l'univers seleccionat.

La majoria dels estudis que tracten sobre violència escolar es refereixen a la violència dins de l'escola i, fins i tot, a la violència dins de l'aula escolar. Altres treballs tracten de la violència juvenil en general i, en tot cas, fan una distinció entre joves escolaritzats i joves no escolaritzats, però dins un mateix univers d'estudi. Aquesta recerca no segueix, rigorosament parlant, cap dels dos models esmentats, per bé que continua essent, pertinentment, un estudi sobre violència escolar. Té en compte la violència que es pugui generar i efectuar "dins de l'escola" i també la violència que es produeix "fora de l'escola", però fa referència exclusivament a la violència exercida o patida per joves escolaritzats de les edats esmentades; en conseqüència, queden fora de l'objecte d'estudi els joves de 16 a 18 anys que no estan subjectes a una escolaritat obligatòria i que, per tant, poden ser ja dins el món laboral o a l'atur.

Les causes d'aquesta decisió són, almenys, de dos ordres. En primer lloc, els departaments d'Interior i d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya consideraven prioritari l'estudi dels comportaments problemàtics de la joventut en

¹ Com s'indica en la metodologia, hi ha uns pocs escolars que surten d'aquest interval d'edat, atesa la manera d'obtenció de les dades en aules seleccionades pel nivell escolar. En concret, hi ha 71 escolars que tenen 11 anys; 125, entre 19 i 20 anys, i 20, entre 21 i 25 anys. Aquests últims es reparteixen de la següent manera: 13, amb 21 anys; 4, amb 22 anys; 1, amb 23, i, finalment, 1 amb 24 anys. En total són 216 escolars els que surten fora de l'interval d'edat, sobre els 7.393 que componen la mostra. Després de comprovar les respostes davant determinades preguntes clau, hem decidit mantenir-los a la mostra, perquè s'ha donat prioritat al concepte *escolaritat* davant el concepte *edat*. La incidència d'aquests subjectes que queden fora de l'interval d'edat és pràcticament nul·la; en dades desagregades, també, llevat d'un parell de circumstàncies que seran assenyalades en el seu moment.

els àmbits de les seves responsabilitats respectives i, en segon lloc, la realització d'una enquesta en el marc escolar permetia dur a terme la recollida de dades minimitzant els costos de l'operació. És per això que la configuració del qüestionari, que es presentarà més endavant, aborda els comportaments problemàtics dins i fora del centre escolar.

Tanmateix, hi ha una altra raó que, científicament parlant, sembla particularment poderosa: cada dia és menys vàlida la separació total entre la violència "fora de l'escola" i la violència "dins de l'escola". S'ha de distingir entre aquests àmbits, però també s'han de poder identificar les interrelacions existents. I això és particularment cert si es volen entendre en profunditat els fets de certa intensitat, com ara les agressions físiques o sexuals.

No es té la pretensió de negar els estudis de la violència escolar limitats a l'aula o al centre. Seria pretensions per la nostra part, quan, com ja s'ha esmentat, aquest és l'àmbit d'estudi més usual en la recerca científica. Tanmateix, s'ha d'assenyalar que la mateixa recerca científica indica, cada vegada més sovint, sobretot en la literatura del sud d'Europa, que l'escola no és un lloc tancat, que l'escola ja no és, com potser havia estat fins a dates properes, un món separat de l'espai circumdant, un àmbit que deixa fora dels seus murs la violència, la violència física, per ser més precisos. Ja no es pot parlar del món violent i del món no violent, en funció de ser fora o dintre de l'escola. L'escola, fins i tot l'aula escolar, no és un espai privilegiat on només s'expressa la violència legítima i legitimada, és a dir, la violència que en alguns casos es denomina *simbòlica* i en altres casos *psicològica* i que, en temps afortunadament llunyans, era, fins i tot, *física*, però sempre unidireccional: del professorat cap a l'alumne. La prova més palpable d'això es troba en les recomanacions d'alguns governs per refermar els murs de l'escola, en un esforç, si no per tornar a la situació anterior, sí per esmorteir l'osmosi entre el "dins" i el "fora" del recinte escolar, especialment en determinades zones geogràfiques o en alguns centres concrets.

Per bé que la qüestió anterior és important, no arriba al fons del problema. No es tracta només de localitzar els comportaments violents dels joves escolaritzats, ni pensem ara en la direccionalitat d'aquestes manifestacions (del professorat cap a l'alumnat i, viceversa, també de l'alumnat cap al professorat, sense oblidar la més important, si més no estadísticament parlant, la violència horitzontal entre els mateixos escolars). Una de les nostres hipòtesis és que, en més d'un cas, el jove que és violent dins de l'aula escolar també ho és fora de l'aula, de tal manera que, si bé és legítim estudiar les estratègies per gestionar les manifestacions de la

violència intraescolar —si la nostra hipòtesi és correcta—, no es pot arribar al fons de l'assumpte, o no ens hi aproparem de manera adequada, si no s'estudia l'alumne en la seva integritat. Això suposa, entre altres coses, no considerar l'escola i les manifestacions de violència entre iguals a l'escola com un departament estanc.

Com no podia ser d'una altra manera, els estudis de violència intraescolar aborden moltes qüestions relacionades amb les dimensions extraescolars de l'alumnat: classe social, hàbitat, clima familiar, entorn on està ubicat el centre escolar, etc. Són els factors externs que incideixen en la violència intraescolar. I evidentment, són aspectes que no es poden deixar de banda. Però nosaltres pensem que cal anar més enllà. S'ha d'analitzar, fins a on sigui possible, la totalitat del comportament del jove escolaritzat, dins i fora de l'escola, en el període escolar i durant les vacances escolars, amb la finalitat de perfilar, de la manera més exacta possible, els comportaments, les actituds i els valors dels adolescents i joves en el camp que s'està estudiant, sense oblidar el sentit que l'adolescent concedeix a les seves mateixes manifestacions de violència quan aquestes es produeixen. En aquest punt, enllacem amb la hipòtesi de la nostra recerca.

La violència dels joves no és necessàriament ni exclusivament una manifestació comportamental, conseqüència de determinats condicionants sociodemogràfics bàsics (edat, gènere, classe social, hàbitat, clima familiar, origen geogràfic, ètnic o racial, etc.) Tampoc no és necessàriament una resposta a la mala gestió del centre docent; fins i tot no és una resposta a una violència física, simbòlica o psicològica que prové del professorat o de l'estructura escolar de cada centre concret i del "sistema escolar" en general. Sense negar, en absolut, la pertinença i el pes d'aquests factors, ens sembla clau introduir el paper que el jove d'avui concedeix a l'autoconstrucció del seu univers nòmic, és a dir, a l'autoconstrucció dels seus propis valors en una societat en què la socialització es fa més a la manera de l'experimentació que de la reconstrucció (per bé que sigui crítica) del que s'ha heretat dels agents tradicionals de socialització, dels quals un, prou important, és l'escola.

Una hipòtesi tan ambiciosa no es pot confirmar o refutar mitjançant un únic estudi empíric, que, en aquest cas, s'ha dissenyat bàsicament com un estudi de victimització i de control dels nivells de *violència* —terme que s'haurà de delimitar més— entre els joves escolaritzats i no pròpiament com una tesi. Però sí que ens sembla important assenyalar que els objectius latents o segons del treball van en

aquesta direcció i que, amb la introducció d'algunes qüestions, es pretén desbrossar, ni que sigui una mica, alguns aspectes de les nostres hipòtesis de fons.

¿Estem parlant de dues violències diferents? Més encara, ¿de dos joves amb comportaments violents diferents dins i fora de l'escola? ¿Hi ha adolescents i joves que tenen un comportament "normalitzat" dins de l'escola i que "s'esbraven" fora del centre escolar? O som davant el cas contrari: ¿hi ha joves "normalitzats fora de l'escola", però amb manifestacions de violència dins de l'aula o dins del recinte escolar? És fàcil entendre que aquests dos supòsits són diferents i que poden tenir "explicacions" diferents, que, potser, no es podran donar de forma completa en el marc d'aquest estudi. En tot cas, hi ha una tercera possibilitat, ja esmentada anteriorment, que consistiria en l'existència d'una línia contínua, dins i fora de l'escola, que informaria d'un comportament conductual més uniforme, amb interpretacions que, en l'exclusiva vessant sociològica, podrien apuntar cap a factors sociodemogràfics o bé apuntar cap a factors nòmics, és a dir, cap a una recerca d'identitat i sentit mitjançant manifestacions de violència, o bé podrien basar-se en tots dos ordres de factors a la vegada.

3.1 Dos estudis recents

Aquesta preocupació per analitzar la violència escolar, dins i fora de l'escola, es recull en els dos últims estudis realitzats sobre la joventut escolaritzada a tot l'àmbit estatal. Últims i, llevat d'ignorància per part nostra, únics. Ens referim al diagnòstic del sistema educatiu (de l'escola secundària obligatòria) que l'any 1997 va realitzar l'INCE (Institut Nacional de Qualitat i Avaluació), per encàrrec del Ministeri d'Educació i Cultura, per un costat, i a l'Informe del Defensor del Poble sobre la violència escolar, de novembre de 1999², per l'altre costat.

Després d'abordar uns temes que s'han de tenir en compte a l'entorn de la violència escolar i oferir una succinta bibliografia internacional, l'equip que firma

² Bouj Gimeno, Àlvaro et al. (1998). *Diagnóstico del sistema educativo. La escuela secundaria obligatoria. Funcionamiento de los centros*. Madrid: Ministerio de Educación y Cultura. Instituto Nacional de Calidad y Evaluación (INCE).

Martínez, Cristina del Barrio; Martín Ortega, Elena (codirectores). Ochaita, Esperanza (coordinadora) (1999). *Informe del Defensor del Pueblo sobre violencia escolar*. Madrid: Defensor de Pueblo.

l'informe INCE, en el capítol que ens ocupa, assenyala que “el substrat que cal investigar s'estén tant a la vida a l'interior dels centres com a les influències exteriors” (INCE, pàg. 84). Es pot llegir, línies més avall, que “en el fons es troba la sempiterna qüestió dels valors i contravalors”, per afegir tot seguit que, “mentre no es demostrï el contrari és vigent la tesi segons la qual no són les institucions escolars les que en primera instància generen els problemes socials”.

És evident la preocupació dels autors per no circumscriure's a l'àmbit intraescolar. Tanmateix, pel que fa a la recerca, la seva preocupació es limita a l'entorn del centre, que es controla “mitjançant els graus de preocupació dels pares i les mares dels alumnes quant a possibles nivells de violència en l'entorn en què està ubicat el centre”. Aquesta informació s'obté del director del centre, del cap d'estudis, dels representants de l'ajuntament, dels professors, dels pares, dels alumnes, etc. (INCE, pàg. 89). Com es pot veure, és informació de primera importància, summament útil, però que en cap cas controla les possibles manifestacions de violència que hagi pogut experimentar l'alumnat, com a agressor o com a agredit, com a victimitzador o com a víctima, fora del recinte escolar o més enllà del seu entorn immediat.

L'Informe del Defensor del Poble sobre la violència escolar es troba en una situació similar. Les codirectores i la coordinadora de l'Informe indiquen, després de fer una “revisió dels estudis europeus de prevenció i intervenció en els fenòmens de maltractament escolar”, que hi ha dues tendències diferenciades:

- a) “Una que tendeix a delimitar el camp d'estudi i intervenció als fets que s'ajusten plenament a la definició proposada de maltractament entre iguals per abús de poder, circumscrit a l'escola”.
- b) “Una altra que tendeix a delimitar el camp d'estudi a altres manifestacions de problemes o agressivitat entre joves —ús de drogues, racisme, vandalisme, violència escolar, etc.— i a incloure els programes més amplis de prevenció de la violència i les conductes antisocials dels joves” (Defensor del Poble, vol. 1, pàg. 74).

Les autores assenyalen immediatament després que “és important destacar que, durant els últims cinc anys, diversos autors rellevants, i fins i tot el mateix Dan Olweus (*alma mater* d'aquests estudis, concentrats en el *bullying*, traduït normalment per *maltractament*), mostren una evident inclinació a alinear-se amb la segona de les tendències esmentades anteriorment i a considerar el maltractament escolar “un problema que, si bé es produeix a l'escola, també

s'origina per factors que, en bona mesura, en són aliens i han de trobar solucions fora del context escolar”.

Tanmateix, en el qüestionari administrat als “3.000 estudiants d'educació secundària obligatòria o nivells equivalents”, que es reproduïx en l'annex de l'Informe del Defensor del Poble sobre violència escolar, hi ha només unes poques preguntes sobre l'experiència extraescolar dels joves. Es refereixen a persones alienes al centre o a espais fora del centre escolar, com a *locus* en què l'escolar hagi pogut sentir por o ser objecte de maltractament. Així, la pregunta 10 s'interessa per les persones que empipen contínuament l'alumne i admet, entre les respostes possibles, que es tracti de “persones alienes al centre”. Complementàriament, la pregunta 12 s'interessa sobre els llocs en els quals empipen contínuament l'entrevistat i també preveu la possibilitat que els fets es produeixin “fora del centre per una persona aliena al centre”, i també la pregunta 4 s'interessa per la por que hagi pogut sentir l'alumnat en el camí cap al col·legi³.

En definitiva, aquest treball del Defensor del Poble està centrat en l'àmbit intraescolar i les referències existents a les experiències viscudes “fora de l'escola” són molt limitades, i sempre relacionades amb els maltractaments a l'escola. A més a més, i la precisió és important, la violència es refereix quasi exclusivament a la “violència entre iguals”. L'única excepció resideix, novament, en dos ítems de la pregunta 10, que assenyalen la possibilitat que les persones que “empipen” l'escolar siguin els professors o algú aliè al centre⁴.

³ La redacció de les preguntes formulades per a l'Informe del Defensor del Poble era la següent: Pregunta 10: “¿De qué CURSO es quien se mete contigo CONTINUAMENTE ... DESDE QUE EMPEZÓ EL CURSO?” I dues de les respostes previstes no feien referència als companys i companyes d'escola de l'entrevistat: “Son profesores” i “Personas ajenas al centro”. La pregunta 12 es va formular de la manera següent: “¿En qué lugares del colegio se meten contigo CONTINUAMENTE DESDE QUE COMENZÓ EL CURSO?” Hi havia tres respostes previstes per a les accions negatives fora del marc escolar: “En la salida del centro”, “Fuera del centro, aunque son alumnos del centro” i “Fuera del centro por persona ajena al centro”. I finalment, la pregunta 4 va formular-se de la següent manera: “Se puede sentir miedo por muchos motivos. ¿Has sentido miedo al venir al colegio este curso?”.

⁴ Aquestes línies no s'han d'entendre com a crítica, ni de bon tros. La pretensió és delimitar el camp d'objecte dels estudis publicats. Nosaltres també delimitarem el nostre, tal com es precisarà més endavant.

3.2 Aproximacions per a una tipologia de la violència a l'escola

Una excel·lent tesi doctoral no esgotaria la presentació crítica de tots els intents realitzats durant els últims anys de definir les violències, en general, i les violències juvenil i escolar en particular. El concepte mateix de *violència* ha estat objecte d'innombrables treballs. Es podria esquivar el problema i "donar per descomptat" que tothom entén de què es parla en referir-se a la violència escolar. No li falta completament la raó a qui pensa així, atès que en tots els intents preliminars de definir el concepte cada lector, implícitament, llegeix des de la seva preconcepcionalització d'allò que és *violència*, un cop immers en la lectura de les dades.

Després de reflexionar sobre el tema, s'ha decidit no introduir-nos en un enèsim intent de definir el concepte i les modalitats d'allò que cal entendre per *violència juvenil* i per *violència escolar*, a part que caldria iniciar el treball distingint conceptes com ara *agressió*, *conflicte*, *delinqüència*, *maltractament*, etc. Els dos treballs citats anteriorment, el de l'INCE i el del Defensor del Poble, dediquen també un bon espai a aquesta qüestió⁵.

En parlar de *violència juvenil* en general, hem presentat en diferents fòrums i publicacions una tipologia de la violència juvenil, atès l'objecte perseguit amb les manifestacions de violència de les quals els adolescents i joves són agents actius, agressors. També hem fet una aproximació, tot seguint alguns treballs de la literatura científica, a la violència juvenil aplicada a l'àmbit específic de l'escola⁶. En la bibliografia que es presenta al final d'aquest treball oferim exemples d'autors que han fet una classificació de les violències, en el marc de l'escola, en funció de la gravetat de les accions. És la tipologia més usual. Aquí ens limitarem a presentar, de manera succinta, la nostra tipologia de la violència en l'àmbit escolar, abans d'abordar, en concret, el pla de la nostra investigació que, com es veurà, adopta els diferents aspectes de la tipologia escolar.

⁵ L'estudi del Defensor del Poble, després d'un repàs a la literatura científica sobre el tema a Europa, on es fa distinció de diferents modalitats de violència segons la seva gravetat, adopta, en gran mesura, els plantejaments d'Olweus del maltractament (*bullying*), que de vegades es tradueix també com a *intimidació*. Pensem, com les autores de l'estudi, que el terme *maltractament* és correcte. El treball de l'INCE distingeix fonamentalment els conceptes d'*indisciplina* dels d'*agressió*, amb escales en cada una de les modalitats (vegeu pàg. 95 i 98).

⁶ Vegeu Elzo, J., 1998 (pàg. 197 i següents), i Elzo, J., 1999a (pàgines 373 a 376).

Hi ha, efectivament, moltes i molt variades formes i manifestacions de la violència a l'escola. La que hem adoptat està inspirada, en gran mesura, en la proposta de Fr. Dubet, si bé modificada⁷.

Pel que fa a l'objecte actiu i passiu de la violència, no s'ha d'oblidar que l'alumne pot exercir actes violents però que també pot ser objecte de violències. I ens referim tant a les violències d'ordre físic com psíquic. En aquest sentit, no s'ha d'oblidar que, en parlar de violència a l'escola, l'alumne no és l'únic subjecte actiu o passiu de la violència. Els pares, per exemple, poden ser agents actius de la violència, i això per circumstàncies molt variades que van des de les diverses modalitats de desestructuració familiar fins a les demandes desmesurades de "bones qualificacions", de vegades inassolibles per l'alumne. A més, el professorat sap que no només és agent passiu de la violència. Ens hem preocupat de dimensionar, de manera breu, aquesta realitat en l'estudi sobre *Els joves espanyols*⁸.

Pel que fa a la gravetat dels actes violents, cal distingir diversos nivells en allò que s'entén per *violència* a l'escola: des de faltes de cortesia cap al personal docent i no docent fins a agressions físiques, a voltes molt greus. Hi ha diverses tipologies en aquest sentit.

Pel que fa a les modalitats, poden distingir-se quatre tipus de violència en relació a l'escola. En primer lloc, la violència associada a la massificació, als problemes inherents a la pròpia estructura escolar, als conflictes entre els objectius manifestos i les estructures latents del sistema escolar. És una modalitat de violència endògena a l'escola. És la modalitat més estudiada, a voltes limitada a la violència a l'aula escolar.

En segon lloc, la violència exògena a l'escola, és a dir, la violència externa a l'escola, violència a la societat, de la societat, que pot traslladar-se i generar incidents dintre de la mateixa escola. Són les manifestacions de violència juvenil fora dels murs de l'escola, que, lògicament, poden traslladar-se dintre dels murs escolars, a un recinte que fins fa ben poc era voluntàriament permeable. Aquestes dues manifestacions de violència es relacionen amb l'escola simplement per

⁷ En "Les mutations du système scolaire et les violences à l'école", pàg. 11-26, en un número especial de la revista *Les cahiers de la sécurité*, núm. 15, trimestre 1r, 1994, titulat justament *La violence à l'école*, amb contribucions de pedagogs, educadors, policies, estudiants, responsables de centres docents, etc. La revista és una publicació de l'Institut des Hautes Études de la Sécurité Interieure, ubicat a París.

⁸ Elzo, J., 1999c (pàgines 391 i següents)

raons de territorialitat, però no d'intencionalitat. Aquest no és el cas de les altres dues modalitats de violència escolar.

En efecte, la tercera modalitat es caracteritza pel seu marcat rebuig a l'escola i pot considerar-se una forma de violència antiescolar. En aquest sentit, podem parlar, legítimament, de violència escolar i distingir-hi dos supòsits. A voltes es tracta de reaccions violentes associades als problemes inherents a l'escola, que determinats alumnes dirigeixen contra el centre d'ensenyament, sobretot contra els professors i les professores, però també contra els béns escolars, com ara el mobiliari. Si es vol, pot considerar-se una conseqüència de la primera modalitat de violència, en la qual determinats alumnes reaccionen conscientment contra la institució escolar. Però, a voltes, la reacció violenta sembla associada a la segona modalitat: l'alumne pot veure en la institució escolar, en l'obligació de ser present a l'escola, un obstacle a la seva emancipació o als seus objectius immediats. Aquest és el cas, per exemple, quan els pares l'obliguen a seguir al centre escolar quan el que ell voldria és treballar o sortir del circuit escolar. Podríem dir que són els "objectors escolars", habitualment pacífics, però a voltes sorollosament violents.

Finalment, s'ha de fer esment d'una quarta modalitat de violència, també exògena a l'escola i també antiescolar, però, en aquest cas, amb un fons identitari que veu l'escola com una institució que impedeix créixer i desenvolupar la pròpia identitat col·lectiva, real o pretesa —tant és—, identitat que evidentment estimen pura i sense barreges. L'escola apareix com l'agent institucionalitzat pel poder per impedir que la identitat es desenvolupi. La sociologia francesa de la violència escolar sap alguna cosa d'això, i els que treballem en l'àmbit basc, també⁹.

Segons tot el que s'ha dit anteriorment, ja estem en condicions de presentar el pla del nostre qüestionari.

3.3 Guió del qüestionari

A causa dels objectius primers que s'han exposat abans, i després de reflexionar sobre la literatura científica, s'ha construït l'esquema de qüestionari que descrivim a continuació, que, atesa la transversalitat d'algunes qüestions, no es

⁹ Estem treballant en aquest camp en tancar aquestes línies.

correspondrà amb l'ordre d'aquest informe. Tanmateix, els que es dediquen a la recerca social convindran amb nosaltres respecte a l'ordre en què els escolars van emplenar el qüestionari.

En un primer bloc, es van sol·licitar a l'alumnat unes dades sociodemogràfiques bàsiques, com ara l'edat, el sexe, el lloc de naixement de l'alumne i dels pares i l'idioma en què millor s'expressaven. S'hi van introduir també algunes qüestions relacionades amb el temps d'estada a l'escola, l'autoavaluació del propis resultats escolars, el nombre d'amics que tenia l'alumne, i si tenia parella. Aquest primer bloc es completava amb qüestions referents a l'àmbit dels valors, entesos com a aspectes que la persona considera importants en la seva vida, i també el seu posicionament davant qüestions relacionades amb el racisme i la xenofòbia, per una banda, i davant els okupes i els "caps rapats", d'altra banda. Addicionalment, en aquest primer bloc de variables independents, es va preguntar també pels diners de què disposava a la setmana per a les seves coses. Cal cridar especialment l'atenció sobre el fet que les qüestions de l'àmbit nòmic van a l'inici del qüestionari, per la qual cosa no estan contaminades o, almenys, no completament contaminades, atès que els escolars saben de què tracta el qüestionari abans de respondre'l.

A partir d'aquí hi ha, en el qüestionari, un segon bloc amb dues referències temporals diferents: primer apareixen les qüestions referides al tracte entre alumnes durant "aquest curs escolar" (primer trimestre del curs 2000-2001)¹⁰; i posteriorment, les qüestions referides a les experiències de l'alumnat "durant el curs passat i les vacances passades" (curs 1999 - 2000) en matèria de robatoris i d'agressions, tant físiques com sexuals.

El tercer i últim bloc es referia a l'àmbit de l'alcohol i la droga. Això no obstant, la nostra enquesta no té per objecte aprofundir en l'estudi sobre el consum de tabac, alcohol i drogues il·legals entre la joventut i, menys encara, d'entrar en l'àmbit especialitzat dels estudis epidemiològics. La funció d'aquestes preguntes és, doncs, limitada: es tracta de poder analitzar les correlacions existents entre els comportaments violents dels joves escolaritzats i els consums d'alcohol i drogues. Pel que fa al coneixement sistemàtic sobre el consum de substàncies psicoactives entre l'alumnat, haurem d'esperar els resultats de la propera edició de l'Enquesta

¹⁰ No s'ha d'oblidar que el qüestionari es va administrar entre el 15 de novembre i les vacances de Nadal de l'any 2000, és a dir, quan els alumnes només feia un parell de mesos que eren a l'escola, i també amb les vacances escolars no gaire lluny en el temps.

escolar sobre drogues, els resultats de la qual estaran disponibles cap a la primavera de l'any 2002.

En matèria de maltractaments, robatoris i agressions físiques o sexuals el qüestionari fa una distinció clau entre la percepció del problema i les experiències realment viscudes. Complementàriament, es pregunta als entrevistats no únicament pels fets que han experimentat com a víctimes, sinó també per determinades actuacions problemàtiques o infraccions que ells mateixos han dut a terme com a autors, sobretot pel que fa a les relacions entre iguals, les agressions al professorat, els danys als béns de l'escola i a un conjunt d'infraccions que poden produir-se fora del marc escolar, com ara els danys al mobiliari urbà, els furtus a les botigues o les agressions als pares.

Totes aquestes qüestions han estat abordades per a la totalitat dels escolars enquestats. Tanmateix, en matèria de victimització, per estudiar el *locus* de la violència, la intervenció de l'escola o dels pares, la gravetat de les lesions patides i d'altres variables d'interès, s'ha sol·licitat a cada escolar que es limités a l'experiència de victimització més greu, és a dir, que respongués aquestes últimes qüestions referint-se únicament al fet experimentat que ell considera com a més greu. Aquesta decisió és fruit, exclusivament, de la voluntat de limitar la longitud del qüestionari, sense oblidar les dificultats especials que pot presentar l'autoadministració d'un qüestionari de certa complexitat entre l'alumnat més jove, sobretot el de 12 anys.

Cal assenyalar, per acabar, que aquest estudi no té la pretensió d'abordar les dimensions pedagògiques dels comportaments problemàtics enregistrats a l'escola. Es limita, almenys en aquesta primera redacció, a presentar la realitat de la violència entre la joventut escolaritzada catalana dels 12 als 18 anys i a oferir alguns elements d'explicació de les dades obtingudes.

4 El maltractament a l'interior de l'escola

En aquest capítol es presentarà i s'analitzarà la situació de la violència en el si de l'escola, a l'interior del centre, en el curs del primer trimestre del curs 2000-2001. Cal tenir present que el treball de camp es va dur a terme entre el 15 de novembre i la finalització del trimestre. Així, feia relativament poc temps que els alumnes estaven junts. El capítol es divideix en tres apartats. En un primer moment, cal interrogar-se per la percepció que tenen els escolars sobre l'existència d'alumnes maltractats als centres docents. En segon lloc, cal preguntar-se sobre la concreció personal d'aquest maltractament, és a dir, sobre les experiències personals de l'alumnat en aquest àmbit. I en tercer lloc, cal interrogar l'alumne mateix pel seu possible paper com a maltractador dels seus companys, és a dir, com a victimitzador.

4.1 La percepció del maltractament existent

D'entrada, sembla necessari ressaltar les diferències entre la percepció de la violència existent i la realitat d'aquesta mateixa violència. No és un tema nou, però no sempre s'ha distingit de manera suficient. Per exemple, moltes de les recurrents qüestions per saber si avui hi ha més violència que fa uns anys exigeixen aquest aclariment. El mateix es pot dir d'algunes comparacions sincròniques en territoris diferents. Però més encara, es pot distingir completament la *violència* del *sentiment de ser víctima de la violència*? No és ja violència el sentiment de ser potencialment una víctima de la violència?

Ja se sap que el sentiment d'inseguretat no es correspon necessàriament amb la victimització objectiva. Així, com afirma el professor Díaz Ripollés, "un jove de 20 anys corre més del doble de risc de ser víctima d'un delictes que una persona de més de 70 anys" (i, d'acord amb els estudis que ha dut a terme el mateix Departament d'Interior de la Generalitat de Catalunya, el risc de victimització *personal* entre els 16 i els 18 anys pot ser fins a tres vegades superior a l'existent després del 30 anys), i, no obstant això, els més grans tendeixen a tenir una percepció més intensa de la inseguretat que els joves. Entre els joves tampoc s'enregistra una relació directa entre el grau de victimització i la intensitat amb la qual es percep la violència existent, ni la percepció de la violència socialment

catalogada com a més greu és sentida com a tal pels que la pateixen, com es veurà més endavant. Tot això porta a distingir entre la percepció genèrica de la violència escolar, la percepció de la violència existent al grup classe i la violència experimentada personalment, sempre a l'interior del centre escolar. En aquest primer apartat es farà una distinció entre la percepció general sobre l'existència de maltractaments a les escoles i la percepció, més particular, dels maltractaments que s'hagin pogut produir a la mateixa aula.

4.1.1 Percepció general del maltractament a les escoles

En primer lloc, es formula una pregunta molt àmplia, situada al començament del qüestionari, després de les qüestions sociodemogràfiques i de les preguntes relacionades amb els valors dels escolars. Es vol saber, d'entrada, quina imatge tenen els escolars, quina és la percepció primera, generalista, de l'existència o no d'alumnes maltractats a les escoles i de quants poden ser aquests alumnes maltractats, molts o pocs. Les respostes han estat traslladades a la Taula 1.

Taula 1. Percepció general del maltractament a les escoles

Introducció a la pregunta:

Alguns diuen que hi ha alumnes maltractats a les escoles, és a dir, alumnes als qui altres nois o noies de l'escola deixen de banda, molesten, peguen o roben sovint.

En general, tu creus que hi ha alumnes maltractats a les escoles?	%
No	18,2
Si, però pocs	63,1
Si, bastants	15,5
Si, molts	2,8
NS/NC	0,4
Total %	100
Total N = 7.416	

La lectura d'aquesta taula no ofereix cap mena de dubte: més de 4 de cada 5 escolars catalans perceben que hi ha alumnes maltractats a les escoles, això és, alumnes als quals altres nois o noies de l'escola "deixen de banda, molesten, peguen o roben sovint". Si es precisa més, es pot dir que poc més del 60% dels alumnes creuen que són pocs els alumnes maltractats, el 15% pensa que en són bastants i gairebé el 3% opina que en són molts.

La percepció del fet que hi ha maltractament està estesa entre tots els escolars, amb independència de la seva edat, gènere, classe social, ubicació geogràfica del

centre escolar en què estudien, ja sigui públic, ja sigui privat, tant si treuen bones notes com si no, tant si consumeixen drogues com si no en consumeixen, tant si es porten bé amb els pares, professors o companys com si s'hi porten malament.

Però el fet que la percepció estigui generalitzada no vol dir que sigui uniforme i que sigui semblant en uns i en altres. En controlar la resposta donada pels escolars respecte a un gran nombre de variables sociodemogràfiques i comportamentals bàsiques, es poden indicar aquells que destaquen per assenyalar, en comparació amb la resta, un nivell més intens de maltractament a l'escola¹¹. Globalment, hi ha unes quantes noies més que nois, però, entre l'alumnat que creu que hi ha *molts* escolars maltractats, els nois són majoria. A mesura que s'avança més en l'edat, la percepció del maltractament és també més intensa, no necessàriament perquè els més grans siguin els més maltractats, sinó perquè "han vist més coses". I hi ha una percepció del maltractament lleugerament més intensa als centres públics que als centres privats.

Una dada que el lector trobarà al llarg d'aquestes pàgines indica més percepció de maltractament en menors que no parlen ni català ni castellà a casa. És un nombre molt baix (són 90 en total), i això ens obliga a ser prudents, però tampoc no es pot ocultar la dada.

Un elevat nivell d'estúdis dels pares, o un estatus socioeconòmic elevat, s'associen a una percepció lleugerament més intensa del maltractament. El mateix succeeix amb els escolars que tenen millors qualificacions escolars. De vegades les percepcions no són tan lineals. Per exemple, els nois i les noies que assenyalen que els seus pares els controlen més del que ho haurien de fer tenen una percepció dels maltractaments similar a la dels que assenyalen que els seus pares els controlen massa poc, i es diferencien dels que sostenen que el nivell de control dels pares és correcte. És similar el que succeeix quan es tracta del consum de drogues i d'alcohol. Els que mai en consumeixen i els consumidors

¹¹ De manera sistemàtica, s'han controlat aquesta i totes les qüestions que s'analitzen aquí i en els dos capítols posteriors (el de víctima i victimitzador dins i fora de l'escola) per una llarga sèrie de variables. Exactament, les variables són trenta: edat, gènere, origen geogràfic dels pares, ubicació del centre escolar, idioma més parlat a casa, formació i nivell socioprofessional del pares, consum d'alcohol i drogues, perillositat associada a les drogues, anàlisi de la situació en el centre escolar (curs que fan, valoració de les qualificacions escolars en relació al conjunt dels seus companys, valoració de les relacions amb els companys, amb el professorat i amb els pares), si han estat castigats per un possible maltractament a companys, valoració que els mereix el nivell de control que els seus pares han exercit en la seva formació, etc. És impossible traslladar aquesta ingent quantitat d'informació al text. Ni tan sols és possible fer-ho en un annex que seria interminable. Ens limitem, doncs, a presentar les dades i les taules que ens semblen més rellevants.

habituals són els que tenen una percepció més intensa del maltractament. Per lògiques ben diferents, és evident. Els uns, per temor a allò que no coneixen i, possiblement, perquè reproduïxen un imaginari col·lectiu; els altres, per tot el contrari, perquè són propers a la realitat. Es veurà al llarg d'aquestes pàgines, en analitzar els nivells de victimització i de maltractament i, també, en el capítol dedicat a la tipologia dels joves.

4.1.2 Percepció del maltractament a la classe

En aquest subapartat centrem la recerca, no en la percepció de la violència que hi ha en general als centres escolars, sinó a la seva mateixa escola i a la seva mateixa classe, per ser més precisos. Immediatament després de la qüestió plantejada en l'apartat anterior, se'ls va preguntar si creïen que hi havia alumnes maltractats a la seva mateixa classe. La xifra dels que creuen que hi ha nois o noies maltractats a la seva classe es redueix fins al 25%. I com a terme mitjà, diuen que són 2,12 la mitjana d'alumnes maltractats al seu propi grup (vegeu la Taula 2).

Taula 2. Percepció de maltractaments a la pròpia classe

Creus que hi ha nois o noies maltractats a la teva classe?	%	Mitjana de casos
No	75,2	
Sí	24,1	2,12
NS/ NC	0,7	
Total %	100	
Total N = 7.416		

No s'ha de veure aquí una contradicció entre aquestes dues xifres atès que les percepcions, que és el que s'està analitzant, es fan sempre més precises a mesura que es fa més precís l'objecte de la percepció. A més, i principalment, es mesuren dues coses diferents: el maltractament a les escoles i el maltractament a la seva classe, concepte que, fins i tot, pot ser entès com a maltractament a l'interior de l'aula escolar, malgrat que no s'ha indicat així de manera expressa en la formulació de la pregunta. Se sortirà de dubtes quan es preguntï, directament a cada escolar, si ell, personalment, ha estat objecte de maltractament per part d'altres alumnes de l'escola, durant l'actual curs escolar. I no es pot oblidar que l'enquesta es va administrar a partir del 15 de novembre de l'any 2000, és a dir,

quan feia menys de tres mesos que havien començat les classes. Les dades es transcriuen més endavant a la Taula 3. Abans, però, cal aturar-se breument en el perfil dels qui assenyalen l'existència de companys o companyes maltractats a la seva mateixa classe.

Ara són els nois els que més assenyalen l'existència de maltractaments a la seva classe. També l'alumnat més jove i el de l'ESO. Les diferències, pel que fa a la percepció, especialment en la variable edat, són dignes d'atenció. Quan han estat preguntats, en general, per la presència de maltractament a *les escoles*, les noies i els grans indiquen unes xifres més elevades que els nois i els escolars més joves. Quan es centra la pregunta en el maltractament a la *seva mateixa classe*, la cosa varia. Ara són els nois, lleugerament, i els de menys edat, molt nítidament aquesta vegada, els que destaquen a l'alça. Senzillament, perquè són els que en un grau més intens el pateixen. Però no en la proporció que apareix en aquestes xifres, com es veurà més endavant. Tanmateix, ens estem apropant a la realitat física del maltractament, la qual cosa no vol dir que sigui la més important, tampoc per a ells.

Aquesta vegada la presència és lleugerament superior als centres privats i entre els escolars que han nascut fora de Catalunya de pares que també han nascut fora de Catalunya, com també entre els que no parlen català o castellà a casa.

Novament es troben valors més elevats en els escolars que sempre treuen les pitjors qualificacions escolars i, ara clarament, en l'alumnat amb pares que els han controlat poc o gens en la seva vida. Els valors són superiors, també de manera clara, en els escolars que més marihuana han consumit en el curs dels últims trenta dies, i més cocaïna i més èxtasi al llarg de la seva vida. També la percepció del maltractament en el si de la seva classe és notòriament més alta entre els escolars que diuen que es porten pitjor amb els seus pares, amb els seus professors i amb els seus companys, tant pel que fa al curs actual com pel que fa al curs precedent. Aquesta última dada és la més discriminant de totes.

4.2 Els maltractaments experimentats

En aquest subapartat no es parla ja de percepcions. Es parla de victimització, de víctimes, d'escolars que diuen que, durant el curs escolar actual, han estat maltractats per altres alumnes de la seva mateixa escola. Més del 43% assenyala que ha estat objecte de burles, insults, que s'han rigut d'ells. Gairebé un 40% afirma que han mentit sobre la seva persona, que han intentat deixar-los en mal lloc. Aquestes dades són importants. Quatre de cada deu escolars diuen que han rebut un, ho direm així, *maltractament psicològic*: se n'han burlat, se n'han rigut, els han insultat, han dit mentides sobre ells o han intentat fer-los quedar malament.

Es troben xifres menors quan se'ls pregunta si han estat objecte de robatoris o de destrosses de les seves coses, un 16%. Seguidament, el 15% assenyala que "li han donat cops, empentes, puntades de peu o que l'han tancat en un lloc per molestar-lo". Finalment, un 3,5% afirma que "l'han amenaçat per obligar-lo a fer coses que ell no volia". És una de les modalitats del que els francesos denominen *racket*, que defineixen com l'acció d'uns escolars a uns altres per obligar-los sota amenaça, violència, intimidació o xantatge a lliurar-los diners, un objecte o exigir-los que els facin determinats serveis, com ara els deures, que els portin les carteres, i mantenir-ho en silenci. Vegem-ho a la Taula 3.

Es poden comparar aquestes xifres amb les dels subapartats anteriors. Gairebé el 80% d'escolars afirmava que hi havia alumnes maltractats a les escoles. Un 25% assenyala l'existència de nois o noies maltractats a la seva mateixa aula. Tanmateix, la xifra augmenta fins al 40% quan es tracta del que hem anomenat *maltractament psicològic*. I aquesta dada s'ha de retenir. Quatre de cada deu escolars diuen que, alguna vegada, durant el primer trimestre del curs escolar 2000 - 2001, han estat maltractats, és a dir, burlats, insultats, deixats de banda, menystinguts, que s'han rigut d'ells, que han intentat deixar-los en mal lloc. I que ho han fet altres nois o noies de l'escola.

Taula 3. Alumnat afectat per les accions negatives dels seus companys o companyes
 Formulació de la pregunta: "Durant aquest curs, t'han tractat malament altres alumnes de la teva escola? "
 Percentatges verticals

Freqüència	S'han burlat de tu, s'han rigut de tu o t'han insultat?	Han dit mentides sobre tu o han intentat fer-te quedar malament?	T'han robat o han fet malbé coses teves?	T'han donat cops, empentes, puntades de peu...?	T'han amenaçat per obligar-te a fer coses que no volies fer?
Mai	56,4	59,8	82,7	84,8	95,8
Una o dues vegades	25,8	28,1	13,4	10,0	2,6
Tres o quatre vegades	6,7	6,0	1,9	2,2	0,3
Una vegada a la setmana, aprox.	3,0	1,9	0,5	0,9	0,2
Algunes vegades a la setmana	7,5	3,7	0,8	1,5	0,4 (n= 30)
NS/NC	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Total N = 7.416					

Les teories i els estudis sociològics insisteixen en la importància de la repetició de les accions negatives, és a dir, de les agressions entre l'alumnat (Olweus, Debarbieux, Ortega, etc.). Els maltractaments més greus són producte d'una victimització contínua, i el maltractadors més problemàtics són autors de fets reiterats. Òbviament, no hem oblidat aquesta qüestió. Potser la comparació entre els diversos estudis disponibles no és, parlant rigorosament, possible. Però la qüestió ha estat mantinguda i és pertinent. Torneu a mirar la Taula 3. El 7,5% dels escolars afirma que "algunes vegades a la setmana" són objecte de burla, insult o mofa i el 3,7% assenyalen que, també "algunes vegades a la setmana", els seus companys han dit mentides sobre ells o han intentat fer-los quedar malament. Estem clarament davant un maltractament psicològic, no només repetit, sinó continu.

Es pot avançar en aquest punt interrogant-nos sobre la "modalitat de maltractament que més els ha dolgut, la que més ràbia els ha causat". *A priori*, es pot pensar que els escolars viuen el fet d'haver estat robats, més encara el fet d'haver estat agredits físicament o amenaçats per obligar-los a fer coses que no volien fer, com coses més greus que el fet de sentir-se burlats, menystinguts,

insultats o deixats en mal lloc. Però la simple anàlisi de les taules creuades ens obliga a filar més prim i, fins i tot, a reconsiderar les coses, com altres estudis ja han mostrat. És el que es presenta a la Taula 5 i la Taula 6.

A totes dues taules es correlaciona el nombre d'escolars que indiquen que han rebut empentes, puntades de peu o han estat tancats en algun lloc, i també els que afirmen haver estat amenaçats, amb la totalitat d'alumnes que, havent rebut algun tipus de maltractament, assenyalen quina ha estat la modalitat que més dany els ha causat, que més els ha dolgut¹². Tanmateix, abans de realitzar el creuament, vegem què han respost els escolars a aquesta última qüestió. Els resultats es presenten a la Taula 4

Taula 4. Les accions negatives experimentades que més han dolgut els afectats

Dels maltractaments que has patit, quin t'ha dolgut més o t'ha fet més ràbia?	%
Burlar-se de mi, riure's de mi, insultar-me	18,7
Dir mentides sobre mi, fer-me quedar malament	13,2
Robar o fer malbé les meves coses	3,8
Donar-me cops, empentes, deixar-me tancat	2,3
Amenaçar-me per obligar-me a fer coses que no volia fer	0,9
Durant aquest curs, no m'han tractat MAI malament	60,3
NS/NC	1,0
Total %	100
Total N = 7.416	

Es veu, també aquí, la xifra del 40% d'escolars que afirma haver rebut, durant el curs escolar actual, algun tipus de maltractament. La immensa majoria considera que els maltractaments de tipus psicològic han estat els més dolorosos, els que més ràbia els han fet. I aquests fets són, també, els que es produeixen de manera més freqüent, com ha quedat constatat anteriorment. Ara cal realitzar la correlació entre totes dues dades, per tal d'eliminar possibles correlacions espúries (Taula 5 i Taula 6)

¹² Els càlculs estan realitzats sobre el total de joves que responen a la pregunta 28.

Taula 5. Víctimes d'agressions físiques i modalitat de maltractament més dolorosa

Formulació de les dues preguntes creuades: "T'han donat cops, empentes, puntades de peu o t'han tancat en algun lloc per molestar-te?" i "Dels maltractaments que has patit, quin t'ha dolgut més o t'ha fet més ràbia?"

Dades en nombres absoluts i en percentatges verticals a les columnes del mig.

Modalitat de maltractament més dolorosa	Víctimes d'agressions físiques			
	No	1 o 2 vegades	Més vegades	Total
Burlar-se de mi, riure's de mi, insultar-me	997	266 (46,4%)	117 (41,1%)	1.380
Dir mentides sobre mi, fer-me quedar malament	775	148 (25,8%)	48 (16,8%)	971
Robar o fer malbé les meves coses	202	48 (8,4%)	27 (9,5 %)	277
Donar-me cops, empentes, puntades de peu, deixar-me tancat en algun lloc	2	93 (16,2%)	72 (25,3%)	167
Amençar-me per obligar-me a fer coses que no volia fer	25	18 (3,1%)	21 (7,4%)	64
Total	2.001	573 (100 %)	285 (100 %)	2.859

Taula 6. Les relacions d'abús i la modalitat de maltractament més dolorosa

Formulació de les dues preguntes creuades: "T'han amenaçat per obligar-te a fer coses que no volies fer?" i "Dels maltractaments que has patit, quin t'ha dolgut més o t'ha fet més ràbia?"

Dades en nombres absoluts i en percentatges verticals a les columnes del mig.

Modalitat de maltractament més dolorosa	Víctimes d'amenaçes per obligar-los a fer coses que no volen fer			
	No	1 o 2 vegades	Més vegades	Total
Burlar-se de mi, riure's de mi, insultar-me	1.299	64 (37,2%)	18 (31,6 %)	1.380
Dir mentides sobre mi, fer-me quedar malament	930	33 (19,2 %)	9 (15,8 %)	971
Robar o fer malbé les meves coses	252	17 (9,9 %)	7 (12,3 %)	277
Donar-me cops, empentes, puntades de peu, deixar-me tancat en algun lloc	133	26 (15,1 %)	5 (8,8 %)	164
Amençar-me per obligar-me a fer coses que no volia fer	13	32 (18,6 %)	18 (31,6 %)	64
Total	2.627	172 (100 %)	57 (100 %)	2.856

Sembla clar que, sigui quina sigui la modalitat de maltractament rebuda, la burla, l'insult, ser la riota dels companys es viuen com el maltractament més desagradable. La correlació entre les dues menes de maltractament que *a priori* semblen més greus (haver estat agredit físicament i haver estat amenaçat) i la gravetat estimada de totes les formes de maltractament rebut ho confirma. Aquesta dada posa en relleu la importància de la violència psicològica, que apareix viscuda fins i tot com a més important, més danyosa, més difícil d'assimilar per a l'adolescent victimitzat que la violència física, molt probablement entesa com un joc d'adolescents sense més entitat. Aquesta dada ens sembla de la més alta importància: els nois i les noies aguanten millor un cop de puny que una burla o una mentida.

Això no obstant, l'afirmació anterior es refereix sobretot a les agressions o amenaces físiques de caràcter puntual, i no a les agressions o amenaces reiterades, amb la qual cosa la hipòtesi d'Olweus sobre la importància de la continuïtat en les accions negatives quedaria validada, si més no parcialment, en aquesta investigació. I cal introduir-hi un altre matís important.

Com mostra la Taula 7, quan les agressions que *a priori* semblen més greus són també considerades més greus per l'alumnat que les ha patit, llavors la importància subjectiva d'aquest fets és superior, independentment que es tracti d'una agressió puntual o repetida.

Taula 7. Importància dels maltractaments i maltractament que més ha dolgut

Importància que donen les víctimes als maltractaments que han patit, durant l'actual curs escolar. Escala de 0 (gens d'importància) a 10 (molta importància). Percentatges verticals.

Nivell d'importància dels maltractaments	Els maltractaments que més han dolgut					
	Tots els supòsits	Burlar-se, riure's de mi	Dir mentides sobre mi	Robar-me o destrossar-me coses	Donar-me empentes, puntades de peu o tancar-me	Amençar-me per obligar-me a fer coses que no volia fer
Poca importància (0-3)	52,0	53,4	55,0	45,6	42,7	28,3
Importància mitjana (4-6)	28,7	29,5	27,8	27,6	27,1	31,9
Molta importància (7-10)	19,3	17,1	17,2	26,8	30,2	39,8
Considerada la més greu N	2.589	1.269	884	245	155	56
Total %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Han patit aquests fets N		3.211	2.960	1.247	1.098	267

La Taula 7 permet veure aquest punt. Es constata, en primer lloc, que dels 267 escolars que han estat objecte d'amenaques (per obligar-los a fer coses que no volien fer), només n'hi ha 56, és a dir, el 21%, que l'assenyalen com la més greu, però, això sí, dels que l'assenyalen com la més greu, són nombrosos els que donen molta importància a l'agressió rebuda. És a dir, quan la violència percebuda com a més greu és la d'amenaques, la seva importància relativa és superior a la del maltractament psicològic.

El mateix passa amb els escolars que han patit empentes, bufetades, puntades de peu o han estat tancats en contra de la seva voluntat. Dels 1.098 que refereixen aquesta modalitat de maltractament, només el 15% la considera la més greu, però aquests tendeixen a valorar-la com a molt important. En altres paraules, una agressió física forta, experimentada una o més vegades, és viscuda com a més danyosa que la resta. Una agressió física dèbil (empentes, bufetades, probablement en el si de jocs entre els escolars) se sent més greu si és repetida, però, així i tot, resulta més fàcilment tolerable que les agressions de tipus psicològic, que són molt més freqüents.

En definitiva, i aquí volíem arribar, sembla que els escolars tinguin dos registres, dues categories de valoració del maltractament rebut. Quan l'amenaça o l'agressió és forta —*primer registre*— lògicament li concedeixen la màxima importància. Són pocs casos des del punt de vista estadístic, però no es pot dir el mateix des del punt de vista sociològic. El lector pot jutjar: si retenim només els que assenyalen l'agressió física com la més danyosa, estariem parlant de 155 escolars, és a dir, al voltant del 2% de l'alumnat. Una xifra gens menyspreable. Tanmateix, la immensa majoria —*segon registre*—, malgrat que hagin patit cops, empentes, etc., si aquestes experiències són relativament lleus, consideren més dolorosa l'agressió psicològica.

Veurem ara quin és el perfil sociològic de l'escolar maltractat. Hi ha algunes diferències en funció de quina és la modalitat de maltractament considerada, però són escasses i amb poques variables. Més tard, n'assenyalarem les essencials. Pel que fa a les característiques comunes dels escolars maltractats en les cinc modalitats estudiades, són més els nois que les noies i de menys edat. Hi ha una correlació perfecta entre tenir menys edat i ser objecte de maltractament, especialment quan es tracta de maltractament psicològic. En conseqüència són els nois de 1r i 2n d'ESO, seguits dels de 3r i 4t, també d'ESO, els que pateixen més maltractaments.

Quan es tracta de maltractament psicològic, la proporció és lleugerament superior als centres privats. Quan és un maltractament físic, les diferències entre centres públics i privats desapareixen. No hi ha diferències rellevants segons l'origen geogràfic dels pares, però sí en funció de l'idioma: destaquen a l'alça, com en l'àmbit de les percepcions, els escolars a casa dels quals es parlen idiomes diferents del català o el castellà. Tanmateix, cal insistir que en aquest cas s'està treballant amb una submostra molt petita. També s'ha d'assenyalar una presència escassament més nombrosa d'aquests maltractaments a la regió del Camp de Tarragona i de les Terres de l'Ebre i, en algun cas, a la regió de Girona.

En línies generals el maltractament es pateix de manera similar a totes les classes socials, per bé que es pot afegir que és lleugerament superior entre els escolars de famílies amb pares d'un nivell d'estudis i socioprofessional més baix. Però no sempre és així. En tot cas, els maltractaments no disminueixen a mesura que es puja en l'escala cultural i social de la família, malgrat que —ho tornem a dir— és en el nivell més baix en què, de vegades, però no sempre de manera rellevant, es produeix un augment d'escolars maltractats.

Les característiques dels nois i les noies maltractats estan més definides pel que fa a la seva vida escolar. En general, i segons valoracions pròpies, tenen qualificacions escolars més baixes que les dels seus companys. Destaquen per tenir pocs amics, menys diners setmanals i pitjors relacions amb els companys de classe. En alguns casos, també manifesten tenir una relació menys satisfactòria que la mitjana amb el professorat. El perfil té, en conseqüència, la imatge d'un adolescent que es troba incòmode al centre, probablement amb algun tipus de carència intel·lectual o física. Aquest cúmulo de factors, units a la seva edat, ens semblen més importants i determinants que la resta de les característiques sociodemogràfiques esmentades (classe social, origen geogràfic, etc.).

4.3 La gravetat del maltractament patit

No és fàcil determinar amb rigor fins a on arriba la gravetat del maltractament. Ja s'han vist alguns indicadors de caràcter ordinal (quina és la modalitat de maltractament que més els ha dolgut) i de caràcter escalar (valoració de la seva importància en l'escala de 0 a 10). En el qüestionari es van introduir altres indicadors amb aquest mateix objectiu, que es presenten a continuació.

Pel que fa al conjunt dels escolars, als 7.416 nois i noies de la nostra enquesta se'ls va preguntar si pensaven que a l'escola, a la seva escola, hi havia la disciplina que ells consideraven que hi havia d'haver. És la pregunta 25 del qüestionari. És un indicador, certament, molt indirecte, en el qual, més enllà de la violència existent, i més enllà fins i tot de la percepció d'aquesta violència, s'expressen, de forma més o menys explícita, els propis sistemes de valors. No arribarem a tant en aquestes línies, però sí que tenim la pretensió de deixar constància de les respostes obtingudes. A continuació, la pregunta 26 del qüestionari, més explícita i directa, volia determinar si "...aquest curs, hi ha algun alumne de l'escola que et faci por a tu?". Les respostes s'han recollit a la Taula 8 i a la Taula 9.

Taula 8. Percepció de la disciplina existent a l'escola

Creus que a la teva escola hi ha la disciplina que hi hauria d'haver?	%
Hi ha molta més disciplina de la que cal	9,2
Hi ha una mica més de la que cal	14,0
Hi ha la disciplina que hi ha d'haver	50,8
Hi ha una mica menys de la que cal	19,3
Hi ha molta menys disciplina de la que cal	5,7
NS/NC	1,0
Total %	100
Total N = 7.416	

Taula 9. Sentiments de por

I aquest curs, hi ha algun alumne de l'escola que et faci por a tu?	%
Si, molta por	0,8
Si, força por	1,3
Si, una mica de por	12,5
No, a l'escola no ha hi cap alumne que em faci por	84,6
NS/NC	0,8
Total %	100
Total N = 7.416	

Un de cada dos escolars afirma que a l'escola hi ha la disciplina que hi ha d'haver. Un de cada quatre estima que hi ha menys disciplina de la que hauria d'haver-hi, i una xifra similar pensa que n'hi ha més de la que hi hauria d'haver. Com es pot observar, les dades perfilen una corba de Gauss quasi perfecta.

La Taula 9 indica que, en xifres rodones, el 15% de l'alumnat afirma que té un company a classe que li fa por. Un 2% diu que té molta o bastanta por: són 161 escolars. La xifra és similar a la destacada anteriorment, al referir-nos als joves que assenyalen les agressions físiques com el maltractament més danyós (155 escolars), però no són els mateixos. Tots els tipus de maltractament poden generar por i, no obstant això, aquest sentiment és proporcionalment més freqüent entre l'alumnat que assenyalen les agressions físiques i les amenaces com el maltractament que més li ha dolgut. Entre l'alumnat que té por d'algun company hi ha més nois que noies. I són molt joves, preadolescents; el 60%, amb 13 anys o menys. La gran majoria cursa 1r o 2n d'ESO. N'hi ha alguns més als centres públics que als privats.

D'alumnes que hagin deixat d'anar a l'escola durant el curs escolar per por a ser maltractats, afortunadament n'hi ha menys: 41 escolars, el 0,6 de la població total. Tant nois (19) com noies (22), però la gran majoria tenen 15 anys o menys (30 escolars), la qual cosa indica que n'hi ha 11 d'edat superior, però pràcticament tots (35) cursen l'ESO.

Finalment, quan es pregunta als escolars si necessitarien més ajut per afrontar aquests maltractaments, s'obtenen les dades transcrites a la Taula 10.

Taula 10. Necessitats d'ajuda

Et sembla que necessaries més ajuda per afrontar aquests maltractaments?	%
Si, molta més ajuda	0,6
Si, força més ajuda	0,9
Si, una mica més d'ajuda	5,3
No, no necessito ajuda	28,5
NS/NC	64,6
Total %	100
Total N = 7.416	

Cal assenyalar, d'entrada, que el 64,6% de "no resposta" es correspon a les persones que no havien de respondre aquesta qüestió, formulada només als escolars que afirmaven que havien patit algun maltractament. La dada que s'ha de retenir aquí és que, amb "urgències" diferents, hi ha un 6,8% d'escolars que demanen algun tipus d'ajut, que òbviament no han rebut, per afrontar el maltractament experimentat o sentit com a tal.

En aquesta síntesi de les dades globals, es pot afegir que els victimitzadors són majoritàriament nois, sigui un sol noi sigui un grup de nois, i són, generalment, del mateix curs dels victimitzats. També hi ha casos en què són noies, en solitari o en grup, sense que falti, per bé que en escassa proporció, la circumstància en què els agressors formen un grup de nois i noies que sembla que actuen conjuntament. La Taula 11 dota de xifres aquesta realitat.

Taula 11. El gènere dels autors

Qui et tracta malament?	%
Un noi	40,8
Un grup de nois	26,7
Una noia	10,9
Un grup de noies	9,6
Nois i noies	12,1
Total %	100

Són nois de la seva mateixa classe, dèiem. En efecte, tres de cada quatre agressors es troben entre els propis companys de classe. La resta es distribueix entre companys de cursos superiors o de diferents cursos, i és minoritari el cas en què l'agressor pertany a un curs inferior. La Taula 12 il·lustra aquestes dades.

Taula 12. El curs dels autors

De quin curs són els teus agressors?	%
Del meu curs	76,2
D'un curs superior	11,6
D'un curs inferior	3,1
De diferents cursos	9,2
TOTAL	100
Total N (total maltractats que responen) = 2.609	

Amb tot el que s'ha dit fins ara es pot establir una taula recapitulativa del maltractament en el si de l'escola, durant el curs escolar actual i entre els joves escolaritzats en edats compreses entre els 12 i els 18 anys (vegeu la Taula 13).

Taula 13. Recapitulació

Maltractaments a l'escola, durant el 1r trimestre del curs 2000 - 2001, des de la perspectiva de la víctima.

Pregunta	Nombre d'escolars que responen afirmativament	Percentatge d'escolars que responen afirmativament
En general, tu creus que hi ha alumnes maltractats a les escoles, és a dir, alumnes als qui altres nois o noies de l'escola deixen de banda, molesten, peguen o roben sovint?	6.035	81,4
Creus que hi ha nois o noies maltractats a la teva classe?	1.786	24,1
S'han burlat de tu, s'han rigut de tu o t'han insultat? (una o algunes vegades a la setmana)	777	10,5
Han dit mentides sobre tu, o han intentat fer-te quedar malament? (una o algunes vegades a la setmana)	419	5,6
T'han robat o han fet malbé coses teves? (una o algunes vegades a la setmana)	101	1,3
T'han donat cops, empentes, puntades de peu o t'han tancat en algun lloc per molestar-te? (una o algunes vegades a la setmana)	179	2,4
T'han amenaçat per obligar-te a fer coses que no volies fer? (una o algunes vegades a la setmana)	48	0,6
Aquest curs, hi ha algun alumne de l'escola que et faci por a tu? (Molta, força o una mica de por)	1.085	14,6
Durant aquest curs, has deixat d'anar a escola algun dia perquè tenies por que et maltractessin?	41	0,6
Et sembla que necessaries més ajuda per afrontar aquests maltractaments? (Molta, força o una mica d'ajuda)	505	6,8
Total	7.416	100

La diferència entre el 81% d'escolars que diuen que hi ha alumnes maltractats a les escoles i el 0,6% que diuen que han deixat d'anar algun dia a l'escola per por de ser objecte de maltractament indica la dificultat de resumir en una sola xifra la realitat del maltractament a l'interior dels centres escolars. Aquest gran ventall de xifres obliga a filar més prim en les anàlisis, a defugir les generalitzacions abusives, a buscar correlacions i hipòtesis explicatives, a teoritzar en diversos supòsits sobre la raó que determinades correlacions siguin alguna cosa més que concomitàncies merament estadístiques. Això suposa un llarg treball que no es pot abordar aquí.

4.4 L'alumne maltractador

Per completar l'anàlisi dels maltractaments a l'interior del centre escolar durant el curs en què s'ha aplicat l'enquesta, s'ha interrogat els escolars, mitjançant una pregunta múltiple, estrictament simètrica a la formulada per conèixer el nivell de maltractament rebut: en aquest cas es tractava de saber si l'alumne mateix havia estat maltractador. Si es consulta en l'annex de l'informe el qüestionari utilitzat, es pot observar que les dues preguntes, la 27 i la 40, en què s'intenten controlar els nivells i les modalitats de maltractament patit i produït, respectivament, són rigorosament simètriques. A la Taula 14 es presenten les respostes obtingudes. Així, es podrà saber fins a quin punt, i sota quines modalitats, els escolars assenyalen que havien tractat malament nois i noies de la seva escola.

Taula 14. Autors d'accions negatives contra els seus companys o companyes

Fomulació de la pregunta: "Durant aquest curs, tu has tractat malament nois o noies de la teva escola? "

Percentatges verticals.

Freqüència	Te n'has burlat, te n'has rigut, o els has insultat?	Has dit mentides sobre ells o has intentat fer-los quedar malament?	Has robat o trencat coses seves?	Els hi has donat cops, empentes, puntades de peu o els has tancat...?	Els has amenaçat per obligar-los a fer coses que no volien fer?
Mai	43,5	81,3	94,8	82,7	95,9
Una o dues vegades	36,6	12,6	2,9	12,1	1,7
Tres o quatre vegades	7,2	1,8	0,5	2,1	0,4
Un cop a la setmana, aproximadament	3,6	1,0	0,2	1,0	0,3
Algunes vegades a la setmana	8,4	2,3	0,6	2,1	0,8 (n=57)
NS/NC	0,8	1,0	1,0	1,0	1,0
Total N = 7.416					

Més d'un de cada dos escolars reconeixen que s'han rigut, burlat d'algun company del seu mateix centre escolar o que l'han insultat. D'aquests, la majoria només ho han fet de manera molt esporàdica, una o dues vegades des que va començar el curs escolar. Tanmateix, el 12% reconeix que es burla dels seus

companys setmanalment, repartits en un 4% que afirma que ho fa, de mitjana, una vegada a la setmana, i el restant 8%, que afirma que ho fa diverses vegades a la setmana. Aquesta xifra és important, atès que en gran mesura coincideix amb la proporció de maltractats. Les xifres són, doncs, similars, però les persones no són exactament les mateixes. Si ens centrem en les accions negatives més freqüents (una vegada a la setmana o més), hem de constatar que més del 9% són habitualment maltractadors, gairebé el 8% són habitualment maltractats, i prop del 3% han entrat en una dinàmica de burles i d'insults recíprocs. En tot cas, en aquests supòsits, ens trobem al voltant d'un escolar habitualment maltractador i un escolar habitualment maltractat per cada deu escolars.

Tanmateix, la xifra és inferior quan es tracta de la resta de modalitats de maltractament. Gairebé el 18% assenyala que ha mentit sobre els seus companys o que ha intentat deixar-los en mal lloc. El 2,3% afirma que ho han fet diverses vegades a la setmana. A la taula resum en què es compara el percentatge d'escolars que se senten maltractats amb els que es consideren maltractadors es constata que hi ha molts més maltractats que maltractadors. Sembla evident que hi ha un ocultament d'actuacions de maltractament, encara que, si es mira amb deteniment la taula, es constata que la diferència es dona sobretot en el maltractament esporàdic. En efecte, si el 2,3% dels escolars es diuen maltractadors habituals, de diverses vegades a la setmana, la proporció de maltractats és lleugerament superior, del 3,7% (vegeu la Taula 15).

Un escàs 4% de nois i noies diu que roba o espatlla coses dels seus companys, davant del 17% que confessa que ha estat robat o ha vist les seves pertinences espatllades. Aquí, també, la diferència és notòriament més intensa en els casos puntuals, i tant aquí com en el cas anterior és probable que sigui superior la percepció d'haver estat víctima que la d'haver estat victimitzador, sempre parlant de situacions esporàdiques. Sembla obvi que això s'ha de reflectir en les estadístiques.

El fet de donar puntades de peu, empentes o cops o haver-los rebut es reparteix de la mateixa manera. I alguns d'aquest fets podrien classificar-se com a baralles entre companys o companyes, és a dir, com a episodis esporàdics d'enfrontament recíproc, però aquest no és sempre el cas i, sobretot, no ho és quan es tracta d'agressions físiques freqüents. Si ens limitem als nois o noies implicats en agressions físiques un cop a la setmana o més, hem de constatar que més del 2% de l'alumnat és predominantment víctima d'aquests fets, gairebé el 3% és

predominantment agressor, i només un modest 0,3% es declara simultàniament víctima i agressor.

La coincidència estadística no invita a dir que es tracta dels mateixos escolars, en la darrera modalitat de maltractament estudiada. Efectivament, la proporció d'escolars que diuen que han amenaçat els seus companys per obligar-los a fer coses que no volien fer (el *racket* dels francesos) és similar a la dels que assenyalen que havien patit aquest maltractament. Però, malgrat el seu baix nombre, per la qual cosa s'indica el nombre de casos enregistrats, cal assenyalar que hi ha 57 escolars que confessen que han practicat el *racket*, davant dels 30 que afirmen que l'han patit, la qual cosa confirma plenament la llei del silenci que envolta aquesta pràctica, com indica la sociologia i els plans de lluita existents al país veí. No és aventurat dir que aquesta xifra deu ser superior en la realitat a la xifra obtinguda en aquest estudi.

Taula 15. Autors i víctimes de maltractaments

Taula resum dels escolars maltractadors i maltractats durant el curs actual, en el si del centre escolar.

Percentatges verticals

Freqüència	Burlar-se, riure's insultar		Dir mentides, fer quedar malament		Robar, fer malbé coses		Donar cops, empentes, puntades de peu, etc.		Amençar per obligar a fer coses que no es volen fer	
	Autor	Víctima	Autor	Víctima	Autor	Víctima	Autor	Víctima	Autor	Víctima
Mai	43,5	56,4	81,3	59,8	94,8	82,7	82,7	84,8	95,9	95,8
Una o dues vegades	36,6	25,8	12,6	28,1	2,9	13,4	12,1	10,0	1,7	2,6
Tres o quatre vegades	7,2	6,7	1,8	6,0	0,5	1,9	2,1	2,2	0,4	0,3
Una vegada a la setmana, aproximadament	3,6	3,0	1,0	1,9	0,2	0,5	1,0	0,9	0,3	0,2
Algunes vegades a la setmana	8,4	7,5	2,3	3,7	0,6	0,8	2,1	1,5	0,8 (n=57)	0,4 (n=30)
NS/NC	0,8	0,6	1,0	0,6	1,0	0,6	1,0	0,6	1,0	0,6
Índex (1 mai, 5 algunes veg. a la setmana)	<u>1,96</u>	1,79	1,29	<u>1,61</u>	1,07	<u>1,22</u>	<u>1,28</u>	1,23	1,06	1,06
Total N = 7.416										

Cal deturar-se, ara, en el perfil dels maltractadors. Sigui quina sigui la modalitat considerada, sempre s'hi troben més nois que noies. Davant del 65% de nois que confessen que s'han burlat, rigut, o insultat els seus companys, trobem un 48% de les noies, dada que no és menyspreable. Però la diferència és superior quan es tracta del maltractament sostingut (algunes vegades a la setmana) en què, davant del 13% de nois maltractadors, es registra un 4% de noies.

L'edat modal és de 14-15 anys, tant pel que fa als maltractadors en general com als habituals, en totes les modalitats considerades sense excepció. La majoria cursa 3r i 4t d'ESO, seguits, de vegades, dels que estudien als cicles professionals. Tanmateix, entre aquests últims, pel que fa al maltractament psicològic, la proporció de maltractadors habituals és superior. De tota manera, d'aquestes tres variables bàsiques, el gènere és la més discriminant.

Hi ha més alumnes maltractadors als centres privats que als centres públics, però la proporció d'habituals és semblant, i fins i tot lleugerament superior, en algun cas, als públics. Són dades sense gran rellevància. L'origen geogràfic dels pares no és tampoc discriminant. Potser s'ha de fer esment dels que provenen de famílies en què els pares i els fills han nascut fora de Catalunya: en aquests casos, el maltractament reconegut de caràcter verbal és menys freqüent, però les diferències desapareixen en centrar-se en el maltractament setmanal. En aquest ordre de coses, cal indicar que els valors més baixos es troben entre els escolars immigrants, els que no parlen a casa seva ni català ni castellà. Malgrat el baix nombre de casos, i insistint, per tant, en el marge d'error existent, s'ha d'assenyalar aquesta dada, atesa la singularitat del col·lectiu. Aquests escolars són menys agressius que els seus companys en matèria de maltractaments psicològics, malgrat que no es pot dir el mateix quan es tracta d'agressions físiques.

El nivell cultural dels pares és més diriment que el socioprofessional. En tot cas, totes dues variables són poc importants. En línies generals, la presència de maltractadors és lleugerament superior entre els fills i les filles de famílies amb nivells culturals i socioprofessionals més baixos.

Però, igual que en el cas dels adolescents maltractats, les coses es tornen més clares en abordar les qualificacions escolars. En totes les modalitats de maltractament considerades en aquest treball, els escolars amb qualificacions més baixes són els que confessen més que maltracten els seus companys, i hi destaca particularment la freqüència del maltractament repetit. Les dades són nítides i inqüestionables. Però el contrari no és cert. Amb altres paraules, no es

pot dir que els que treuen més bones qualificacions siguin menys maltractadors. N'hi ha menys entre ells i amb menor freqüència de maltractament que entre els que diuen que tenen pitjors qualificacions que la mitjana. Tanmateix, informen de xifres superiors de maltractament que els que diuen que tenen les mateixes qualificacions que la mitjana o que els que diuen tenir unes qualificacions escolars una mica superiors a la mitjana de la classe. Hi ha dues explicacions, no necessàriament excloents, a aquesta dada, que no ens sembla banal. O bé tenen pitjors qualificacions que les que diuen que tenen, o bé, malgrat que diuen la veritat, manifestarien un cert sentiment de prepotència que es traduiria en comportaments de maltractament. Són dues hipòtesis a contrastar.

No es distingeixen per tenir pitjors relacions amb els seus companys, però sí amb els professors, i per bé que en menor mesura, també amb els pares. Són, per gran diferència, els escolars que han rebut més càstigs a l'escola per haver maltractat els seus companys, fet que indica que "s'han fet notar" a la seva classe o escola i que han dit la veritat en respondre el qüestionari.

És important ressaltar en tots els casos, i per clara diferència, que és entre els escolars més maltractadors on es trobarà la proporció més gran d'escolars que indiquen que "el seu pare i la seva mare l'han controlat menys del que ho haurien d'haver fet". Però el contrari no és cert tampoc. Així, els menors que menys han maltractat no són els que indiquen que "els seus pares els han controlat més del que ho haurien d'haver fet". Aquí també, per fixar les idees, veurem unes poques xifres que es presenten a la Taula 16

Taula 16. Accions negatives verbals i control dels pares

Relació entre riure's, burlar-se i insultar els companys i valoració del control al qual els sotmeten els pares.

Control des pares		% d'escolars que maltracten varies vegades a la setmana	Índex dels maltractaments (Mitjana: 1= mai; 5=diverses vegades a la setmana)
Els meus pares em controlen	Massa	11,7	2,13
	Més del que ho han de fer	7,9	1,95
	Tant com ho han de fer	6,7	1,86
	Menys del que ho han de fer	11,4	2,19
	Poc o gens	18,8	2,31

Gairebé el 19% dels escolars que afirmen que els seus pares els controlen poc o gens són maltractadors habituals, xifra que és tres vegades inferior entre els que assenyalen que els seus pares els controlen el que cal. Però els que diuen que els controlen massa doblen aquesta última xifra, el 12%. És, doncs, clar que no hi

ha continuïtat, encara que sempre es trobarà una relació més gran entre l'escàs o el nul control a casa i els màxims valors en el maltractament a escolars.

Els que més maltracten els seus companys són també els que més diners tenen a la setmana, i aquí l'edat no és un antecedent, com no ho serà per explicar que consumeixin bastanta més droga i alcohol que la resta.

En definitiva, som davant un perfil amb determinades característiques ben definides. Els maltractadors habituals són majoritàriament nois, amb una edat modal de 14 o 15 anys, que estudien 3r i 4t d'ESO o Cicles Formatius de Grau Mitjà. Més enllà de deturar-se en la resta de variables sociodemogràfiques, com ara l'origen dels pares, la classe social, el nivell cultural, etc., cal fixar-se en les variables relatives a l'escola, la seva relació amb els professors, les seves qualificacions escolars, etc. També indiquen una valoració pitjor en les relacions amb els seus pares, i correlacionen positivament amb una absència del, al seu parer, necessari control familiar. Tenen més diners que els seus coetanis, beuen molt més alcohol i han experimentat amb les drogues en una proporció notòriament superior a la resta.

5 La victimització durant el curs 1999-2000

Aquest tercer capítol de l'estudi no es limita a l'anàlisi de les manifestacions de violència, agressió o maltractament que es puguin produir a l'interior del centre escolar. S'hi tindran en compte, és obvi, però també s'estudiaran les manifestacions que es produeixin fora del recinte escolar. A més, ha semblat també oportú no descuidar el paper de les vacances escolars, per la significació que tenen per a tota la societat. És per aquestes raons, entre d'altres de ja indicades en la introducció, que, tot i mantenint el mateix univers d'estudi —joves escolaritzats en l'ensenyament secundari durant l'any escolar 2000-2001—, s'han formulat preguntes relacionades amb la seva vida durant el curs passat (1999 - 2000) tant dintre com fora de l'escola, durant el període docent i durant les vacances.

Així, aquest capítol se centra en la dimensió de l'escolar com a víctima, maltractat o agredit, i es deixa per al capítol següent l'anàlisi dels seus comportaments com a agressor o victimitzador.

S'han distingit tres grans apartats en la presentació dels resultats. En un primer moment, les qüestions s'han centrat sobre els robatoris dels quals han pogut ser víctimes. A continuació, l'anàlisi s'ha concentrat a l'entorn de les agressions físiques que han patit, i, finalment, s'ha estudiat quines han estat les agressions sexuals de les quals han pogut ser objecte. I a cada apartat s'ha diferenciat la percepció del problema, dels fets realment patits en cada cas concret.

5.1 Els robatoris

En aquest apartat s'analitzaran els robatoris patits, tant durant el curs passat com durant les vacances passades, dins i fora de l'escola. També, com s'acabà d'assenyalar, s'hi distingiran dos subapartats: (1) la percepció del nivell de robatoris dels quals són objecte els joves i (2) els robatoris que ells mateixos han patit.

5.1.1 La percepció del robatori

La pregunta que se'ls formulava deia exactament: "En general, creus que la gent de la teva edat pateix molts robatoris (per exemple, robatoris de diners, peces de roba, Walkman, bicicletes, etc.)?", amb la següent explicació suplementària: "Pensa en els robatoris que recordis del curs passat o les vacances passades, DINTRE O FORA DE L'ESCOLA" (en majúscules en el qüestionari). Les respostes obtingudes s'exposen a la Taula 17.

Taula 17. Percepció general sobre l'existència de robatoris

Creus que la gent de la teva edat pateix molts robatoris?	%
No, mai o gairebé mai	23,6
Si, però pocs	39,8
Si, bastants	29,1
Si, molts	6,8
NS/NC	0,8
Total %	100
Total N = 7.416	

La percepció que hi ha robatoris entre els joves és força elevada entre l'alumnat. Pràcticament 3 de cada 4 joves asseguren que així és, i el 35% —més d'un terç— estimen que no es tracta de casos aïllats, sinó que hi ha bastants o molts robatoris de diners, roba, Walkman, bicicletes i altres coses als escolars. Les xifres són importants per la qual cosa es pot parlar d'una percepció generalitzada de l'existència de robatoris als escolars.

La percepció de l'existència de robatoris augmenta quan augmenta l'edat, és més gran entre els escolars de centres privats i, de manera molt significativa, entre els que estudien a Barcelona ciutat. També és lleugerament superior entre les noies i entre els escolars de classe social superior o amb pares que tenen un alt nivell d'estudis. Aquest últim punt és molt evident: el 15% dels escolars amb pares d'un elevat nivell d'estudis assenyalen que no hi ha robatoris a joves, mentre que aquesta xifra es triplica entre els nois amb pares de nivell cultural baix. També entre els escolars amb millors qualificacions hi ha més percepció de robatoris. Pel que fa a la correlació entre percepció de robatoris i consum d'alcohol i drogues, és més baixa la percepció entre els qui no consumeixen res, però entre la resta, independentment del seu nivell de consum, la percepció és molt similar. Una explicació d'aquest fet podria trobar-se en la menor edat d'aquells que no han

consumit mai. Finalment, una dada important per bé que no sociodemogràfica: els escolars que pitjor valoren les relacions amb els seus companys, amb els seus pares i amb els professors són, i amb diferència, els qui tenen més percepció de l'existència de robatoris. L'explicació sembla evident.

5.1.2 Els robatoris realment patits

Deixant de banda les percepcions generals sobre els robatoris dels quals són víctimes la gent jove, ara la qüestió se centra directament a la pregunta 43: "A tu, personalment, durant el curs passat o les vacances passades et van fer algunes d'aquestes coses?". Es puntualitza que pensi en els robatoris o les destrosses que hagi pogut patir, DINS O FORA DE L'ESCOLA, de coses com ara (1) destrossar o fer malbé les seves coses (rellotge, bicicleta, etc.), (2) robar-lo sense que ell se n'adonés, (3) amenaçar-lo de paraula per robar-lo, (4) agredir-lo amb la intenció de robar-lo; i, finalment, (5) amenaçar-lo o atacar-lo amb una arma per robar-lo. Les respostes s'han presentat a la Taula 18.

Taula 18. Fets contra la propietat experimentats personalment
Percentatges verticals.

Freqüència	Et van destrossar coses teves?	Et van robar sense que te n'adonessis?	Et van amenaçar de paraula per robar-te?	Et van agredir amb intenció de robar-te?	Et van amenaçar o atacar amb un arma per robar-te?
Mai	88,8	77,6	89,5	93,5	94,1
Una vegada	7,5	16,4	6,5	3,9	4,2 (n= 312)
Algunes vegades	2,5	4,5	2,4	1,0	0,6
Forca vegades	0,3	0,6	0,4	0,2	0,2
Moltes vegades	0,3	0,2	0,2	0,1	0,0 (n = 3)
NS/NC	0,8	0,8	1,0	1,0	0,9
100%					
Total N = 7.416					

Evidentment, les xifres dels fets realment patits són inferiors a les dades sobre les percepcions. Amb rigor, les dades més comparables són les referides a la pregunta *Et van robar sense que te n'adonessis?* En aquest punt la xifra no és en absolut menyspreable: més del 20% dels joves escolaritzats afirmen que els han robat alguna cosa, el 6% dels quals afirmen que s'han trobat diverses o moltes vegades.

Afortunadament, les amenaces i, en particular, les agressions són menys freqüents, però no per això poc importants: el 10% confessa que han estat amenaçats de paraula amb la finalitat de robar-los, el 5% han estat agredits (mitjançant empentes o pegant-los) amb la mateixa finalitat; aquesta xifra és similar a la dels amenaçats (amb una navalla, un pal, etc.) també per robar-los. Això no obstant, aquestes xifres no són acumulables, ja que un mateix jove pot ser víctima de més d'un fet. En xifres rodones, de cada deu joves que han patit robatoris amb violència o intimidació, gairebé quatre han patit més d'un tipus de fet.

Cal tenir en consideració aquestes xifres, encara que, en la gran majoria dels casos, es tracta de fets puntuals, que tenen lloc una sola vegada. Les xifres d'escolars amenaçats, verbalment o físicament quatre o més vegades al llarg del curs passat i les vacances se situen en el 0,6% (45 casos, així i tot) pel que fa a les amenaces verbals, i en el 0,2% (15 casos) pel que fa a l'amenaça amb pals, navalles, etc.¹³

Pel que fa a les circumstàncies de l'agressió, les abordarem de manera succinta, atès que es deixarà per a més endavant el detall, mitjançant l'elaboració d'anàlisis secundàries. Primerament, cal preguntar-se per les dates i el lloc on va succeir l'agressió, i també per allò que l'escolar agredit sap dir-nos de l'agressor o agressors. És important tenir en compte, en tot moment, que els percentatges estan calculats sobre el total d'escolars agredits i, més concretament, sobre el pitjor fet que han experimentat, no sobre el total d'agressions patides, que, òbviament, són més, ja que bastants escolars han patit més d'una agressió, com ja sabem per taules precedents.

Per determinar aquestes circumstàncies associades al delicte de robatori o amenaces i agressions amb intenció de perpetrar un robatori, s'han elaborat (a) la Taula 19, en què s'indica la distribució dels resultats pel que fa al moment que va tenir lloc el robatori, l'amenaça o l'agressió (en el període escolar o durant les vacances); (b) la Taula 20 en què s'informa de la distribució dels resultats en funció del lloc on van passar els fets (si va ser a l'escola, fora de l'escola, en una discoteca, etc.); (c) la Taula 21, que informa sobre si els agressors eren nois o noies i si actuaven sols o en grup; (d) la Taula 22, en què s'indica l'edat que

¹³ Aquestes xifres s'han de llegir com a dades aproximades i de tendències, atès que s'està tractant amb valors mínims i els errors estadístics excedeixen els valors admissibles.

l'agredit pensa que té l'agressor, i (e) la Taula 23, que informa si l'agressor (o agressors) era de la mateixa escola.

Sembla clar que el robatori, les amenaces, les intimidacions i les agressions per robar es produeixen, majoritàriament, en l'àmbit escolar, sigui a l'interior de l'escola, sigui en un lloc proper al centre escolar. Gairebé tres de cada quatre fets s'han produït durant el període escolar; un de cada dos, al mateix centre, i un de cada quatre, durant el cap de setmana o els dies festius però dins del període escolar.

Certament, hi ha una altra lectura: la meitat dels robatoris, amenaces i agressions amb intenció de robar tenen lloc dins el recinte escolar, i l'altra meitat, fora, en període docent o no. Cal afegir, de passada, que les vacances, com també els dies de festa durant el període escolar, no han de ser en absolut desdenyats a l'hora d'analitzar la victimització dels escolars (més endavant s'analitzaran, de manera detallada i comparativa, els fets contra la propietat ocorreguts en uns llocs i altres).

Taula 19. El moment dels fets experimentats contra la propietat *

Quan va passar? [robatori, amenaça o agressió per robar]	%
Un dia de classe	47,9
Durant les vacances d'estiu	26,0
Un cap de setmana o festiu (del curs escolar)	23,1
Durant les vacances de Nadal o Setmana Santa	3,0
Total %	100
Total N = 2.181	

* Taula elaborada en ordre descendent de freqüències, per comoditat de lectura. Per consultar l'ordre en què van ser presentades a l'alumnat, cal veure la pregunta 48 del qüestionari, a l'annex.

El lloc on es produeixen aquests fets aporta més precisió. Prop de la meitat tenen lloc a l'escola (dins el recinte escolar, el 39%; a prop de l'escola, o al seu voltant, el 4,4%, i en el camí de casa a l'escola o viceversa, un altre 4,4%). El 10% dels escolars robats o amenaçats o agredits amb la finalitat de ser robats assenyalen discoteques, bars o els seus voltants; el 5%, a les instal·lacions esportives o voltants; el 3,5% assenyalen la seva pròpia llar com a lloc on han estat robats, amenaçats o agredits amb la finalitat d'ésser robats, i, finalment, gairebé un 20% indica que aquests fets s'han produït "en un altre lloc", que lamentablement no s'ha pogut precisar, atès que el text de l'enquesta pilot no va suggerir alternatives per proposar als estudiants com a opcions de resposta.

Taula 20. El lloc dels fets experimentats contra la propietat *

On va passar? "[robatori, amenaça o agressió per robar]	%
A l'escola	38,9
Als carrers del meu barri	14,5
En una discoteca, en un bar o als voltants	10,1
En una instal·lació esportiva o als voltants	4,8
A prop de l'escola	4,4
En el camí de l'escola a casa	4,4
A casa meva	3,5
En un altre lloc	19,5
Total %	100
Total N = 2.183	

* Taula elaborada en ordre descendent de freqüències, per comoditat de lectura. Per consultar l'ordre en què van ser presentades a l'alumnat, cal veure la pregunta 49 del qüestionari, a l'annex.

Gairebé un de cada dos escolars no sap precisar qui els va robar, agredir o amenaçar amb la intenció de robar-lo. Així, a les següents taules es treballarà només amb els escolars que diuen que han reconegut els seus victimitzadors. Com es podrà veure, hi ha tres notes principals que caracteritzen l'agressor: són majoritàriament nois, entre els 14 i els 17 anys i escolars com ells.

Efectivament, un 78% dels agressors són nois. Un 43% són nois que actuen en solitari i un 35% són nois que actuen en grup. Les noies són esmentades com a agressores, ja sigui en solitari ja sigui en grup, pel 16% dels escolars que van precisar qui els va robar. La resta, el 7%, està constituït per grups mixtos de nois i noies.

Taula 21. El gènere dels autors de fets contra la propietat *

Dades referides només als qui coneixen o creuen conèixer els agressors

Eren nois o noies?	%
Era un noi	42,6
Era un grup de nois	35,0
Era una noia	8,7
Eren nois i noies	7,0
Era un grup de noies	6,7
Total %	100
Total N = 1.114	

* Taula elaborada en ordre descendent de freqüències, per comoditat de lectura. Per consultar l'ordre en què van ser presentades a l'alumnat, cal veure la pregunta 51 del qüestionari, a l'annex.

Pel que fa a l'edat de l'agressor, prop del 60% dels escolars assenyala que els seus agressors tenen edats compreses entre els 14 i els 17 anys; el 17% tindrien 13 anys o menys, i la resta, el 23%, tindrien una edat de 18 anys i més.

Taula 22. L'edat dels autors de fets contra la propietat
Dades referides només als qui coneixen o creuen conèixer els agressors

Quina edat creus que tenia?	%
11 o menys anys	3,6
12 anys	5,2
13 anys	8,3
14 anys	13,0
15 anys	15,0
16 anys	17,8
17 anys	12,5
18 anys	8,0
19 anys	4,1
20 anys	3,4
21 a 25 anys	4,4
26 a 30 anys	2,6
31-65 (última edat assenyalada)	2,2
Total %	100
Total N = 1.091	

Finalment, fixem-nos en una dada no menys important que completa el perfil del victimitzador: prop del 70% té *relació amb l'escola*. I la immensa majoria és de *la seva mateixa escola*, és a dir, companys seus. Només un 3% té relació amb l'escola però és d'un altre centre escolar diferent, com ara nois o noies amb què fan esport. Finalment, prop d'un 30% no té cap relació amb l'escola, malgrat que els victimitzats els coneixen.

Taula 23. La relació amb l'escola dels autors de fets contra la propietat *

Dades referides només als qui coneixen o creuen conèixer els agressors

La persona que ho va fer, tenia alguna relació amb l'escola?	Tots els victimitzats	Victimitzats que han identificat autors
Era una persona de la meva escola	32,4	61,3
No tenia cap relació amb la meva escola, però jo el(s) coneixia	15,1	28,7
Era un grup en què tots o alguns eren de la meva escola	3,8	7,2
No era de la meva escola, però era d'una escola amb la qual ens relacionem (es troba a prop, hi fem esport, etc.)	1,5	2,8
No sé en absolut qui ho va fer; no el(s) coneixia de res	47,2	—
Total %	100	100
TOTAL N	2.176	1.148

* Taula elaborada en ordre descendent de freqüències, per comoditat de lectura. Per consultar l'ordre en què van ser presentades a l'alumnat, cal veure la pregunta 53 del qüestionari, a l'annex.

A manera de resum, val a dir que el perfil del qui roba, amenaça o agredeix amb la intenció de robar és clarament el d'un noi o grup de nois, del mateix centre escolar, amb edats compreses entre els 14 i els 17 anys (per bé que, pel que fa a l'edat, la dispersió és molt gran). Encara que no amb la mateixa rotunditat, cal dir que les agressions tenen lloc, majorment, durant el període lectiu i al centre escolar o als seus voltants. Tanmateix, la proporció d'agressions fora del període lectiu (caps de setmana i vacances), com també la proporció en altres llocs diferents de l'escola, s'apropa al 50% dels casos. Això és, els agressors són nois de la seva escola, però no tots agredeixen a l'escola i pels seus voltants.

El lector ha pogut fer-se una idea del perfil de l'agressor, en funció d'allò que els agredits en poden dir, evidentment. Ara, queda una última qüestió per tancar aquest apartat: *quin és el perfil dels agredits?*

Hi ha dos perfils relativament diferenciats en funció del fet que han patit: (1) destrosses o robatori de coses o (2) intimidació, agressió o amenaces amb la finalitat de robar. Els robatoris i les destrosses són fets que, amb molta probabilitat, han passat bàsicament a l'escola, sense que sigui possible presentar un perfil molt diferenciat de l'adolescent que n'ha estat víctima. Tant nois com noies, de totes les edats (així i tot, n'hi ha alguns més entre els més joves), sense distinció d'origen geogràfic, classe social, nivell cultural dels pares, etc. Sembla que hi ha alguns episodis més al Camp de Tarragona i a les Terres de l'Ebre. No

hi ha cap relació amb les qualificacions escolars ni amb el consum de drogues, la qual cosa fa pensar que som davant fenòmens interns al centre escolar i que abasten tot tipus d'estudiants. Tanmateix, sembla que són els nois que no tenen molts amics i els que no tenen bones relacions amb els seus companys els que més probabilitat tenen de ser objecte d'aquests fets. Però cal tenir present que mitjançant una enquesta autoadministrada, no és possible dir quines característiques són antecedents i quines són conseqüents: ¿el roben perquè no són bones les relacions amb els companys o les relacions amb els companys no són bones perquè el roben? De tota manera, el que és fonamental és recordar que, en aquest cas, no hi ha un perfil clar de l'adolescent a qui el roben sense que se n'adoni o que es trobi amb algunes de les seves coses malmeses, més enllà del fet que els més petits tenen més probabilitats que els més grans de trobar-s'hi.

Una altra cosa és quan es tracta d'intimidacions, amenaces o agressions amb la finalitat de robar. Efectivament, en aquest cas hi ha un enfrontament personal. El robatori o la destrossa pot ser anònim, però la intimidació o l'amenaça, no. En aquestes circumstàncies, el perfil de l'agredit és més clar. Són més els nois que les noies, tant si es tracta d'amenaces amb navalla i pals com si es tracta d'agressions sense arma, empentes, puntades de peu, etc. N'hi ha més entre els més grans que entre els més petits, quan es tracta d'amenaces, sense que l'edat sigui un discriminant pel que fa a les empentes i puntades de peu, la qual cosa sembla coherent amb la naturalesa de les coses. No hi ha diferència pel que fa al tipus de centre, ni quant a l'origen geogràfic dels pares o a la seva classe socioprofessional. Sembla, però, que hi ha una presència lleugerament superior, contra el que habitualment se sol pensar, d'escolars de classes socials altes. Cal anotar, també, una presència lleugerament superior d'escolars residents a Barcelona ciutat.

D'altra banda, també hi ha una representació superior de joves amb qualificacions escolars baixes, que disposen de més diners setmanalment, que consumeixen més drogues i, sobretot, més alcohol que la mitjana. Aquestes tres característiques apunten cap a un adolescent victimitzat en qui concorren *a priori*, si més no, algunes característiques dels qui el victimitzen. Es pot sortir de dubtes en constatar que hi ha més adolescents que asseguren que han estat intimidats, agredits o amenaçats entre aquells que, en un grau superior, indiquen haver estat castigats per maltractar els seus companys, dada que destaca entre les taules que intenten identificar-los. Per finalitzar, hi ha una última dada que confirma l'anterior: aquests adolescents no diuen que es relacionin malament amb els seus

companys, però sí amb els seus pares, a diferència del que succeïa amb els anteriors, les víctimes de robatoris i destrosses.

No es vol dir amb això que no hi hagi situacions de *racket* entre els escolars. En el capítol precedent ja ho hem vist, però en aquest s'observa que, estadísticament parlant, les amenaces amb armes o sense amb intenció de robar molt probablement es donen entre un cercle determinat d'escolars. En altres paraules, més que parlar de *matons* que atemoreixen menors per robar-los, cosa que no s'exclou, són més els grups d'adolescents de certa edat que es barallen entre ells també per robar-se les seves pertinences. En els següents apartats, s'aprofundirà en aquests punts.

5.2 Les agressions físiques

De la mateixa manera que en l'apartat anterior, es farà distinció aquí de dues qüestions diferents: (a) la percepció de les agressions físiques que pateixen ells, els joves, i dels espais on diuen que tenen lloc, i (2) les agressions que *de facto* han patit.

5.2.1 La percepció de les agressions físiques

La pregunta que se'ls va formular va ser: "En general, creus que la gent de la teva edat pateix agressions físiques (amenaces de paraula, bufetades, cops, empentes, etc.)?". Tot seguit se'ls especificava que pensessin en les agressions físiques que recordessin del curs passat o de les vacances passades DINS I FORA DE L'ESCOLA (en majúscules en el qüestionari). Les respostes queden recollides a la Taula 24.

Taula 24. Percepció general sobre l'existència d'agressions físiques

En general, creus que la gent de la teva edat pateix agressions físiques (amenaces de paraula, bufetades, cops, empentes, etc.)?	%
No, mai o gairebé mai	19,7
Si, però poques vegades	40,0
Si, força vegades	30,7
Si, moltes vegades	8,4
NS/NC	1,1
Total %	100
Total N = 7.416	

Quatre de cada cinc escolars tenen la percepció que hi ha *amenaces de paraula, bufetades, cops, empentes, etc.* cap als adolescents i joves de la seva edat, és a dir, el 80%. La meitat d'aquest col·lectiu estima que aquesta violència té una freqüència escassa; el 30% dels joves opina que és bastant freqüent, i no arriba al 10% els que opinen que les agressió físiques contra els joves de la seva edat són molt freqüents. Com ja s'ha palesat en aquest treball, la percepció és habitualment superior a la realitat i, com es veurà de manera immediata, també ho serà en aquest cas. Així i tot, caldria reflexionar sobre el fet que la violència, l'agressió i la possibilitat de ser agredits forma part de l'imaginari, del constructe mental de molts adolescents i joves.

La percepció és superior entre les noies; és bastant més alta per als qui tenen més edat; per als qui estudien en els cicles professionals; lleugerament superior als centres privats; és superior entre els joves que viuen a Barcelona ciutat; entre els que disposen de més diners (l'edat hi pot influir); és molt superior entre els joves que consumeixen més drogues i alcohol (aquesta és una variable molt discriminant), i és també molt superior en aquells menors que manifesten que les seves relacions amb els companys, els pares i els professors no són bones. D'altra banda, la percepció de victimització és menor entre els joves els pares dels quals tenen menor nivell d'estudis i menor nivell socioprofessional.

Pel que fa a la percepció dels espais en què hi ha més agressions físiques a joves i adolescents, el qüestionari ha recollit, com a possibles llocs o circumstàncies en què els joves poden ser objecte d'agressió física (1) les discoteques, (2) les competicions esportives, (3) l'escola, (4) els carrers on viu, (5) els amics més pròxims o la parella i, finalment, (6) a casa seva, en la seva pròpia família. Les respostes queden recollides a la Taula 25.

Taula 25. Percepció sobre l'existència d'agressions físiques a diferents àmbits

Pregunta: "Fins a quin punt creus que hi ha agressions físiques a gent jove als llocs següents?"

Percentatges verticals. L'índex és la mitjana, on 1 és "mai" i 4 és "moltes vegades".

Freqüència	A les discoteques	A les competicions esportives	A l'escola	Als carrers del lloc on viu	Amb els amics més propers, amb la parella	En la pròpia família
Mai o gairebé mai	5,4	26,4	24,0	55,9	71,7	82,0
Poques vegades	18,8	49,3	52,7	30,2	21,9	13,0
Força vegades	48,8	19,5	17,9	8,5	3,8	3,0
Moltes vegades	26,0	3,5	3,8	3,6	1,1	0,8
NS/NC	0,9	1,4	1,7	1,8	1,6	1,2
Índex	2,93	1,97	1,98	1,56	1,32	1,21
Total % = 100						
Total N = 7.146						

El lector pot entretenir-se en els aspectes de la Taula 25 que li resultin més interessants. Una mera lectura quantitativa indica que les discoteques són, segons la percepció dels escolars, el *locus* per excel·lència del risc d'agressió física. El 93% dels escolars catalans estima que hi ha agressions físiques a joves de la seva edat a les discoteques. Fins i tot més de la quarta part d'aquests joves percep que a les discoteques hi ha agressions físiques molt sovint, per bé que aquesta percepció no els impedeix omplir-les els caps de setmana.

Els altres dos espais en què estimen que hi ha més agressions són, gairebé en la mateixa proporció, l'escola i les competicions esportives. Tres de cada quatre joves pensen que en aquests llocs es produeixen agressions físiques a persones de la seva edat i més del 20% que aquestes agressions són *molt o bastant* freqüents.

Les agressions físiques en espais afectivament pròxims, com ara els seus amics més propers, la seva eventual parella o la seva pròpia família, són assenyalats en una proporció notòriament menor, per bé que gens menyspreable i amb valors estadísticament rellevants. Més d'un de cada quatre joves esmenta els amics més pròxims o la parella com a *locus* d'agressió física, i el 17%, la pròpia família. Gairebé el 5% (1 de cada 20) estima que, entre els amics més propers o amb la parella, les agressions es produeixen *força o moltes* vegades. Aquesta dada indica que a cada classe hi ha, almenys, un escolar que percep que hi ha violència física contra nois i noies de la seva edat entre els amics més pròxims o en la parella.

En centrar l'anàlisi en el perfil dels escolars segons la seva percepció de violència, s'obtenen algunes característiques rellevants. En primer lloc, les noies, els de més edat i els que estudien Cicles Formatius de Grau Mitjà i batxillerat opinen que hi ha més violència. No s'ha trobat cap diferència segons si estudien en centres públics o privats, ni segons el lloc on s'ubiqui el seu centre escolar. Tampoc el nivell social o cultural dels pares discrimina, però sí que discrimina, a la baixa, que els seus pares i ells hagin nascut fora de Catalunya i, més encara, que a casa seva no es parli ni català ni castellà com a idiomes preferents. La hipòtesi que s'apunta aquí és que aquests menors són els que menys freqüenten les discoteques o els que menys participen de l'univers mental en què les discoteques ocupen un important espai. Aquesta hipòtesi és la mateixa que vam emetre per explicar la dada segons la qual els que més alcohol i droga consumeixen correlacionen positivament amb la percepció que a les discoteques hi ha agressions freqüents a joves.

La percepció d'agressió física en les competicions esportives és similar entre els nois i les noies, i augmenta linealment amb l'edat; és idèntica als centres públics i als privats; sense grans diferències segons la ubicació geogràfica del centre. Hi destaquen, a la baixa, els nois que no han nascut, ni ells ni els seus pares, a Catalunya, com també els que no parlen castellà ni català a casa. Com en el cas de la violència a les discoteques, la raó podria ser una menor freqüentació dels espectacles o les activitats esportives. Si aquestes hipòtesis es confirmessin,

indicarien que som davant col·lectius amb una menor integració en dos àmbits d'oci juvenil tan emblemàtics com ara les discoteques i les competicions esportives. Es pot destacar que, a diferència del que succeïa a les discoteques, la percepció d'agressió és menor entre els escolars d'extracció social més baixa. ¿És la mateixa explicació que s'acaba de donar per als no-nadius a Catalunya o, més aviat, es tractaria d'una menor rellevància de determinades manifestacions de violència? O són totes dues explicacions alhora?

Els que obtenen qualificacions més elevades assenyalen més l'existència d'agressions físiques, com també els que tenen pitjors relacions amb els seus professors. Aquestes dues dades, de manera evident, perfilen dos col·lectius diferents. Per finalitzar, el consum de drogues discrimina exclusivament a la baixa els qui no en consumeixen, sense diferenciar pràcticament en res entre els consumidors esporàdics i els habituals, cosa que invita a pensar que estem davant una relació espúria i que la variable realment discriminant és l'edat.

Pel que fa a les agressions físiques a l'escola, cal remarcar la quantitat lleugerament més gran de noies que percep aquest fet, com també dels que cursen 3r i 4t d'ESO i els Cicles Formatius de Grau Mitjà. També hi ha més joves que estudien en centres públics que opinen que hi ha agressions físiques a l'escola. Contràriament, no hi ha diferències significatives pel que fa a l'origen geogràfic ni el nivell cultural o sociodemogràfic dels pares. Novament, els que obtenen millors qualificacions escolars informen de xifres més elevades en la percepció de l'agressió física a l'escola. Pel que fa a les drogues, destaquen a la baixa els no-consumidors, sense que discriminin els nivells de consum. En referència als nivells alts d'agressió (bastants o moltes vegades), es troben amb més proporció els que pitjor relació tenen amb els seus companys, pares i professors.

Aquestes percepcions no són exactament les mateixes que les que s'han vist en el capítol precedent, en presentar la percepció del maltractament a l'escola durant l'actual curs escolar. El maltractament no és el mateix que les agressions físiques i el jovent així ho percep i ho assenyalava. Així i tot, hi ha elements comuns. El més rellevant és que els que tenen més percepció de maltractament o agressió física són els que pitjor relació mantenen amb els seus companys, pares i professors, i també els que consumeixen més alcohol que la mitjana.

Els nois indiquen més agressions al carrer, i més entre els joves de 14 i 15 anys, com també pels que tenen 18 o més anys. És més freqüent aquest parer entre els que cursen 3er i 4t d'ESO i, sobretot, entre els que cursen els cicles professionals.

Aquest tipus d'agressió, també la indiquen més sovint els qui estudien a Barcelona ciutat, els castellanoparlants, els que estudien en centres privats i els que són de condició social més baixa que la mitjana, i pels que consumeixen més alcohol i drogues. En el cas d'agressions al carrer, la correlació amb els nivells de consum d'alcohol i drogues és lineal: com menys consum, menor nivell de percepció d'agressions físiques al carrer. Les relacions amb els professors o amb els pares són pitjors a mesura que la percepció de l'agressió als carrers augmenta. La nostra hipòtesi és clara: la diferència amb la resta la proporcionen els joves que, al mateix temps, són agressors i agredits.

El perfil sociològic dels escolars que destaquen per manifestar més que hi ha agressions físiques entre els amics íntims o amb la parella no presenta característiques clares. Cap característica sociodemogràfica (edat, gènere, tipus de centre, ubicació del centre, origen geogràfic i condició cultural o social dels pares, etc.) no és rellevant o discriminant. Tampoc no ho són les seves qualificacions escolars i, en general, les seves relacions amb els professors o amb els companys. No destaquen per consumir més alcohol que la resta, però sí pel que fa al consum de drogues com ara l'èxtasi, la marihuana o la cocaïna bastant sovint. Avaluen la seva relació amb els pares de pitjor manera que la resta, pares que alguns joves consideren molt estrictes i, sobretot, altres, massa laxos en el control al qual els sotmeten.

Per acabar, cal assenyalar que, ni filant molt prim, és possible determinar amb les variables amb què treballem quin és el perfil diferenciat dels que destaquen en la percepció de l'agressió física en el si de la família. Són els mateixos segons el gènere, l'edat, el tipus i la ubicació pel que fa al centre escolar (menys a la regió de Girona, si per cas), alguns més en fills de pares amb nivell cultural alt —realitat o consciència?—, sense poder distingir en funció de les qualificacions escolars ni pel consum d'alcohol o drogues. Tampoc no es distingeixen pel seu nivell relacional amb amics o professors ni, tampoc, amb els seus pares. En definitiva, no hi ha perfil diferenciat. Pensem que es tracta d'històries de vida no detectades mitjançant aquests indicadors.

5.2.2 Les agressions físiques realment patides

En aquest apartat ja no es tractarà de les percepcions, sinó de les realitats personalment patides. La pregunta formulada no deixava lloc a cap dubte: *"I a tu,*

personalment, durant el curs passat o durant les vacances et van fer alguna d'aquestes coses, (1) amenaçar-te només amb paraules, (2) agredir-te físicament per fer-te mal, sense utilitzar cap arma ni cap objecte (per exemple, empentes, bufetades, cops de puny, etc.), (3) amenaçar-te amb armes o objectes per fer-te mal (per exemple, amenaçar-te amb navalles, pals, etc.)". A la pregunta 61 del qüestionari es precisava que pensés en totes les agressions que havia patit DINS I FORA DE L'ESCOLA (en majúscules en el qüestionari). A la Taula 26 es recull aquesta informació.

Taula 26. Les agressions físiques experimentades personalment

Pregunta:

"I a tu, personalment, durant el curs passat o durant les vacances et van fer algunes d'aquestes coses?"

Percentatges verticals. L'índex és la mitjana on 1 és "mai" i 4 és "moltes vegades".

Freqüència	Amenaçar-te NOMÉS amb paraules	Agredir-te físicament per fer-te mal, SENSE utilitzar cap arma ni cap objecte (empentes, bufetades, cops de puny, etc.)	Amenaçar-te o atacar-te AMB armes o objectes per fer mal. (amb navalles, pals, etc.)
Mai	76,5	87,2	94,9
Una vegada	13,0	7,5	3,0 (n= 224)
Algunes vegades (2 o 3)	6,7	2,9	0,5
Força vegades (de 4 a 6)	1,4	0,5	0,1
Moltes vegades (7 o més)	1,2	0,6	0
NS/NC	1,2	1,4	1,5
Índex	1,34	1,16	1,04
Total % = 100			
Total N = 7.416			

Més del 22% dels escolars reconeix que ha estat, personalment, objecte d'amenaçes verbals; l'11%, que ha estat agredit amb la intenció de fer-li mal, encara que sense armes ni cap objecte, sinó amb bufetades, cops de puny, etc., i el 3,6%, que ha estat amenaçat o atacat amb armes o objectes (com ara navalles o pals) amb la intenció de fer-li mal. La immensa majoria dels agredits ha patit l'agressió una vegada, per bé que prop d'un 10% han estat amenaçats verbalment diverses vegades; el 4,4%, agredits físicament (sense arma ni cap objecte) repetides vegades, i el 0,6% (45 joves), diverses vegades. Abans d'estudiar el perfil dels agredits aprofundirem en les característiques i circumstàncies de les agressions.

Com vam veure en el capítol segon, molts escolars, fins i tot entre els que han patit també una violència de caràcter físic, senten l'agressió verbal com si fos més greu. Es presenta a la Taula 27 el rànquing descendent de modalitats

d'agressions físiques patides, després de demanar-los que, de totes les agressions que havien patit, assenyalessin la que més dany els havia causat. No es reproduïxen —com es va fer en el segon capítol, en creuar les variables 27 i 28, en què es relacionaven les diferents modalitats de maltractament rebut amb la considerada més dolorosa- les taules que demostren aquest fet, per no inundar en excés el text de xifres. El lector atent comprovarà en la lectura de la Taula 27 que el nombre dels que assenyalen la violència física com la més greu de les patides és inferior a la d'escolars que realment la van patir i han indicat, com a modalitat que més dany els ha causat, l'agressió verbal.

Taula 27. La pitjor agressió física experimentada

Una sola resposta per escolar.

Com va ser la pitjor agressió física que vas patir durant el curs passat o les vacances?	%
Només amb violència verbal: per exemple, insults, amenaces de paraula, etc.	57,0
Amb una mica de violència física: algunes empentes, alguna bufetada, etc.	28,5
Amb força violència física: força empentes, cops de puny, lluita per terra, etc.	7,5
Amb molta violència física: per exemple, molts cops de puny, puntades de peu.	4,0
Amb moltíssima violència física: per exemple, fent servir armes (navalles, pals, etc.)	3,0
Total %	100
Total N (escolars que han estat físicament agredits) = 1.802	

El 57% d'escolars veu en l'agressió verbal (insults, amenaces de paraula, etc.) la modalitat d'agressió que més dany els ha causat. A partir d'aquesta xifra, descendeix el nombre en funció de la gravetat de l'amenaça rebuda i és difícil establir, sense anàlisis secundàries massa complexes, l'exacta correspondència entre la modalitat de l'agressió física patida (dues possibilitats a la pregunta 61) i la gravetat sentida (4 possibilitats a la pregunta 62).

La següent qüestió és determinar la causa, motivació o circumstància que va originar l'agressió, segons l'apreciació de l'agredit (vegeu la Taula 28). Certament, la causa més assenyalada es refereix a *una cosa insignificant, a una tonteria*. Coses de nanos, es podria dir. Però a continuació, les causes adduïdes semblen ja molt més serioses. En segon lloc, aproximadament el 20% dels escolars diu que els agressors *eren gent violenta i que buscaven baralla (joves d'aspecte skin, neonazis)*, segons el que indica l'ítem que es proposava en el qüestionari. En llegir correctament la informació, no es pot dir que el 20% de les agressions rebudes (i les estimades més greus, recordeu) sigui imputable a *skins*, sinó a

joves d'aspecte *skin* o neonazi. Però, en tot cas, es tracta de joves que, segons els agredits, *eren gent violenta que buscaven baralla*¹⁴.

Tampoc no és petita la xifra del 13% que diu que, la motivació de l'agressió, cal veure-la en el fet que *volien obligar-lo a fer alguna cosa que ell no volia fer*. Altre 7% indica que la causa cal buscar-la en la rivalitat dels grups no clarament violents, i la resta d'arguments adduïts són de menor rellevància estadística, malgrat que la sociològica pot ser molt important. Així, el 4,1% assenyala com a causa de l'agressió *discussions entre grups ètnics diferents* (conflictes racials), xifra que, traslladada al conjunt de la mostra representa a l'entorn de l'1%. Però el fet que aquesta dada arribi a l'1%, encara que s'hi incloguin els que no han estat agredits, en una societat en la qual la presència de diferents races és estadísticament petita (indirectament controlada en aquesta enquesta quan es pregunta per l'idioma que es parla a casa), sembla que té prou rellevància sociològica com per a fer-ne esment. Com també ho és que l'agressió física amb la finalitat d'obtenir diners sigui assenyalada com a causa tan poc sovint (si bé com a motiu més important). En resum, després del 30% que addueix com a causa de l'agressió *una ximpleria*, la resta de les causes estan lluny de ser *ximpleries*.

¹⁴ Potser és adient recordar que el 20% a què ens referim no és el 20% del total de joves, sinó el 20% dels 1.778 escolars que assenyalen que han estat objecte d'una agressió física i que han respost aquesta pregunta. Aquest 20% (21,1% per ser precisos) es converteix en el 5,1% del total dels escolars enquestats. En altres paraules, el 21,1% d'escolars que han estat agredits físicament, o el 5,1% d'escolars enquestats, assenyalen que durant el curs passat, dins i fora de l'escola, durant el període lectiu i durant les vacances, van ser agredits *per gent violenta que buscava baralla* (joves d'aspecte *skin* o neonazi, etc.). Aquest recordatori val per a totes les taules amb una base diferent dels 7.416 nois i noies que són la totalitat dels enquestats.

Taula 28. Els motius de les agressions físiques experimentades

Per què es va produir l'agressió? Només un motiu per escolar, el més important	%
Per una cosa insignificant, per una <i>ximpleria</i>	30,6
Perquè era gent violenta i buscaven baralla (eren joves d'aspecte skin, neonazis, etc.)	21,1
Perquè em volien obligar a fer una cosa i jo m'hi negava	12,9
Per rivalitat entre diferents colles o grups de joves (conflictes entre "tribus" no obertament violentes, etc.)	7,0
Per una discussió esportiva ("van jugar brut", "no sabien perdre", etc.)	4,5
Per discussions entre grups ètnics diferents (conflictes "racials": "ens insultaven", "molestaven a tothom", etc.)	4,1
Per defensar la meua parella ("es ficaven amb la meua noia", etc.)	2,9
Per diners ("em devia diners", "em volia cobrar massa")	2,4
Altres motius	14,3
Total %	100
Total N (escolars que han estat físicament agredits) = 1.778	

A diferència dels robatoris o amenaces per robar, que en un 50% tenen lloc *un dia de classe* (vegeu la Taula 19), aquesta xifra descendeix en 10 punts quan es tracta d'agressions físiques (vegeu la Taula 29), i situa el *quan* de l'agressió durant les vacances o durant els caps de setmana en el 60% dels casos.

Taula 29. El moment on s'han experimentat les agressions físiques *

Quan va passar?	%
Un dia de classe	39,0
Durant les vacances d'estiu	31,4
Un cap de setmana o festiu (del curs escolar)	27,3
Durant les vacances de Nadal o Setmana Santa	2,3
Total %	100
Total N (escolars que han estat físicament agredits) = 1.784	

* Taula elaborada en ordre descendent de freqüències, per comoditat de lectura. Per consultar l'ordre en què van ser presentades a l'alumnat, cal veure la pregunta 66 del qüestionari, a l'annex.

En lògica correspondència amb l'anterior, l'*espai geogràfic*, el *locus* on es duu a terme l'agressió o amenaça d'agressió física, se situa en més d'un 70% dels casos fora del recinte escolar (vegeu la Taula 30). Aquesta xifra baixa al 60% quan es tracta de robatoris (vegeu la Taula 20). Amb aquestes dues dades podem extreure una primera conclusió: tant els robatoris com les agressions físiques (o

les seves amenaces i intimidacions corresponents) tenen lloc tant dins com fora del recinte escolar, tant durant el període lectiu com durant les vacances. En tots dos casos, la freqüència és superior fora del recinte escolar, particularment quan es tracta d'agressions.

Taula 30. El lloc on s'han experimentat les agressions físiques *

On va passar?	%
A l'escola	26,8
Als carrers del meu barri	19,3
En una discoteca, en un bar o als voltants	16,2
A prop de l'escola	9,0
En el camí de l'escola a casa	5,4
En una instal·lació esportiva o als voltants	5,1
A casa meua	1,3
En un altre lloc	16,9
Total %	100
Total N (escolar que han estat físicament agredits) = 1.784	

* Taula elaborada en ordre descendent de freqüències, per comoditat de lectura. Per consultar l'ordre en què van ser presentades a l'alumnat, cal veure la pregunta 67 del qüestionari, a l'annex.

Si es precisa més, es pot dir que *el carrer* apareix com un lloc important on les agressions es produeixen, sigui de camí cap a l'escola, sigui a les seves rodalies, sigui als carrers adjacents a la residència del menor. La suma d'aquests llocs arriba a la xifra del 30,6%, i supera en quatre punts percentuals la pròpia escola com a espai d'agressió. Aquesta dada podria ser més elevada, fins i tot, atès que prop del 17% assenyala *un altre lloc* no determinat com a espai on té lloc l'agressió (tornem a recordar que estem treballant amb l'agressió que més els ha dolgut).

Per a completar les dades, el 16% indica que les discoteques i bars, o els seus voltants, són els llocs on es va produir l'agressió més forta que van patir. Finalment, el 5% situa el lloc en una instal·lació esportiva o voltants, i un escàs 1,3% a casa seva.

El 70% dels agressors eren exclusivament nois: el 36%, en grup, i el 34%, en solitari (vegeu la Taula 31). Quan es tracta de robatoris, la imputació del fet a nois se situa al voltant del 80%, però aquesta dada és menys segura atès que en més de la meitat dels robatoris es desconeix l'autor. És adient ressaltar que el 22% de les agressions o amenaces d'agressió de caràcter físic prové de noies: en grup, el 13%, i en solitari, el 9%. A més, si es té en consideració que hi ha un altre 9% d'agressions provocades per grups de nois i noies, es pot concloure que, en una

de cada quatre agressions o amenaces d'agressió física patida i estimada com la més greu pels escolars, hi han participat noies, en la seva immensa majoria soles. Així, els nois són majoria, però les noies també són presents com a agressores.

Taula 31. El gènere dels autors d'agressions físiques *

Eren nois o noies?	%
Era un grup de nois	36,0
Era un noi	33,6
Era una noia	12,7
Era un grup de noies	9,0
Eren nois i noies	8,6
Total %	100
Total N (escolars que han estat físicament agredits) = 1.784	

* Taula elaborada en ordre descendent de freqüències, per comoditat de lectura. Per consultar l'ordre en què van ser presentades a l'alumnat, cal veure la pregunta 68 del qüestionari, a l'annex.

Pel que fa a l'edat dels agressors (vegeu la Taula 32), segueix la mateixa distribució que pel que fa als robatoris, amb escasses variants rellevants. Així, el 16% dels agressors físics tindria 13 o menys anys; el gruix, el 61%, té entre els 14 i els 17 anys, i la resta, el 23%, 18 anys o més, i són excepcionals els casos en què l'agressor té 25 anys o més (1,5%). En definitiva, els agressors són, en la seva majoria, adolescents i joves de la mateixa edat que els agredits.

Taula 32. L'edat dels autors d'agressions físiques

Quina edat creus que tenia (o tenien)?	%
11 o menys anys	3,0
12 anys	5,8
13 anys	7,7
14 anys	11,4
15 anys	16,2
16 anys	19,6
17 anys	13,0
18 anys	9,6
19 anys	4,4
20 anys	3,4
21 a 25 anys	4,0
26 a 30 anys	0,8
31-60 (última edat assenyalada)	0,7
Total %	100
Total N (escolars que han estat agredits físicament) = 1.784	

Pel que fa a la relació entre agressor i agredit, el 37% dels agressors eren del tot desconeguts per als escolars agredits. Una proporció similar d'agressors eren companys d'escola de la víctima i, el 25% restant, malgrat que eren coneguts, no estudiava a la mateixa escola (vegeu la Taula 33). Aquestes dades corroboren el fet que les agressions físiques tenen lloc, en una proporció més gran, fora de l'univers escolar, fora de l'àmbit de les relacions amb els companys d'escola. L'escola i els companys conformen un espai en què les agressions físiques es duen a terme, sense cap mena de dubte, però no és el *locus* per excel·lència on es produeixen les agressions i les amenaces físiques, ni són els companys de classe els que més sovint es troben darrere de les agressions.

Taula 33. La relació amb l'escola dels autors d'agressions físiques

La persona (o el grup) que ho va fer tenia alguna relació amb l'escola?	%
No els coneixia de res	37,3
Era una persona de la meva escola	30,4
No tenia cap relació amb la meva escola, però jo el(s) coneixia	23,5
Era un grup en què tots o alguns eren de la meva escola	6,6
No era de la meva escola, però era d'una escola amb la qual ens relacionem (es troba a prop, hi fem esport, etc.)	2,1
Total %	100
Total N(escolars que han estat físicament agredits) = 1.787	

A manera de síntesi, podem extreure les següents conclusions:

- (a) per al 57% dels agredits, l'agressió que més dany els ha causat ha estat l'agressió verbal;
- (b) el 30% assegura que el motiu pel qual va patir l'agressió va ser una *tonteria*, la resta de raons argumentades són bastant més serioses, com ara *gent violenta que buscaven baralla* (21%), *obligar-los a fer allò que no volien* (13%) o *conflictes entre tribus o grups ètnics diferents* (11%);
- (c) les agressions es produeixen més fora del recinte escolar que dins de l'escola, més durant els dies no lectius que durant els dies de classe i els agressors són, també més aviat o bé desconeguts o bé coneguts però no companys de classe o escola;

- (d) el carrer, l'escola, les discoteques i bars, les instal·lacions esportives i el propi domicili del menor són, per aquest ordre, els espais principals on tenen lloc les agressions als escolars;
- (e) els agressors són nois en un 75%, però no és gens menyspreable la xifra del 25% de noies agressores;
- (f) pràcticament els agressors tenen les mateixes edats que els agredits, i més del 60% es situa en l'interval 14-17 anys.

Pel que fa al perfil sociològic dels agredits, es constata que sigui quina sigui la modalitat d'agressió considerada, física o verbal, amb armes o objectes o sense (com ara pals, navalles, etc.), són majoria els nois agredits, el 26% davant del 19% de noies agredides. A més, els nois són agredits més sovint que elles. Pel que fa a l'edat, no hi ha grans diferències en l'edat dels agredits, per bé que n'hi ha alguns menys entre els de 13 anys i menys. També n'hi ha menys entre els adolescents de centres públics. Pel que fa a la ubicació geogràfica, malgrat que no hi ha grans diferències, cal assenyalar que hi ha més agredits en centres escolars ubicats a Barcelona ciutat, al Camp de Tarragona i a les Terres de l'Ebre. En referència als pares dels escolars agredits verbalment o físicament però sense objectes i sense armes, tenen un nivell d'estudis lleugerament superior al de la resta, sense que aquest fet suposi una diferència pel que fa a classe social. La hipòtesi pot ser una sensibilitat més gran davant fets similars en l'apreciació dels seus fills, però no deixa de ser una hipòtesi no verificada ni verificable en aquesta recerca.

Quant es tracta d'agressió física, exclosa l'agressió verbal, hi ha més escolars amb baixes qualificacions i que han estat renyats o castigats pels seus maltractaments a l'interior de les escoles. Novament aquí, com va passar en el perfil dels escolars pel que feia a la percepció del maltractament existent, l'explicació plausible és que les agressions patides tenen a veure amb les agressions exercides. Aquesta explicació ve corroborada en constatar que són els que menys amics tenen i els que pitjor es relacionen amb els companys (i amb els pares i amb els professors). D'altra banda, les agressions són més habituals entre els que més droga i alcohol consumeixen.

5.3 Les agressions sexuals

Aquesta tercera dimensió de la victimització, de la mateixa manera que les dues dimensions considerades anteriorment (robatoris i agressions físiques o verbals), serà tractada des de dues vessants: (1) la percepció que existeix de les agressions sexuals contra joves de la seva edat i (2) les agressions sexuals realment produïdes i de les que els joves informen.

5.3.1 La percepció de les agressions sexuals

La pregunta 77 del qüestionari deia textualment: "En general, creus que la gent de la teva edat pateix agressions sexuals (insults o seguiments de tipus sexual, tocaments no volguts, etc.)?". Les respostes que es van obtenir es poden consultar a la Taula 34.

Taula 34. La percepció general sobre les agressions sexuals

En general, creus que la gent de la teva edat pateix agressions sexuals (insults o seguiments de tipus sexual, tocaments no volguts, etc.?)	%
No, mai o gairebé mai	44,1
Si, però poques vegades	37,3
Si, força vegades	13,9
Si, moltes vegades	3,1
NS/NC	1,6
Total %	100
Total N = 7.416	

Poc més de la meitat dels escolars catalans estimen que els seus coetanis són objecte d'agressions sexuals. Les noies ho assenyalen en una proporció molt superior als nois (65% contra 45%). És més intensa, també, la percepció entre els que tenen més edat, entre els alumnes que estudien en centres privats i entre els que estudien en centres ubicats a Barcelona ciutat i a la regió de Ponent (sense grans diferències, però). La percepció d'abusos sexuals és menor en fills de pares amb baix nivell d'estudis i de treballadors eventuais o en atur.

De la mateixa manera que ha quedat constatat en les agressions de caràcter físic, també en aquesta modalitat d'agressió sexual els escolars amb qualificacions més elevades, d'una banda, i els que han estat objecte de càstig per maltractaments a l'interior del centre escolar, d'una altra banda, es destaquen a l'alça pel que fa a la

percepció, evidentment per raons diferents. També es destaquen a l'alça i de manera molt nítida els màxims consumidors de drogues, èxtasi i cocaïna, particularment, però no d'alcohol. Pel que fa al consum d'alcohol destaquen a la baixa els que no consumeixen gens, malgrat que en aquest cas la variable edat pot ser una variable antecedent i realment explicativa.

Per finalitzar, cal remarcar que, en termes generals, els que pitjor es relacionen amb els companys, professors i pares perceben amb més intensitat l'existència d'agressions sexuals i, no obstant això, és la relació amb els pares la variable més determinant. Així, el 65% dels escolars que diuen que la relació amb els pares no és bona assenyalen que hi ha agressions sexuals contra els joves de la seva edat, xifra que és del 55% entre aquells que afirmen tenir bones relacions amb els seus pares.

5.3.2 Les agressions sexuals realment patides

La pregunta que se'ls va formular a continuació incidia directament en els nivells i modalitat d'agressió sexual patida. Se'ls va preguntar *"I a tu, personalment, durant el curs passat o les vacances, et van fer alguna d'aquestes coses: insultar-te o fer-te comentaris insultants de tipus sexuals?, assetjar-te o seguir-te de manera molesta?, tocar-te contra la teva voluntat amb una mica de força?, tocar-te amb violència o amenaces?, forçar-te a una relació sexual que no desitjaves?"*. a la pregunta es va indicar que pensessin en agressions produïdes, DINS I FORA DE L'ESCOLA, i durant el curs passat o les vacances. Les respostes estan recollides a la Taula 35

Taula 35. Les agressions sexuals experimentades personalment

Percentatges verticals.

Freqüència	Insultar-te o fer-te comentaris insultants de tipus sexual?	Assetjar-te o seguir-te de manera molesta?	Tocar-te contra la teva voluntat amb una mica de força?	Tocar-te amb violència o amenaces?	Forçar-te a una relació sexual que no desitjaves?
No, mai	88,5	90,1	94,1	97,2	99,0
1 vegada	2,2	3,5	2,2	0,8	0,8
2-3 vegades	4,6	3,5	1,6	0,4	0,1
4-8 vegades	2,2	1,1	0,4	0,1 (n = 6)	0,1 (n= 5)
9 o més vegades	1,4	0,5	0,2	0,1 (n= 6)	0,1(n=5)
NS/NC	1,2	1,3	1,5	1,5	1,5
Total % = 100					
Total N = 7.416					

Aquestes dades són, afortunadament, molt més baixes que les que s'han obtingut a la qüestió anterior referida a les agressions físiques. Ja se sap, per l'anàlisi que s'ha realitzat en la resta de modalitats d'agressió estudiades, que la percepció de l'agressió és superior a la realitat. Tanmateix, en aquest cas és obvi admetre que la naturalesa de l'agressió fa particularment difícil deixar constància del que ha succeït, àdhuc en un qüestionari d'autoaplicació. Així, pensem que les xifres han de ser corregides a l'alça. D'acord amb les respostes obtingudes, poc més del 10% han estat víctimes d'insults o comentaris insultants de caràcter sexual; uns pocs menys, prop del 9%, han estat assetjats o perseguits de manera molesta; el 4,5% informa que han estat tocats contra la seva voluntat amb una mica de força; el 1,4% indica que ha estat tocat amb violència o intimidació, xifra que baixa a l'1,1 en el cas dels que assenyalen que han estat forçats a una relació sexual que no desitjaven. En aquest últim supòsit es parla de 72 escolars, 10 dels quals han estat multivictimitzats 4 vegades o més.

Taula 36. El moment on s'han experimentat les agressions sexuals

Quan va passar?	%
Durant les vacances d'estiu	38,7
Un dia de classe	31,4
Un cap de setmana o festiu (del curs escolar)	26,9
Durant les vacances de Nadal o Setmana Santa	2,9
Total %	100
Total N (escolars que han estat agredits sexualment) = 1.104	

Pel que fa al moment en què es va produir l'agressió sexual (vegeu la Taula 36), la distribució temporal és pràcticament idèntica a la que s'ha comentat en l'apartat de les agressions físiques (vegeu la Taula 29). Prop de 7 de cada 10 agressions sexuals s'han produït al marge dels dies de classe. Més del 40% en el període de vacances i prop del 27% durant els caps de setmana del període escolar. És evident que som davant una modalitat d'agressió que, en la seva majoria, té lloc fora de l'àmbit escolar, fet que és corroborat per la Taula 37.

Taula 37. El lloc on s'han experimentat les agressions sexuals *

On va passar?	%
Als carrers del meu barri	24,4
A l'escola	20,7
En una discoteca, en un bar o als voltants	19,5
En el camí de l'escola a casa	6,7
A prop de l'escola	3,6
En una instal·lació esportiva o als voltants	2,9
A casa meua	1,8
En un altre lloc	20,4
Total %	100
Total N (escolars que han estat agredits sexualment = 1.103)	

* Taula elaborada en ordre descendent de freqüències, per comoditat de lectura. Per consultar l'ordre en què van ser presentades a l'alumnat, cal veure la pregunta 83 del qüestionari, a l'annex.

Efectivament, només el 20% dels escolars assenyala l'escola com l'espai físic, el lloc, on es va produir l'agressió sexual (l'agressió sexual més greument sentida, recordeu), percentatge al qual es pot afegir el 10% de joves que afirma que l'agressió es va produir o bé a prop de l'escola, o bé en el camí que el porta des de l'escola al seu domicili. Aquesta addició dóna com a resultat el 30%, percentatge idèntic al que es va trobar a la taula precedent, en què s'assenyala que l'agressió es va produir *durant un dia de classe*. El 70% restant va tenir lloc al marge de l'àmbit escolar, sigui als carrers del seu barri (una de cada quatre), sigui a les discoteques, els bars i els seus voltants (una de cada cinc), sigui en un altre lloc no especificat (una de cada cinc), sigui a les instal·lacions esportives (el 3%) sigui a la seva família (l'1,8%).

Taula 38. El gènere dels autors d'agressions sexuals

Eren nois o noies?	%
Era un home (o un noi)	62,7
Era un grup d'homes (o nois)	25,3
Era una dona (o noia)	5,9
Era un grup de dones (o noies)	3,9
Eren homes i dones (nois i noies)	2,2
Total %	100
Total N (escolars que han estat físicament agredits) = 1.107	

En aquesta modalitat d'agressió els nois (i els homes, ara ho veurem) presenten un (trist) protagonisme. Prop del 90% dels agressors han estat nois i homes, sigui

en solitari (63%), sigui en grup (25%): Les noies són agressores en el 10% dels casos; i l'agressió és conjunta, de nois i noies, en poc més del 2% dels casos.

Taula 39. L'edat dels autors d'agressions sexuals

Més o menys, quina edat tenia (o tenien)?	%
11 o menys anys	1,3
12 anys	3,6
13 anys	5,5
14 anys	8,2
15 anys	10,2
16 anys	10,0
17 anys	9,7
18 anys	10,0
19 anys	4,5
20 anys	5,7
21 a 25 anys	9,6
26 a 30 anys	6,9
31 a 40 anys	8,1
41 a 50 anys	5,0
51-80 anys (última edat assenyalada)	1,6
Total %	100
Total N (escolars que han estat agredits sexualment) = 1.090	

En la Taula 39 es presenta la distribució dels agressors segons l'edat, que s'ha estimat suficientment desagregada per comprovar la gran dispersió d'edats. És rellevant ressaltar que prop del 7% dels agressors té més de 40 anys (els joves han referit 5 casos en què l'edat de l'agressor és de 70 anys o més). Els que tenen més de 20 anys són més del 30% dels agressors. Ens trobem, en conseqüència, amb una modalitat d'agressió en què els agressors són, en una important majoria, persones amb edats notòriament superiors a les edats dels agredits. Amb la finalitat que aquesta diferència sigui més clarament percebuda respecte les altres modalitats d'agressió, s'ha construït una taula sinòptica d'edats dels agressors (vegeu la Taula 40)) en referència al robatori i amenaces de robatori, agressions i intimidacions físiques, i agressions i intimidacions sexuals. És evident que aquesta taula no necessita molts comentaris. Només una dada: més de la meitat dels agressors sexuals tenen una edat igual o superior als 18 anys.

Taula 40. L'edat dels victimitzadors

Comparació entre les edats estimades dels agressors en les tres modalitats d'agressió considerades
 Total N són els escolars que han estat agredits en cada modalitat.
 En el cas dels robatoris i amenaces de robatori s'indica l'edat presumida quan s'ha vist l'agressor.

Grups d'edat	Robatoris i amenaces de robatori	Intimidacions i agressions físiques	Intimidacions i agressions sexuals
13 anys y menys	17,1	16,5	10,4
14-17 anys	58,3	60,6	38,1
18 i més anys	24,7	22,9	51,4
Total %	100 %	100 %	100 %
Total N	1.091	1.784	1.090

Una altra característica que sistemàticament s'està estudiant és la relació entre l'agressor i la víctima. Doncs bé, a diferència de l'agressió física, la majoria d'agressors sexuals són desconeguts per a la víctima. Així, el 55% dels escolars destaca que *no coneixia de res l'agressor* (vegeu la Taula 41), mentre que aquesta xifra en el cas de les agressions físiques era del 37%¹⁵.

Taula 41. La relació amb l'escola dels autors d'agressions sexuals *

La persona (o el grup) que ho va fer, tenia alguna relació amb l'escola?	%
No els coneixia de res	54,7
Era una persona de la meva escola	22,5
No tenia cap relació amb la meva escola, però jo el(s) coneixia	16,8
Era un grup en què tots o alguns eren de la meva escola	3,8
No era de la meva escola, però era d'una escola amb la qual ens relacionem (es troba a prop, hi fem esport, etc.)	2,3
Total %	100
Total N (escolars que han estat agredits sexualment) = 1.108	

* Taula elaborada en ordre descendent de freqüències, per comoditat de lectura. Per consultar l'ordre en què van ser presentades a l'alumnat, cal veure la pregunta 87 del qüestionari, a l'annex.

A manera de resum, es pot dir el següent:

- (a) les agressions sexuals es donen majoritàriament fora del recinte escolar, fora del àmbit escolar (vegeu la Taula 20, la Taula 30 i la Taula 37)

¹⁵ Una comparació d'aquestes dades pel que fa al robatori no és adient, atès que en el cas dels robatoris no es tracta que conegui o no l'agressor, sinó que sàpiga qui li ha robat.

- (b) i, fins i tot, en dies en què els escolars no tenien classe (vegeu la Taula 19, la Taula 29 i la Taula 36);
- (c) aquesta deslocalització i desvinculació de les agressions respecte de l'àmbit escolar, en què el *locus* és aliè al centre escolar, és superior quan es tracta d'agressions sexuals, menor quan es tracta de robatoris i d'amenaques de robatoris, i se situa en un lloc intermediari quan es tracta d'agressions físiques;
- (d) com s'apuntava en el cas de les violències de caràcter físic, en què gairebé no hi ha diferències entre l'escola i les discoteques com a espais d'agressió sexual;
- (e) la desvinculació de l'escola a favor d'altres llocs com a *locus* d'agressió sexual és superior que en el cas de les violències físiques; la prova més evident és que la majoria dels agressors no són de l'escola;
- (f) en el 90% dels casos es tracta de nois, o d'homes, atès que el 51% té 18 anys o més i el 15% té més de 30 anys.

L'última qüestió que resta per presentar en aquest apartat és la referida a una breu anàlisi del perfil sociològic dels escolars sexualment agredits, intimidats o molestats. Breu, perquè no és fàcil, amb les dades que tenim, detectar el perfil de l'agredit o agredida sexualment. Caldria pensar, *a priori*, que hi deu haver més noies que nois en aquesta modalitat d'agressió. I així és, efectivament, quan es tracta d'agressions de signe verbal com ara insults o comentaris de signe sexual (16% de les noies davant del 7% dels nois), o a l'hora de patir assetjaments o seguiments molestos (15% de noies davant d'un 5% de nois). També són majoria les noies que informen que han estat objecte de tocaments *contra la seva voluntat amb una mica de força* (7,7% davant del 4% dels nois). Tanmateix, tota diferència en raó del gènere, desapareix i, fins i tot, canvia de sentit, quan es tracta de tocaments amb violència o amenaces (3,2% de nois *versus* 2,4% de noies) i quan es tracta del fet d'haver estat forçat a una relació sexual no desitjada (amb el 2,9% de nois i el 2,2% de noies, 105 i 82 en nombres absoluts, respectivament). Les explicacions poden ser extretes més de les conjetures que de dades comprovables, almenys en aquesta fase d'anàlisi, per la qual cosa ens abstindrem de donar-les.

Pel que fa a l'edat, no hi ha grans diferències entre els agressors. N'hi ha uns pocs més quant a les agressions verbals i els seguiments molestos entre els que tenen 16 i 17 anys i els estudiants de batxillerat, però dins d'uns marges diferenciadors molt escassos. Quant a les agressions físiques, les diferències

d'edat són mínimes i irrellevants, però hi ha una presència lleugerament superior de joves que cursen els Cicles Formatius de Grau Mitjà en les manifestacions de més gravetat. Tanmateix, i es vol fer èmfasi, el que és rellevant és que ni l'edat, ni tampoc el tipus de centre escolar (públic o privat) són factors destacats. Tampoc no és important la ubicació del centre escolar, per bé que sembla que les manifestacions no violentes són lleugerament més freqüents a Barcelona ciutat i a la regió de Ponent, però sense grans diferències amb la resta de regions.

No hi ha diferències per motiu de classe social, però cal indicar que hi ha més violència verbal contra aquells joves que no parlen català o castellà a casa seva. Pel que fa a les agressions en què intervenen els tocaments amb més o menys violència, s'ha trobat més víctimes entre els consumidors de drogues, èxtasi i cocaïna especialment, però no en el cas dels consumidors d'alcohol, com s'ha indicat anteriorment al referir-nos a la percepció d'aquests fets.

El fet de tractar d'assenyalar el perfil dels que han estat forçats a una relació sexual no desitjada és una qüestió particularment delicada i gens fàcil. Cal indicar, d'entrada, que no hi ha un perfil nítidament definit. Ja s'ha comentat que hi ha més nois, de totes les edats, i uns pocs més entre l'alumnat dels Cicles Formatius de Grau Mitjà.

Finalment, cal fer esment que de manera molt generalitzada hi ha dos factors que correlacionen positivament amb el perfil del jove que ha estat agredit sexualment. El primer, els escolars que han estat objecte de més càstigs en el seu centre escolar per haver maltractat un company. El segon, els escolars que pitjor valoren les seves relacions, tant pel que fa als companys, com als professors i als pares. Atès que aquestes correlacions les hem trobades al llarg de tot aquest capítol en les tres modalitats d'agressió patida, com també en el capítol referit als maltractaments a l'interior del centre escolar, sembla lògic pensar que es tracta de joves i adolescents amb problemes d'ordre convivencial, com a conseqüència d'agressions patides (i exercides, en molts casos). Malauradament, és impossible, amb l'instrument utilitzat en aquesta enquesta, determinar l'itinerari que han seguit aquests joves, itinerari que, gairebé amb seguretat, donaria les claus per entendre el seu comportament, com a víctima i com a victimitzador, en més d'un cas.

6 El jove com a maltractador i agressor

Després d'haver abordat, en el capítol anterior, la situació del jove escolaritzat com a víctima, cal estudiar, en aquest capítol, les seves manifestacions com a victimitzador o agressor.

Tot seguint l'esquema del qüestionari, seran objecte d'estudi els comportaments dels joves escolaritzats durant el curs passat i durant les vacances, tant dins com fora de l'escola. En aquest capítol, per raons de comoditat de qüestionari i, sobretot, per raó de la pedagogia de resposta per part del jove escolaritzat, s'ha fet una neta distinció entre les qüestions referides al seu comportament dins de l'escola (preguntes 96 i 97) i les qüestions que controlen el seu comportament fora del recinte escolar (preguntes 101 a 104), amb una qüestió intermèdia (pregunta 100) que fa referència a les pintades que hagi pogut realitzar a les parets de l'escola, al carrer, al metro, etc. En la presentació de resultats es mantindrà aquesta mateixa distinció, però s'introduirà la qüestió intermèdia (les pintades) en la segona part, a causa de la seva similitud amb altres que es plantegen immediatament després.

Atès que en el cinquè capítol d'aquest informe de recerca es treballarà profusament amb la dimensió de l'escolar agressor, en aquest capítol la informació serà menor que en els precedents i en el posterior, amb la finalitat de no repetir qüestions innecessàries. Fem referència, en concret, al perfil diferenciat i detallat dels escolars en funció dels seus comportaments, que conforma, com es veurà en la lectura del següent capítol, una de les seves bases.

6.1 El maltractament i l'agressió dins de l'escola

En aquest apartat es distingiran dos aspectes: en primer lloc, el maltractament o les destrosses causades a les coses; en segon lloc, l'agressió verbal o física als professors.

6.1.1 Els danys als béns escolars

Aquí s'entendrà per *maltractament* el dany causat a les coses (trençar, destrossar, maltractar coses). La pregunta formulada (vegeu la pregunta 96) deia: "durant el curs passat vas danyar o destruir EXPRESSAMENT alguna cosa de l'escola?". El terme *Expressament* apareix escrit en majúscules en l'original amb la finalitat d'emfatitzar que es tractava de danys i destruccions no accidentals, fetes amb intencionalitat.

Taula 42. Danys reconeguts contra els bens de l'escola

Percentatges verticals

Freqüència	%				
	Mobiliari: cadires, taules, armaris	Lavabos o instal·lacions de lavabos	Material d'estudi: vídeos, llibres, etc.	Finestres, miralls, llums	Parets, decorats, murals
Mai	84,4	90,3	90,4	91,9	83,7
Una vegada	8,4	5,2	5,0	4,4	9,5
Algunes vegades (2 o 3)	4,6	2,3	2,2	1,3	3,5
Força vegades (4 o més)	1,4	0,8	0,8	0,8	2,0
NS/NC	1,1	1,4	1,7	1,6	1,3
Total N = 7.416					

Els percentatges d'escolars que reconeixen haver danyat o destrossat coses es mou entre el 8%, que confessa que ha danyat o destrossat expressament lavabos, finestres o material escolar, i el 14% que declara que ha destrossat o danyat mobiliari (cadires, taules, armaris) o parets, decorats i/o murals. La majoria d'aquests escolars, entre el 5 i el 10%, ha manifestat aquest comportament una sola vegada, bastants menys ho han fet dues o tres vegades, i no arriben a l'1%

els qui diuen que han destrossat o danyat més de tres vegades, instal·lacions del lavabo, material escolar, com també finestres o altres objectes de vidre, tot pujant aquesta xifra a l'1,4% quan es tracta de danys al mobiliari, i al 2% si el que es destrossa són els decorats, els murals o les parets.

El perfil sociològic dels escolars que més destrossen o trenquen coses és pràcticament el mateix en totes cinc modalitats de maltractament que s'han considerat. Són més els nois que les noies, i n'hi ha més entre els que tenen edats compreses entre els 14 i els 17 anys. Si es fila més prim pel que fa a l'edat, hi ha més presència d'escolars amb 16 i 17 anys en quatre de les cinc modalitats considerades. L'excepció ha estat en els danys causats als objectes de vidre (finestres, miralls i llums) fet que és més freqüent entre l'alumnat de 14 i 15 anys.

D'altra banda, hi ha una presència clarament superior d'escolars que cursen Cicles Formatius de Grau Mitjà i, en segon lloc, en tercer i quart d'ESO. Són alguns més els que ho fan en escoles públiques però, com sempre, sense diferències importants. En alguna de les modalitats de maltractament es troba una presència lleugerament superior d'escolars que no han nascut, ni ells ni els seus pares, a Catalunya però, cal insistir, sense grans diferències. Tampoc no hi ha diferències pel que fa a la ubicació geogràfica de l'escola i, no obstant això, pot assenyalar-se que en alguns supòsits hi ha tres o quatre punts percentuals a l'alça a les regions de Ponent, Camp de Tarragona i Terres de l'Ebre.

Tampoc no hi ha diferències pel que fa al nivell educatiu i socioprofessional dels pares. Si en algun dels supòsits de danys a les coses es troba que hi ha més presència d'escolars de classe social baixa, en altres manifestacions la presència de fills d'empresaris és superior. Respecte d'aquest fet, un indicador estadístic reduiria les diferències a la mínima expressió.

Altrament, les diferències són més notables quan s'estudien les característiques personals. Aquells que obtenen pitjors qualificacions escolars, els qui més falten a l'escola i aquells que amb més intensitat han estat objecte de reprimenda o càstig per maltractament són els que conformen, amb una clara diferència, el col·lectiu en què es trobaran més escolars que danyin, trenquin o destrossin mobiliari escolar, parets, llums, miralls, lavabos, etc. Són també els que més diners disposen a la setmana i aquesta dada és important atès que no som davant els escolars de més edat del nostre univers. També, i la dada torna a ser important, són els que assenyalen que els seus pares han exercit poc o gens de control sobre ells, pares amb què diuen portar-se pitjor que amb els seus coetanis, de la mateixa manera que no tenen bones relacions amb els professors.

Finalment, cal destacar que són també els escolars que més droga consumeixen i els que consideren que el consum de drogues és menys perillós, indicadors que habitualment van junts, per la qual cosa només es fa esment del nivell de consum de drogues per indicar qui són els que destrossen més coses a l'escola. Per tal de quantificar i fixar les idees, es transcriu a continuació una de les taules esmentades, rellevant pel nombre relativament elevat d'escolars implicats en l'alt nivell de destrosses, i això per raons de seguretat estadística. Ens estem referint a les destrosses causades al mobiliari escolar. Per les mateixes raons i perquè es tracta d'una "droga tova" segons la percepció social, es presenta la relació entre el cànnabis i les destrosses pel que fa al mobiliari escolar (vegeu la Taula 43).

Taula 43. Danys als béns de l'escola i consum de cànnabis els últims trenta dies.

		%				
		Consum de marihuana o haixix els últims trenta dies				
Quantes vegades, l'any passat, ha destruït o danyat el mobiliari escolar	Freqüència	Mai	1-5 vegades	6- 19 vegades	20 o més vegades	
		Mai	89,6	74,9	67,2	59,4
		Una vegada	6,8	14,2	16,0	12,9
		Algunes o moltes vegades	3,6	10,8	16,8	27,7
		Total %	100%	100%	100%	100%
		Total N	5.599	939	399	247

La Taula 43 és prou eloqüent: un 90% de menors que mai no ha consumit cànnabis tampoc no ha destruït mai cap mena de mobiliari, mentre que el 60% dels que n'han consumit vint vegades o més expressen que mai no han maltractat cap objecte de mobiliari escolar. Si s'hagués estudiat el comportament dels que han consumit cànnabis 40 vegades o més durant els últims 30 dies (no es pot oblidar), la diferència encara seria superior, però no s'ha dut a terme aquesta anàlisi per seguretat estadística. És important remarcar que es parla de destrosses a l'escola, la qual cosa implica que es van dur a terme en un moment en el qual presumiblement no s'havia consumit cànnabis. És a dir, s'ha de remarcar que no es parla de violència induïda pel consum i que, en aquest col·lectiu, mai o gairebé mai consumeix cànnabis de manera aïllada, sinó associada al consum d'altres substàncies, principalment l'alcohol. Sembla, doncs, que aquestes destrosses estan protagonitzades per adolescents (que ho són, en la seva majoria) en què el consum de cànnabis forma part de les seves vides, atès que els últims 30 dies n'han consumit 20 o més vegades, la qual cosa expressa un cert estil de vida, unes preferències comportamentals. Hi ha diverses teories que tracten aquest tema.

6.1.2 El maltractament als professors

Hi ha una passa més en les modalitats i manifestacions de la violència al centre escolar, una passa qualitativa de la màxima importància: l'agressió als professors.

La pregunta que se'ls va formular als escolars, immediatament després de les que es referien al maltractament a les coses a l'interior del centre escolar, deia: "el curs passat, vas agredir físicament o verbalment algun professor o professora" (vegeu la pregunta 97 del qüestionari). En aquesta pregunta es va fer la distinció entre cridar, insultar o agredir físicament. Les respostes donades pels escolars poden consultar-se a la Taula 44.

Taula 44. Les agressions al professorat

Pregunta: "El curs passat, vas agredir físicament o verbalment algun professor o professora? "

Percentatges verticals.

Freqüència	Has cridat un professor/a	Has insultat un professor/a	Has agredit físicament un professor/a
Mai	78,3	87,0	97,9
Una vegada	11,5	7,4	0,8 (n = 56)
Algunes vegades (2 o 3)	6,8	3,2	0,2 (n = 15)
Força vegades (4 o més)	2,5	1,4	0,2 (n = 11)
NS/NC	0,9	0,9	1,0
Total N = 7.416			

El 21% dels adolescents assenyala que ha escridassat, al llarg del curs passat, alguna vegada o més un professor o professora. El 7% contesta que ho ha fet dues o tres vegades, i un 2,5%, quatre o més vegades. El 12% confessa que els ha insultat, el 3,2% del total ho han fet dues o tres vegades, i l'1,4%, quatre o més vegades. Finalment, l'1,2% (82 escolars) diuen que han "agredit físicament" un professor o professora, el 0,4% del total (26 escolars) declaren que ho han fet més d'una vegada.

Som, possiblement, juntament amb el maltractament entre iguals analitzat en el segon capítol, davant la dada més greu pel que fa a la violència en l'àmbit del centre escolar. Les dades, especialment la referida a l'agressió física, poden ser inferiors a les reals, atès que és problemàtic assenyalar de manera explícita que s'ha agredit físicament un professor o professora, malgrat totes les garanties de confidencialitat amb què es va administrar el qüestionari. D'altra banda, cal dir que no es pot calibrar el que s'entén rigorosament per agressió física, per bé que la

mateixa seqüència de la pregunta (cridar, insultar, agredir físicament) indica que hi va haver certament contacte físic.

El perfil sociològic de l'agressor, en funció dels indicadors amb què es treballa, és bàsicament el mateix en les tres modalitats d'agressió al professorat que han estat considerades. És per això que es farà una presentació del perfil de manera conjunta, i s'assenyalarà, en el seu moment, les divergències que hi ha, atès que poden tenir certa importància si es confirmen en estudis posteriors o en altres àmbits geogràfics.

En tots els casos considerats, són majoria els nois agressors. És molt important la diferència amb les noies en l'agressió física: de 82 escolars que afirmen haver agredit físicament un professor o professora, 65 són nois i 17 són noies, la qual cosa representa el 21% de noies sobre el total d'agressors físics. Tanmateix, pel que fa als insults i als crits al professorat, malgrat que la majoria són nois, les noies representen el 41% del total d'escolars que insulten i el 45% del total d'escolars que criden els seus professors.

En les dues primeres modalitats considerades (cridar i insultar el professorat), destaquen a l'alça els escolars entre 14 i 15 anys, seguits de molt prop dels que tenen entre 16 i 17 anys. En aquestes edats és quan hi ha més insults i males maneres cap al professorat. Pel que fa al nivell i rama de formació, destaquen els que cursen Cicles Formatius de Grau Mitjà, en primer lloc, i els que cursen 3r i 4t d'ESO, en segon lloc. També és clara la presència més gran d'aquestes manifestacions als centres públics.

Pel que fa a la modalitat més greu, l'agressió física, cal anotar algunes variacions que sembla que poden revestir alguna importància. Tanmateix, les dades han de ser preses amb molta cautela, atès que es tracta només de 82 escolars, per bé que són producte d'una rigorosa selecció de la mostra. L'edat d'aquests agressors és més baixa. La majoria, 40 de 82, té 14 o 15 anys; 23, menys de 13 anys; 17, entre 16 i 17 anys; i només 3 tenen 18 anys o més. Malgrat els diferents valors numèrics totals en cada franja d'edat, és clar que l'edat mitjana de l'agressor físic és més baixa que l'edat mitjana de l'agressor verbal. L'explicació d'aquest fet es fa difícil, per no dir impossible, amb una mostra tan petita. Sense perdre de vista el possible biaix de la mostra, es poden avançar dues explicacions possibles i no necessàriament excloents, per bé que són molt diferents. D'una banda, el fet que els més grans siguin més prudents a l'hora de "confessar" que han agredit físicament els professors. D'altra banda, i seria la hipòtesi més preocupant en cas

que es confirmés, seria que els de menys edat tenen una menor noció del límit al qual poden arribar.

La segona diferència d'aquesta tercera modalitat d'agressió, respecte les dues anteriors, és conseqüència, en gran mesura, del factor edat. En el cas d'agressió física als professors, la majoria dels escolars es concentren en l'ESO, i és inferior la presència en els Cicles Formatius de Grau Mitjà i en el batxillerat. D'altra banda, s'ha obtingut que no hi ha gaires diferències entre escola pública i escola privada.

Pel que fa a la resta, el perfil és gairebé idèntic en les tres modalitats d'agressió que s'analitzen. No hi ha diferències per raó d'origen geogràfic dels pares ni de la ubicació del centre escolar (per bé que destaca lleugerament els centres escolars de la ciutat de Barcelona). Tampoc no hi ha diferències pel que fa a l'estatus socioprofessional dels pares, malgrat que es detecten alguns alumnes més que reconeixen haver dut a terme agressions verbals i físiques entre els que tenen pares amb un nivell escolar més baix, però sense gaires diferències.

Com ja és habitual per al lector que hagi llegit aquest informe des del seu començament, cal destacar també la importància del rendiment escolar en relació a les agressions a professors: hi ha més escolars agressors entre els qui tenen més baixes qualificacions, falten més a classe (especialment els que reconeixen agressions verbals) i, lògicament, entre els que ja han estat objecte de càstigs i renyines per part del professorat. D'altra banda, són els que pitjor es porten amb els seus professors, i també amb els seus pares, i, encara que en menor mesura, fins i tot amb els companys¹⁶.

Pel que fa als pares, un cop més s'ha de ressaltar la correlació entre el nombre més gran d'agressions i, en primer lloc, el menor control per part dels pares, o, en segon lloc, l'excessiu control per part dels pares, sempre segons el parer dels escolars. La Taula 45 il·lustra aquesta constant correlació.

¹⁶ És important anotar, encara que sigui a peu de pàgina, que els escolars han distingit bé en la valoració que fan de les seves relacions amb els professors el curs actual i el curs passat. En aquesta part de l'estudi en què s'analitza les seves relacions i les seves possibles agressions a professors el curs passat, la correlació és superior que la realitzada amb les relacions que té en l'actual curs escolar, i són sempre les agressions a professors les referides al curs passat. Cal assenyalar-ho atès que és un indicador de la validesa interna de les respostes donades pels escolars.

Taula 45. Valoració del nivell de control familiar i insults al professorat

Percentatges horitzontals.

		Has insultat un professor o professora			
		Mai	Una vegada	Varies vegades	N
Creus que el teu pare i la teva mare et controlen tant com ho haurien de fer	Em controlen massa	82,2	10,4	7,4	1.346
	Una mica més del que cal	89,2	7,3	3,5	1.605
	Em controlen tant com m'han de controlar	90,5	6,1	3,4	3.842
	Una mica menys del que cal	80,7	10,4	8,9	348
	Massa poc o gens	75,9	11,4	12,7	162

El 25% dels escolars que estima que el control familiar és molt inferior al que hauria d'haver ha insultat alguna vegada un professor. Aquesta xifra és del 18% entre els que diuen que el control ha estat excessiu, i del 10% entre els que indiquen que el control ha estat el necessari.

Finalment, cal assenyalar, i tampoc no serà cap novetat per al que segueixi aquest text des del principi, que els màxims consumidors de drogues són els que agredeixen més els professors. I són també els que més diners duen.

A manera de resum, es pot dir que el perfil majoritari de l'agressor al professorat respon a un noi (malgrat que les noies s'aproximen molt a ells quan es tracta d'insultar i cridar el professorat), d'edats compreses entre els 14 i els 15 anys, també de 16 i 17 quant a l'agressió verbal i de 13 i menys pel que fa a l'agressió física. N'hi ha alguns més entre els que cursen els Cicles Formatius de Grau Mitjà, pel que fa a l'agressió verbal, com també als centres públics. No hi ha grans diferències en la resta de factors sociodemogràfics bàsics, potser uns quants més amb pares de nivell cultural baix, però no pel que fa al nivell socioprofessional. Allà on el perfil es fa més nítid és en els indicadors pròpiament escolars: tenen les pitjors qualificacions escolars, són els que més falten a classe, els que pitjor autovaloren les relacions amb el professorat i els que més vegades han estat advertits o castigats al centre escolar a causa dels maltractaments infligits als seus companys. La relació amb els seus pares és pitjor que la mitjana, molts diuen que els controlen menys del que ho haurien de fer i alguns menys diuen que els controlen més del que ho haurien de fer. Per acabar, malgrat la curta edat respecte del conjunt de l'univers estudiat, són els qui tenen més diners a la setmana per a les seves despeses i els que més alcohol i drogues consumeixen.

6.2 Els comportaments incívics fora de l'escola

En aquest apartat s'estudiaran expressament els comportaments fora del recinte escolar, per bé que, en un punt, es farà una lleugera referència als murs escolars. Es presenten diferents comportaments dels escolars catalans, que, en el seu conjunt, han estat anomenats *incívics*, encara que no falten, també, els directament agressius contra les persones. En realitat, hi ha tres, i fins i tot quatre, tipus de comportaments que es poden diferenciar en aquest apartat. En primer lloc, els comportaments que suposen dany, destrucció o maltractament de coses, derivats de les preguntes 100, 101 i 104a del qüestionari, referides a pintades murals (amb aerosols, retoladors, punxons, etc.), als murs del carrer, del metro o de la pròpia escola, com també danys a semàfors, cabines telefòniques, fanals, arbres, contenidors, i també a cotxes aparcats.

En segon lloc, es troben els comportaments relacionats amb la mobilitat espacial dels escolars: viatjar sense bitllet en transports públics o conduir una moto o un cotxe, ja sigui sense permís, ja sigui sense assegurança. Aquests comportaments han derivat de la pregunta 103.

En tercer lloc, hi ha els comportaments relacionats amb el robatori o sostracció de diners d'algun membre de la família (pregunta 104b, c i e).

Finalment, la pregunta 104d i f fan referència a les agressions, sigui a la parella o al pare o la mare.

Les preguntes 101 a 104 han estat seleccionades, juntament amb les que mesuren els valors dels escolars, per construir la tipologia del capítol següent. És per això que aquí rebran un tractament relativament breu, pel que fa al perfil sociològic dels autors dels fets.

6.2.1 El maltractament als murs i a les coses

La primera qüestió mesura el nivell de pintades realitzades pels escolars. La pregunta 100 deia: "... durant el curs passat o les vacances vas pintar amb aerosols (esprais) o amb altres eines (retoladors gruixuts, punxons, etc.) les parets del carrer, de l'escola, del metro o d'altres llocs públics?". Les respostes obtingudes es poden llegir a la Taula 46.

Taula 46. Pintades als espais públics

Durant el curs passat o les vacances vas pintar amb aerosols o amb altres eines les parets del carrer, de l'escola, del metro o d'altres llocs públics?	%
Mai	76,1
Algun cop (1 o 2)	16,2
Diversos cops (3 o 4)	3,4
Sovint (5 o 6)	1,1
Bastant sovint (de 7 a 9)	0,6
Molt sovint (més de 10 vegades)	1,3
NS/NC	1,5
Total %	100
Total N = 7.416	

El 22% dels escolars ha pintat alguna vegada la paret o el mur del seu carrer, del metro, de la seva escola o d'algun lloc públic. La majoria, el 16%, ho ha fet una o dues vegades; el 3% assenyalava que ho ha fet durant el curs passat o durant les vacances passades tres o quatre vegades. Restava un 3% que ho ha fet més sovint, cinc o més vegades.

En redactar aquestes línies, hem recordat la tesi de la tolerància zero. Tolerància zero és un terme que s'ha convertit en un *modus operandi* aplicat en primer lloc als Estats Units, i més concretament a Nova York. La tesi parteix del principi segons el qual "en el cas que un vidre trencat no es substitueixi, tota la resta de vidres tindran la mateixa sort". Això és, que si es deixa sense reparació i càstig una infracció, encara que sigui mínima, és percebuda pels infractors com a signe d'impunitat i incitació a continuar infringint. El corollari, passant de les coses a les persones, és que "els petits delinqüents es converteixen, tard o d'hora, en grans delinqüents". El principi ja ha estat instaurat a Europa. Tony Blair, en la seva campanya electoral de 1997 i el seu ministre d'interior, Jack Straw, el van aplicar, però sembla que amb pitjors resultats que Giuliani, l'alcalde de Nova York. A França forma part dels treballs del molt oficial Institut des Hautes Études de la Sécurité Interieure. George Fenech, president del Sindicat Independent dels Magistrats en França, acaba de publicar un llibre (Grasset, 2001) amb el significatiu títol de *Tolerance Zero: en finir avec la criminalité et les violences*

urbaines, d'on s'ha extret (pàgines 23 i 25), les cites esmentades en aquest mateix paràgraf.

Aquest no és el moment de discutir aquest principi que gaudeix d'un bon predicament en aquests moments en què es diu que la permissibilitat ha estat a l'alça, de totes llums evident, com també l'augment de delictes, cosa que ja no és tan evident. Les dades d'aquesta recerca indiquen que un de cada cinc escolars, de tant en tant, pinta parets. Cap dada d'aquesta enquesta permet induir que acabaran pintant habitualment parets i menys encara que acabaran fent coses pitjors. No es pretén amb aquesta simple afirmació refusar totalment la reflexió en què es basa el model d'actuació de la "tolerància zero", que mereix una atenció sostinguda. Simplement es vol remarcar que el principi en què es basa no té, a Catalunya, comprovació empírica. S'acaba de veure amb les pintades a les parets i murals. Es veurà en la xifra important de nois que viatgen sense pagar amb els transports públics. El nombre dels que experimenten amb drogues, és a dir que han pres unes poques vegades marihuana i, fins i tot, prenen amb certa freqüència durant dos o tres anys, els caps de setmana, com constaten diferents estudis duts a terme per tota la geografia espanyola, no porta, necessàriament, ni de bon tros, al consum habitual, i menys encara al pas (escalada, que deien abans) a drogues més dures. Tanmateix, cal afegir, amb la finalitat de ser objectius, que quants més escolars experimenten, per bé que sigui en baixos nivells de consum, la marihuana, i sospitem que també quants més escolars trenquin un vidre, un armari, una cabina telefònica o insultin un professors, no sigui més que una sola vegada, amb total impunitat, la proporció de persones (joves i adults) que passi a comportaments de més entitat serà també més gran.

Qui són aquests nois que pinten parets i murals? Són més els que tenen 14 o 15 anys o bé 16 i 17, i el descens és molt important a partir d'aquestes edats. Són més els nois, certament, però les noies no es queden molt enrere. Són bastants més els estudiants de 3r i 4t d'ESO i de centres públics. La freqüència és lleugerament més elevada a Barcelona ciutat i la seva regió metropolitana, com també al Camp de Tarragona i a les Terres de l'Ebre. No hi ha diferències pel que

fa a la classe social o origen familiar. Destaquen a l'alça els que pitjor porten els seus estudis, diuen haver estat poc controlats pels pares, i són els que més alcohol i drogues consumeixen. Com es pot veure és el mateix perfil que el trobat anteriorment en analitzar els danys als béns escolars.

I també es volia saber si, de manera deliberada, havien danyat instal·lacions o mobiliari urbà, de manera que, a la pregunta 101 del qüestionari, se'ls preguntava si "durant el curs passat o les vacances passades, havien danyat o destruït expressament un semàfor, cabina telefònica, fanals, arbres, contenidors, papereres, etc.". Les respostes donades pels estudiants a aquestes qüestions s'han traslladat a la Taula 47. Més endavant, a la primera columna de la Taula 53, es podran analitzar les respostes que donen a la pregunta de si han ratllat o danyat un cotxe aparcats al carrer, pregunta formulada després d'inquirir-los sobre els seus comportaments com a conductors de vehicles a motor.

Taula 47. Els danys al mobiliari urbà

Formulació de la pregunta: "Durant el curs passat o les vacances passades, vas danyar o destruir EXPRESSAMENT instal·lacions o mobles del carrer?"

Percentatges verticals.

Freqüència	Un semàfor o senyal de trànsit	Una cabina telefònica	Un fanal	Arbres, plantes o flors dels parcs públics	Contenidors, papereres
Mai	94,5	88,8	88,9	79,1	83,8
Una vegada	2,8	7,3	5,9	11,8	9,0
Algunes vegades (2 o 3)	1,0	1,9	2,3	5,5	3,7
Força vegades (4 o més)	0,4	0,6	1,1	2,2	2,1
NS/NC	1,3	1,4	1,7	1,4	1,3
Total N = 7.416					

Segons l'objecte danyat de què es tracti, la proporció d'autors varia entre el 4 i el 15% del total de l'alumnat. Un 4% ha danyat un semàfor o un senyal de trànsit; un 15%, un contenidor o una paperera; passant pel 10% que s'han decidat, *alguna vegada* al llarg del curs passat, vacances incloses, a la incívica tasca de destrossar una cabina telefònica, un fanal, arbres i plantes de parcs públics, o un cotxe aparcats. l'expressió *alguna vegada* ha estat destacada en cursiva per

indicar que tots aquests percentatges, en la seva diversitat, representen bàsicament la comoditat i dificultat o risc relatiu de danyar un semàfor o una paperera, sense buscar més explicacions. Tanmateix, tenen una diversitat menor quan es comparen els percentatges d'escolars que tenen aquests comportaments amb relativa freqüència, és a dir, quatre o més vegades. És aleshores quan es parla, com a molt, del 2% dels escolars, si s'afina en les anàlisis, xifra que s'arrossega des del primer capítol.

En anàlisis secundàries caldria estudiar fins a quin punt estem parlant dels mateixos escolars. Tanmateix ja estem en situació d'afirmar en l'annex de taules que, en tot cas, els perfils d'aquests nois i noies són similars, sigui quina sigui la modalitat de comportament danyós contra les coses considerat.

Efectivament, el perfil sociològic d'aquests escolars és pràcticament semblant al que acabem de descriure pel que fa a les pintades, i també quant al maltractament a les coses a l'interior de l'escola, amb variacions quasi inexistent.

Els nois són sempre majoria i, de vegades, la diferència és important: el 15% de nois danya fanals davant del 4% de noies. És a dir, tres nois per cada noia. De vegades la diferència és menor: el 25% dels nois ha danyat arbres, plantes o flors d'un parc públic, davant del 15% de les noies.

En tots els casos i modalitats són majoria els escolars entre els 14 i 15 anys d'edat, seguits dels que tenen 16 o 17 anys, tot descendant la freqüència a partir d'aquesta edat. Ens trobem davant comportaments que tenen el seu valor modal, o màxima freqüència, durant la plena adolescència, no en la preadolescència, i que disminueix en introduir-se en la joventut¹⁷. Estudien fonamentalment 3r i 4t d'ESO o bé, en alguns casos, es destaquen també a l'alça els que estudien als Cicles Formatius de Grau Mitjà.

¹⁷ Fa temps que Javier Elzo va proposar i, en tot cas va adoptar per als seus treballs, la següent classificació i denominació en raó de l'edat, any més o any menys: pre-adolescència, 12-14 anys; adolescència, 15-17anys; joves, 18-24 anys; joventut prolongada, 25-29; i tard-joves, de 30 a 35 anys. Vegeu, per exemple, Elzo, J. 1999, *op. cit.*, pàgina 404.

Estudiar en un centre públic o en un centre privat no és estadísticament rellevant com tampoc no ho és l'origen familiar i el nivell cultural i social dels pares. Una lectura profunda permet detectar algunes diferències, però no sempre en el mateix sentit i, en aquests casos que estem analitzant, irrellevants.

La ubicació geogràfica del centre escolar pot ser un factor lleugerament discriminant en algun cas. Així, el 15% del total reconeix haver danyat papereres i contenidors, i aquesta xifra puja fins al 25% a les regions del Camp de Tarragona i de les Terres de l'Ebre, per bé que aquesta diferència no es manté en totes les modalitat considerades.

Com sempre, la dada és particularment rellevant quan el comportament destructiu correlaciona amb el baix rendiment escolar i quan l'escolar valora críticament les seves relacions amb els professors o amb els pares. Atès el nombre de vegades que ens referim a aquestes últimes variables, es presenta a la Taula 48 la correlació entre l'agressió a una cabina telefònica i l'autovaloració que els escolars fan de les seves relacions amb el professorat i amb els seus pares.

Taula 48. Danys al mobiliari urbà i relacions amb pares i professors

Percentatges verticals

Has danyat una cabina telefònica?	Tots	Et trobes bé amb el professorat? (0=molt malament; 10=molt bé)			Com estàs amb els teus pares? (0=molt malament, 10=molt bé)		
		Malament o molt malament (0-3)	Regular (4-6)	Bé o molt bé (7-10)	Malament o molt malament (0-3)	Regular (4-6)	Bé o molt bé (7-10)
Mai	90,1	70,6	84,9	92,9	70,3	82,9	91,4
Una vegada	7,4	18,7	11,5	5,5	16,4	12,3	6,6
Algunes vegades	2,5	10,7	3,7	1,7	13,3	4,8	2,0
N		365	1.534	5.380	176	716	6.349
Total N = 7.270							

La Taula 48 és concloent. El 30% dels escolars que diu que es porta malament o molt malament amb els seus pares o professors ha danyat alguna vegada una cabina telefònica. Aquesta xifra és del 7 o 8% entre els que diuen que la relació amb els pares o professors és bona o molt bona. D'altra banda, cal que el lector

sàpiga que la immensa majoria dels escolars consideren positiva la relació amb els seus pares o amb els professors, cosa que totes les enquestes d'opinió confirmen any rere any, sense que això suposi que tot sigui de color de rosa en aquestes relacions, és clar¹⁸. Tres de cada quatre escolars, el 74%, diuen que la relació amb el professorat és bona o molt bona; i aquesta xifra puja fins al 87% quan es tracta de les relacions amb els pares.

Per tal de ser complets en aquest punt, assenyalem que aquests escolars no es distingeixen de la resta pel que fa a la qualitat de les seves relacions amb els companys. En aquest punt les diferències són mínimes i no sempre van en la mateixa direcció.

Tanmateix, on sempre hi ha una important correlació i en la mateixa direcció és en matèria de consums de drogues. A més consum, més nivell de destrosses del tipus que sigui. Dades, totes aquestes, que coincideixen, novament, amb una major disponibilitat econòmica setmanal. I recordem que no s'està parlant de l'alumnat amb més edat del nostre estudi.

6.2.2 Viatjar sense bitllet o sense permís de conduir i/o assegurança

En aquest apartat es treballa amb un nou registre: d'una banda, els escolars que viatgen amb els transports públics sense pagar el corresponent bitllet i, d'una altra banda, i els que condueixen vehicles de motor sense el permís de conduir o sense l'assegurança d'accidents preceptiva. Les respostes han estat resumides i recollides a la Taula 49 i a la Taula 50, que es comentaran de manera conjunta, malgrat que hi ha diferències notables en els perfils dels uns i dels altres joves. Però aquestes diferències no són essencials, com es veurà en l'anàlisi factorial del capítol següent, on els dos ítems queden agrupats.

¹⁸ Algunes d'aquestes qüestions han estat tractades a Elzo (2000). *El silencio de los adolescentes*.

Taula 49. Viatges sense bitllets als transports públics

Durant el curs passat o les vacances vas viatjar sense bitllet amb els transports públics?	%
Mai	64,6
Només unes poques vegades (per exemple, algunes vegades al llarg de tot l'any)	20,1
Força vegades (per exemple, algunes vegades al trimestre)	5,3
Moltes vegades (per exemple, algunes vegades al mes)	3,2
Moltíssimes vegades (per exemple, algunes vegades per setmana, sempre que no hi ha vigilància, etc.)	5,5
NS/NC	1,2
Total %	100
Total N = 7.416	

Un de cada tres escolars han viatjat durant el curs passat, vacances incloses, sense bitllet, almenys alguna o algunes vegades. D'aquests és interessant assenyalar que el 5,5%, això és, un de cada 20 escolars, viatja de manera habitual sense pagar bitllet algunes vegades a la setmana, sempre que no hi hagi vigilància.

Taula 50. Conducció de vehicles sense permís o sense assegurança

"Durant el curs passat o les vacances vas conduir una moto (o cotxe) sense permís o sense assegurança?"	%
Mai	63,4
Només unes poques vegades (per exemple, algunes vegades al llarg de tot l'any)	21,8
Força vegades (per exemple, algunes vegades al trimestre)	5,7
Moltes vegades (per exemple, algunes vegades al mes)	2,8
Moltíssimes vegades (per exemple, algunes vegades per setmana, sempre que no hi ha vigilància, etc.)	5,3
NS/NC	1,0
Total %	100
Total N = 7.416	

Un percentatge similar, també un de cada tres escolars afirma que ha conduït un cotxe o una moto, alguna o algunes vegades durant el curs i les vacances de l'any passat, sense el permís per a conduir o sense l'assegurança del vehicle.

Novament trobem la xifra del 5% que assenyalava que ho ha fet moltíssimes vegades, gairebé cada dia o gairebé cada cap de setmana durant l'estiu.

Adicionalment, hi ha una relació considerable entre la conducció irregular de vehicles a motor i el consum de cànnabis o d'alcohol. En aquest sentit, pot consultar-se la Taula 51 i la Taula 52. Però aquí destacarem, sobretot, que quatre de cada cinc consumidors habituals d'haixix reconeixen haver conduït sense permís o sense assegurança, almenys una vegada, durant el curs passat, incloses les vacances. I gairebé el 30% ho ha fet diverses vegades al mes o diverses vegades a la setmana. És a dir, quan s'enregistra un consum elevat d'haixix, tendeix també a enregistrar-se una utilització freqüent dels vehicles a motor sense permís de conduir sense assegurança; tots dos fets estan associats.

Taula 51. Conducció de vehicles sense permís o sense assegurança i consum de cànnabis durant els últims 30 dies

Percentatges verticals.

Freqüència		Consum de haixix o marihuana durant els últims 30 dies				
		Tots	Mai	D'1 a 5 vegades	De 6 a 19 vegades	20 vegades o més
Conducció de vehicles sense permís o sense assegurança	Mai	64,0	71,9	42,7	31,6	21,6
	Algunes vegades a l'any	22,1	18,8	32,9	33,7	35,7
	Algunes vegades al trimestre	5,7	4,0	10,6	11,1	14,6
	Algunes vegades al mes o a la setmana	8,2	5,3	13,8	23,5	28,0
	Total N	7.302	5.604	943	403	248

Taula 52. Conducció de vehicles sense permís o sense assegurança i consum d'alcohol durant els últims 30 dies

Percentatges verticals

Freqüència		Consum d'alcohol durant els últims 30 dies					
		Tots	Mai	1-2 vegades	3-5 vegades	6-9 vegades	10 o més vegades
Conducció de vehicles sense permís o sense assegurança	Mai	64,0	78,0	55,9	49,3	41,0	32,3
	Algunes vegades a l'any	22,1	15,1	29,8	29,2	30,7	29,2
	Algunes vegades al trimestre	5,7	3,1	6,5	8,0	10,8	13,8
	Algunes vegades al mes o a la setmana	8,2	3,8	7,8	13,5	17,5	24,7
	Total N	7.302	3.721	1.484	1.005	536	438

Per contra, no consumir mai haixix i no conduir sense permís o sense assegurança apareixen també conjuntament. Si treballem amb nombres absoluts i amb percentatges sobre el total poblacional, s'arriben a aquests dos resultats extrems. Hi ha 4.027 escolars en què concorren la doble circumstància: mai no han consumit haixix i mai no han conduït cotxe o moto sense assegurança i/o sense carnet. I aquest gruix representa el 55% dels escolars catalans. En l'altre extrem, hi ha 248 nois que consumeixen haixix habitualment (20 vegades o més els últims trenta dies, o algunes vegades al mes o a la setmana) i condueixen un cotxe o una moto sense assegurança o sense carnet. Aquest grup conforma el 3,4% dels escolars de l'ensenyament secundari a Catalunya.

6.2.3 Els furts i els robatoris, a casa o a les botigues

En aquest punt s'aborden dues qüestions, totes dues referides a l'apropiació de coses o de diners: endur-se coses sense pagar de les botigues o diners de casa sense dir-ho. La primera qüestió té la següent formulació: "endur-te sense pagar coses de les botigues". La segona, aquesta altra: "agafar diners de la teva família sense dir-ho". Les respostes que s'han obtingut es poden llegir a la Taula 53, columnes B i E.

El 28% dels escolars diu que s'han endut alguna cosa de les botigues, almenys alguna vegada durant el curs i vacances de l'any passat. Només el 3% diu que ho van fer 6 vegades o més. S'obtenen xifres molt similars quant es pregunta per la subtracció de diners a casa, sense dir-ho als familiars. Un de cada 4 diuen haver-ho fet almenys una vegada i, novament, un 3% assenyala que ho ha fet 6 o més vegades. Aquestes xifres, de gran importància, ja han estat mostrades en altres estudis (vegeu Elzo, 2000).

Pel que fa al perfil sociològic d'aquests escolars, en alguns indicadors hi ha similituds amb el que hem vist fins ara. Són els pitjors estudiants, per bé que no amb la rotunditat que es troba en altres comportaments, els que diuen que no tenen bona relació amb els pares i els que més drogues i alcohol consumeixen, de manera clara però sense la contundència d'altres indicadors. Tanmateix sí que hi ha diferències en els perfils dels dos col·lectius quant als indicadors sociodemogràfics.

Pel que fa a endur-se coses de les botigues sense pagar-les, hi ha més freqüència de nois, mentre que "ficar-se a la butxaca diners solts que hi ha per casa", hi ha sobreabundància de noies. En tots dos casos les xifres modals es troben entre els 16 i 17 anys, seguits dels 14 i 15 anys, sobreaugmentant, lleugerament, els alumnes dels Cicles Formatius de Grau Mitjà i de 3r i 4t d'ESO, en el primer supòsit, i els de batxillerat i 3r i 4t d'ESO en el segon supòsit.

En les dues modalitats són minoria els escolars que han nascut, tant ells com els seus pares, fora de Catalunya. El robatori a les botigues és més freqüent a la ciutat de Barcelona i la sostracció de diners en casa sembla lleugerament més freqüent en les regions de Ponent, Camp de Tarragona i Terres de l'Ebre.

Finalment, assenyalarem que en totes dues modalitats els escolars es destaquen per tenir pares amb un nivell d'estudis alt i una situació socioprofessional també alta o, potser, filant més prim, són menys els de classe social baixa. Sembla clar, consegüentment, que no és la necessitat econòmica la causa d'aquests comportaments, més encara quan sabem que no són aquests escolars els que menys diners tenen a la setmana per a les seves coses.

Taula 53. Altres comportaments problemàtics reconeguts

Formulació de la pregunta: "Durant el curs passat o les vacances vas fer alguna d'aquestes altres coses? "

Freqüència	A	B	C	D	E	F
	Ratllar o fer malbé algun cotxe aparcat al carrer	Endur-te sense pagar coses de les botigues	Comprar o vendre algun objecte robat	Amençar o agredir la teva parella	Agafar diners d'algú de la teva família sense dir-ho	Amençar o agredir el teu pare o a la teva mare
Mai	87,0	71,2	92,1	97,8	74,4	96,3
1 vegada	7,9	13,6	3,5	0,6 (n= 44)	13,9	1,7 (n= 129)
2-3 vegades	2,8	9,0	2,2	0,2	6,6	0,6 (n = 43)
4-5 vegades	0,6	2,2	0,5	0,1	1,3	0,1 (n= 11)
6 o més vegades	0,7	3,0	0,6	0,2 (n = 15)	2,9	0,2 (n= 16)
NS/NC	1,0	1,0	1,1	1,1	1,0	1,1
Total % = 100						
Total N = 7.416						

6.2.4 Les amenaces i agressions a la parella i als pares

S'aborda ara l'última qüestió, els resultats de la qual han estat transcrits a la Taula 53, columnes D i F. Es tracta de les agressions físiques infligides a la parella o als seus pares. Així, se'ls va formular literalment la qüestió: "durant el curs passat i durant les vacances passades has amenaçat o agredit la teva parella (nòvio / nòvia)?" o "vas amenaçar o agredir el teu pare o la teva mare?".

L'1,1% dels escolars assenyala que ha amenaçat o agredit alguna vegada la seva parella; el 0,5% indica que van ser dos o més vegades, i el 0,2% (15 casos) ha informat que ho va fer 6 vegades o més. Si ens deturem en la proporció de nois que diuen haver amenaçat o agredit alguna vegada al seu pare o a la seva mare, la xifra s'eleva fins al 2,6%; l'1,1% (70 escolars) diuen haver-ho fet 2 o més vegades i el 0,2% informen que han estat 6 vegades o més.

L'amenaça o agressió a la parella és referida en més casos per les noies que pels nois: 49 noies i 28 nois indiquen haver agredit, verbal o físicament, a la seva nòvia, nòvio o parella corresponent. Si aquesta dada es confirma en altres estudis (i segur que n'hi ha algun que no hagi estat publicat), ens trobarem davant una modalitat de violència en què les dones són majoria.

Òbviament són més els que més edat tenen, amb una lleugera sobrerrepresentació d'estudiants dels Cicles Formatius de Grau Mitjà (però l'edat

pot ser un antecedent). També n'hi ha alguns més als centres públics. Tanmateix, cal anotar que hi ha una lleugera però clarament superior presència d'escolars amb pares de nivell cultural baix, sense que la correlació es mantingui en els diferents nivells socioprofessionals. Es fa un incís per ressaltar, com ja deu haver notat el lector atent, que la variable sociocultural, controlada pel nivell d'estudis dels pares, és lleugerament més discriminant que la variable socioprofessional, controlada pel tipus de feina o treball que exerceixen els pares.

Els escolars amb pitjor rendiment escolar, així com els que pitjors relacions mantenen amb els pares, destaquen a l'alça. De tota manera la correlació és menor que la que hem trobat en altres modalitats d'agressió. Probablement s'haurà de buscar la causa última (o primera, segons l'enfocament) en la particular relació de la parella, fet que escapa a les possibilitats d'aquests tipus d'anàlisi. Tanmateix, no deixa de ser significatiu que, en correlacions estadístiques, es mantinguin les que hem assenyalat abans. També és significatiu que els agressors de parella correlacionen positivament i clarament amb els màxims consums de drogues i alcohol.

El perfil sociològic del qui agredeix o amenaça els seus pares, és similar a l'anterior, com tindrem l'ocasió de comprovar en el pròxim capítol amb la tipologia d'adolescents catalans. Tanmateix, presenta algunes particularitats pròpies que no es poden perdre en reduir, mitjançant anàlisis factorials, la massa d'informació en quatre tipus, com es veurà.

Novament el gènere continua aportant novetats al llarg del que s'ha vist en aquest estudi. Les noies assenyalen una freqüència similar a la dels nois que agredeixen als pares. 102 noies davant de 96 nois, malgrat que caldria fer una precisió, per no deixar la dada en l'oblit i que altres investigadors puguin comprovar-lo o refutar-lo en el futur. Hi ha més noies que nois que agredeixen dues o tres vegades al seu pare o mare, però quan la freqüència de maltractament és superior, els nois destaquen, clarament, a l'alça.

Aquesta vegada són els escolars entre 14 i 17 anys els que assenyalen més aquest comportament, i la freqüència baixa entre els que tenen 18 anys o més. És per això que semblen comportaments majoritàriament lligats a l'adolescència, en la pugna per l'autonomia, i que tendeixen a remetre amb l'entrada a la joventut. Aquesta dada i la possible interpretació caldria ser confirmada, un cop més, per recerques posteriors.

No hi ha diferències en funció del tipus de centre en què estudien (públic o privat), ni tampoc per raó de l'origen geogràfic dels pares, nivell d'estudis i condició professional. Pel que fa a la ubicació geogràfica del centre escolar, es pot destacar, de manera molt lleugera, una sobrerepresentació més gran de les regions del Camp de Tarragona i de les Terres de l'Ebre.

El factor escolar continua afectant, com sempre. Els pitjor integrats escolarment donen valors més elevats en els nivells d'agressió familiar, per bé que aquesta vegada la correlació és menor. Òbviament es porten molt pitjor amb els seus pares que la mitjana poblacional i, dada per retenir atès que és la que més correlaciona, són els que més droga consumeixen. Cal precisar això. No s'ha d'entendre amb aquesta afirmació que tots els que consumeixen freqüentment droga maltracten els seus pares, la seva parella o el professorat, sinó que és entre els que més droga i alcohol consumeixen on es troben la majoria d'escolars que tenen comportaments violents o agressius, contra les persones i, recordeu, contra les coses. Ens limitem, aquí, a oferir un parell de sèries de dades, com a botó de la mostra.

El 9% dels que han consumit alcohol 10 o més vegades en el curs de l'últim mes, la qual cosa significa que no són consumidors de cap de setmana, han agredit el seu pare o mare. Aquesta xifra és de 1,4% entre els que no han consumit mai, de 2,8% entre els que han consumit una o dues vegades i, finalment, de 4,6 entre els que han consumit entre 3 i 5 vegades.

Entre els que mai no han consumit èxtasi, la proporció d'agressors de pares és del 2,3%. Aquesta xifra és superior a l'obtinguda per als consumidors d'alcohol, atès que entre els consumidors d'èxtasi hi ha consumidors d'alcohol, i el contrari és pràcticament impossible. Però, entre els qui han consumit èxtasi 10 o més vegades al llarg de la seva vida, la xifra d'agressors a pares s'eleva fins al 11,4%: 1 de cada 10.

7 El consum de drogues

7.1 La percepció del perill

La gran majoria de l'alumnat opina que el consum reiterat de substàncies psicoactives constitueix un comportament de risc. Més concretament, quan es pregunta als nois i les noies escolaritzats fins a quin punt creuen que és perillós el consum reiterat de tabac, alcohol, marihuana o èxtasi, s'observa que la suma dels que ho consideren "bastant perillós" i "molt perillós" es situa entre gairebé el 60% (per a la marihuana) i més del 80% del total (per a l'èxtasi).

No obstant això, s'ha d'assenyalar també l'existència de subgrups que opinen el contrari o que no responen amb aquesta rotunditat. Però vegem primer els resultats globals obtinguts per a les quatre substàncies considerades.

Taula 54. Percepció de perill en el consum d'alcohol, tabac, marihuana i èxtasi

Pregunta: Fins a quin punt creus que és perillós fer el següent?

Substància i nivell de consum de referència	Cap perill	Una mica de perill	Bastant perill	Molt perill	NS/NC	TOTAL
TABAC: Un paquet al dia o més	5,6	29,2	39,2	22,0	3,9	100
ALCOHOL 5 copes o més, 1 o 2 vegades cada cap de setmana	7,4	27,6	35,8	25,5	3,6	100
MARIHUANA Cada cap de setmana o gairebé	12,0	22,3	25,1	33,3	7,4	100
ÈXTASI o SIMILARS Cada cap de setmana o gairebé	1,8	4,8	17,7	63,4	12,4	100
N = 7.416						

Evidentment, la comparació d'aquests resultats s'ha de dur a terme amb cautela, perquè les substàncies són diferents i els nivells de consum que es valoren en cada cas també. Tanmateix, en tots els casos es fa referència a nivells de consum considerats socialment elevats, amb independència dels efectes finals que puguin tenir sobre la salut dels consumidors. En aquest sentit, les respostes mesuren, sobretot, el grau d'acceptació d'aquests valors socials per part de l'alumnat.

I com pot observar-se, fumar marihuana cada cap de setmana o gairebé és considerat, comparativament, el consum menys perillós. Un 12% opina que no té

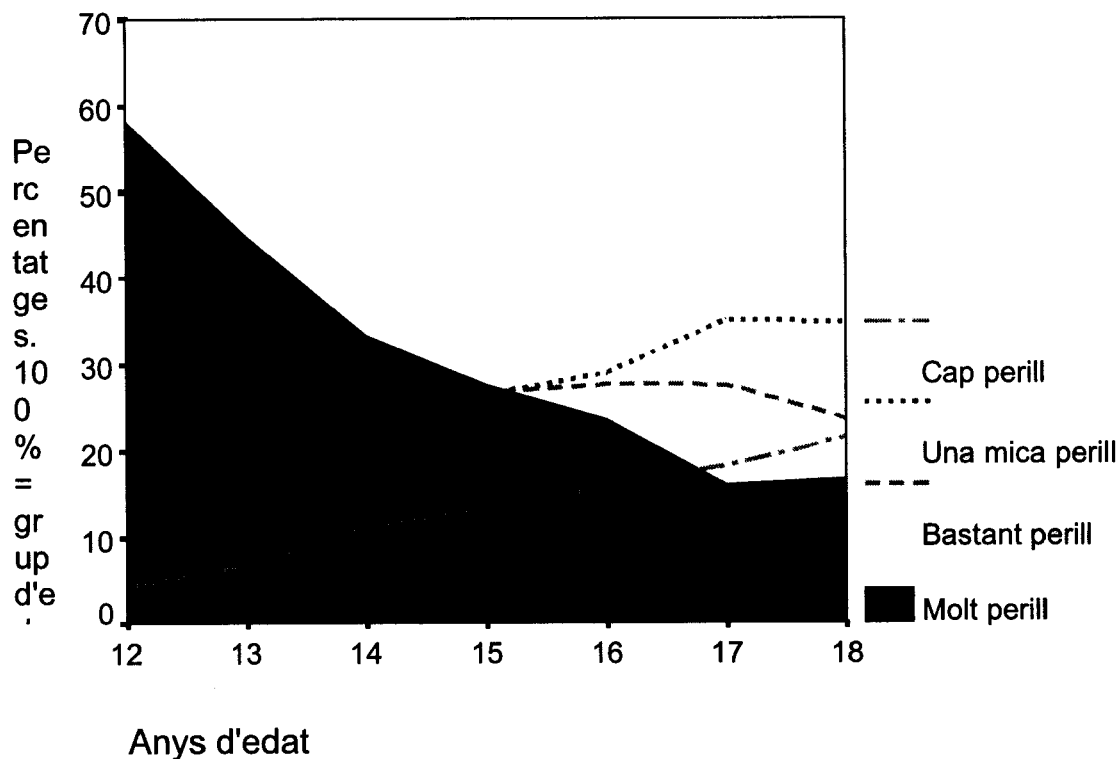
cap perill, i aquesta proporció és nítidament superior a la dels altres consums estudiats. Addicionalment, la suma de "cap perill" i "una mica de perill" situa el risc associat al consum setmanal de marihuana a nivells similars als que enregistra el consum setmanal d'alcohol (5 copes o més) o el consum diari de tabac (un paquet o més).

La pregunta es referia literalment a "fumar marihuana cada cap de setmana o gairebé" i, per tant, no es precisava la quantitat consumida durant aquest període. Això pot haver influït en les respostes, ja que, probablement, molts escolars han contestat suposant consums reiterats, però limitats a *compartir* alguna cigarreta de marihuana o d'haixix, amb un grup d'amics o amigues, durant els dies festius; és a dir, consums que comporten reiteració i transgressió, però que rara vegada indueixen reaccions adverses de caràcter agut.

En tot cas, la dada és significativa: les opinions que relativitzen el risc associat al consum de cànnabis tenen una influència considerable entre l'alumnat, i s'ha d'afegir que aquesta influència s'incrementa amb l'edat. Observem-ho:

Percepció del perill associat al consum de

Per edats. Nivell de consum: cada cap de setmana o gairebé

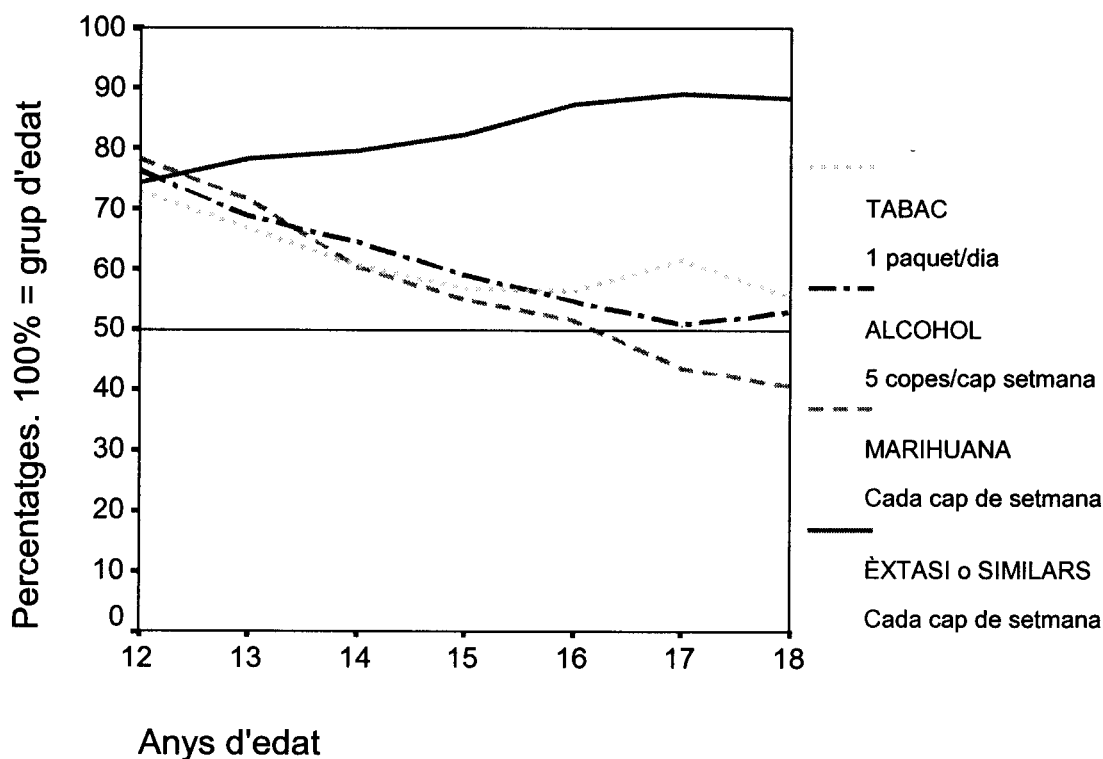

En xifres rodones, l'alumnat que considera molt perillós el consum setmanal de cànnabis s'acosta al 60% als 12 anys i no arriba al 17% als 18 anys d'edat. De manera que, cap al final del nostre interval d'edat, als 17 i 18 anys, la majoria de l'alumnat opina que consumir marihuana cada cap de setmana o gairebé només suposa una mica de perill (35,0%) o cap perill (21,7%).

De fet, totes les percepcions associades al perill de consumir substàncies psicoactives evolucionen entre els 12 i els 18 anys. Aquestes percepcions disminueixen també en relació al tabac i a l'alcohol seguint una tendència similar a la que hem vist per a la marihuana i augmenten pel que fa a l'èxtasi, o similars, seguint una tendència nítidament diferenciada. Vegem-ho en un gràfic en el qual es representa, de manera agregada, tots els nois i noies que consideren els consums com a "bastant perillosos" i "molt perillosos".

Percepció del perill associat al consum

Per edats. Suma de les respostes "bastant perillós" i "molt perillós"

Les grans línies d'aquests canvis s'observen a simple vista. En resum, podem reiterar que predominen els nois i les noies que consideren tots aquests consums bastant o molt perillosos, però que aquestes percepcions disminueixen amb l'edat

pel que fa al tabac, l'alcohol i, sobretot, la marihuana, i s'incrementen pel que fa al consum d'èxtasi o similars.

D'una altra banda, la percepció de perill és més intensa entre les noies pel que fa al consum d'alcohol, marihuana i èxtasi, però no presenta diferències substancials per gènere quan es refereix al consum de tabac. I finalment, la percepció de perill tendeix a incrementar-se amb el nivell professional i també amb el nivell d'estudis del pare i de la mare. Observem-ho, de manera resumida, referint-nos únicament al nivell d'estudis dels pares i presentant només les respostes de l'alumnat que no percep cap perill en els consums considerats:

Taula 55. Alumnat que no percep *cap perill* en el consum de substàncies psicoactives
Segmentació d'acord amb el nivell d'estudis del pare i de la mare. 100% = estrat del nivell d'estudis

Substància i nivell de consum	Resposta: NO TÉ CAP PERILL				
	Nivell d'estudis del pare i de la mare				
	Baix	Mitjà baix	Mitjà	Mitjà alt	Alt
TABAC: Un paquet al dia o més	8,6	6,3	5,9	3,7	3,1
ALCOHOL 5 copes o més, 1 o 2 vegades cada cap de setmana	11,6	8,3	6,9	6,0	5,0
MARIHUANA Cada cap de setmana o gairebé	14,9	11,1	12,0	13,1	11,5
ÈXTASI o SIMILARS Cada cap de setmana o gairebé	3,5 (n = 31)	1,6 (n = 33)	1,8 (n = 45)	1,4 (n = 16)	0,6 (n = 5)
TOTAL N = 100%	881	2.007	2.472	1.180	786

Les diferències són significatives, sobretot en matèria de tabac i alcohol. Els nois i les noies de famílies amb un nivell d'estudis més modest tenen una menor percepció del perill associat al seu consum. Pel que fa a l'èxtasi, les submostres disponibles són massa reduïdes per dur a terme generalitzacions amb prou fonament, però la tendència podria ser la mateixa. I novament, el consum de marihuana cada cap de setmana o gairebé presenta una distribució diferent, més estesa per tots els segments, amb oscil·lacions i diferències relatives més primes entre els diversos nivells d'estudis del pare i de la mare.

En definitiva, pot afirmar-se que hi ha una relació positiva entre el nivell educatiu dels pares i les percepcions dels fills. En termes generals, com més nivell d'estudis formals dels pares, més percepció de perill entre els fills, però aquesta relació no

afecta igualment la percepció associada als consums setmanals de marihuana. En aquest últim cas, pot observar-se una relativització generalitzada del risc associat al seu consum.

7.2 El consum

Com ja s'ha indicat a la introducció, la nostra enquesta no té per objecte estudiar el consum d'alcohol i drogues il·legals entre la joventut escolaritzada. La funció de les preguntes referides al consum de substàncies psicoactives s'orientava, sobretot, a l'anàlisi de les correlacions existents entre els comportaments problemàtics de l'alumnat i aquest consums.

Això no obstant, la inquietud que sovint genera el consum de drogues entre la joventut justifica una breu presentació dels resultats obtinguts. Observem, doncs, els consums reconeguts per l'alumnat alguna vegada *al llarg de tota la vida*:

Taula 56. Consums de substàncies psicoactives al llarg de tota la vida
Percentatges horitzontals, respecte al total de la mostra N = 7.416

Substàncies	Mai	1 - 5 vegades	6 - 19 vegades	20 o més vegades	NC	TOTAL
Begudes alcohòliques	28,6	17,7	19,3	31,3	3,3	100
Marihuana o haixix (porros, xocolata, costo)	64,2	12,6	7,9	12,9	2,5	100
Èxtasi o altres drogues de síntesi	91,2	3,9	1,5	1,4	2,0	100
Cocaïna (coca, perico)	91,6	4,7	1,1	0,6	1,9	100
LSD (àcid, tripis)	94,1	3,0	0,5	0,3	1,9	100
Amfetamines (speed)	95,4	2,0	0,5	0,2	1,8	100
Coles o pegues (inhalants)	95,6	1,9	0,2	0,4	2,0	100
Heroïna (cavall, jaco)	97,5	0,5	0,0	0,0 (n = 3)	1,9	100

Com ja es podia preveure, el consum de marihuana o haixix és, amb diferència, el més prevalent en matèria de drogues il·legals. Més del 35% de l'alumnat de 12 a 18 anys ha tastat aquesta substància alguna vegada, i gairebé un 13% ho ha fet 20 vegades o més. Molt probablement, el nucli de consumidors habituals es situa al voltant del 9%. En tot cas, el 9,1% de l'alumnat afirma haver consumit marihuana o haixix més de 40 vegades al llarg de la seva vida i, en una pregunta

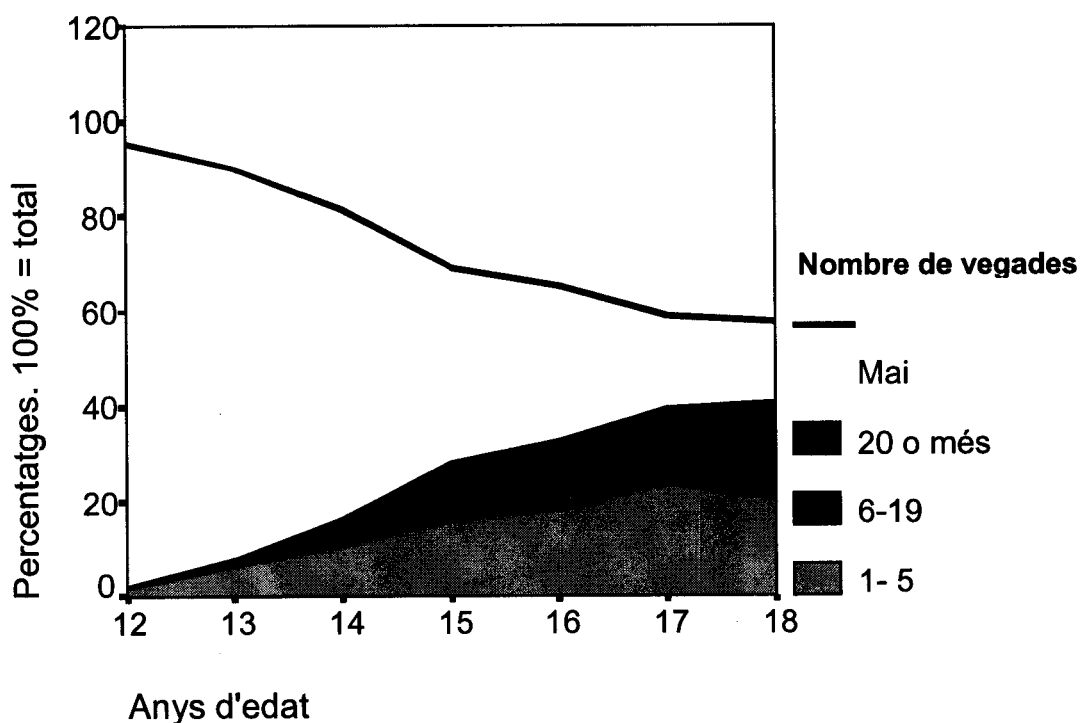
complementaria, el 8,8% afirma que ho ha fet diverses vegades per setmana al llarg de l'últim més. I en bona part, es tracta dels mateixos nois i noies.

La proporció de l'alumnat que ha consumit *alguna vegada* marihuana o haixix s'incrementa amb els anys. Han viscut més anys i, per tant, han tingut més ocasions de fer-ho. L'edat mitjana del primer consum es situa als 14,3 anys d'edat. I cap a els 16 anys, un de cada dos joves escolaritzats ja ha tastat aquesta substància almenys una vegada. Als 18 anys són ja dos de cada tres els que ho han fet. Predominen els consums experimentals o esporàdics, però la dada ha de tenir-se en compte: al llarg de l'ensenyament secundari postobligatori, la majoria dels joves escolaritzats han tastat alguna vegada la marihuana o el haixix.

Aquestes dades són indicatives, però no recullen uns nivells de consum comparables per edats. Per fer-ho, han de comparar els consums reconeguts en relació a un període de temps idèntic per a tots els grups d'edat: les dades disponibles ens permeten fer-ho comparant els consums del mes anterior a la realització de l'enquesta. Observem la tendència general d'aquests resultats:

Consum de marihuana o haixix al llarg de l'últim mes

Per edats. Àrees = nivells de consum

D'acord amb les dades disponibles, a partir dels 16 anys, un de cada tres nois o noies escolaritzats ha consumit marihuana o haixix durant els 30 dies anteriors a l'enquesta i aquesta xifra es situa al voltant del 40% als 17 i 18 anys. El nucli dels consumidors habituals (20 o més vegades durant el mes) també s'incrementa. És ja del 5,4% als 16 anys i arriba al 8,8% als 18 anys.

També requereix un breu comentari el consum d'èxtasi o similars entre la joventut escolaritzada. La proporció de l'alumnat que reconeix que ha consumit aquesta droga de síntesi alguna vegada al llarg de la seva vida constitueix, exactament, el 6,6% del total. És una xifra francament inferior a la dels consumidors de marihuana o haixix, però no insignificant, sobretot tenint en compte que aquests consums tendeixen a incrementar-se passada l'adolescència. L'edat mitjana del primer consum és de 15,3 anys, entre la joventut escolaritzada de 12 a 18, la qual cosa ja assenyala que les prevalences més elevades es trobaran a partir dels 16 anys. Així, al final del nostre interval d'edat, concretament als 18 anys, un de cada quatre joves ha tastat l'èxtasi, i el 4,3% afirma haver-ho fet 40 vegades o més. Però el nucli que consumeix èxtasi gairebé cada setmana, és a dir, de 3 a 5 vegades o més durant els 30 dies anteriors a l'enquesta, es limita a l'1,3% del total.

Són xifres a tenir en compte, ja que, addicionalment, es produeix una associació notable entre els consums d'èxtasi i els consums d'altres substàncies, sobretot les amfetamines i l'LSD, però també la cocaïna. A tall d'exemple, entre els 203 nois i noies de la nostra mostra que reconeixen que han consumit amfetamines alguna vegada, només 21 afirmen que no han tastat mai l'èxtasi. I entre els 301 joves que han consumit LSD o similars, només 62 no han tastat mai l'èxtasi. Podríem multiplicar el tractament de les dades, per concloure afirmant que aquestes variables constitueixen un conjunt internament homogeni, i diferenciat de la resta.

Complementàriament, la confusió existent sobre les substàncies realment distribuïdes al mercat negre dificulta la identificació del principi actiu la base de les respostes proporcionades pels usuaris. Sota la denominació d'èxtasi poden trobar-se diferents productes, i sota la denominació d'àcid, probablement també. Ja ho em assenyalat anteriorment. La cocaïna presenta uns problemes d'identificació diferents, però la seva forta correlació amb els consums de les substàncies restants d'aquest grup justifica un tractament agregat dels resultats.

D'acord amb aquest criteri d'agregació, els nois i les noies escolaritzats que han consumit alguna vegada èxtasi, LSD, amfetamines o cocaïna constitueixen el 9,3% de l'alumnat entre els 12 i els 18 anys. La gran majoria són usuaris que

podrien considerar-se encara experimentals, és a dir, que informen que han consumit una sola d'aquestes substàncies (2,9%), dues (2,0%), o bé tres o quatre (1,2%), però que afirmen que ho han fet només d'una a cinc vegades en cada un dels casos. I ja a aquest nivell, podem observar que els joves que combinen dos o més substàncies conformen la majoria del subgrup. Un del productes tendeix a constituir l'opció preferent, però les altres drogues també formen part, en més o menys mesura, de les pautes de consum d'aquest conjunt. Per a la resta, quan el nivell de consum s'incrementa, la tendència a consumir més d'una substància es fa encara més pronunciada. En el límit, ens trobaríem amb el nucli d'un 1,7% de l'alumnat que ha consumit, com a mínim, una d'aquestes substàncies 20 vegades o més al llarg de la seva vida, i que tendeix clarament al policonsum.

7.3 Altres dimensions del problema

En rigor, les dades obtingudes a partir de l'enquesta sobre joventut i seguretat no es poden comparar en el temps, ja que és la primera vegada que es du a terme aquest estudi sobre la joventut escolaritzada, ni es poden comparar en l'espai, perquè es limiten a l'alumnat català de 12 a 18 anys. En conseqüència, ens abstindrem de realitzar una anàlisi comparativa dels nivells de consum enregistrats, a l'espera, sobretot, dels resultats de l'Enquesta escolar sobre drogues.

Al llarg d'aquest informe hem assenyalat les correlacions existents entre el consum de drogues i els altres comportaments problemàtics. En el pròxim capítol, destinat a elaborar una tipologia de la joventut escolaritzada, insistirem en aquest punt: els segments més problemàtics de l'alumnat, els que reconeixen més agressions contra les persones o més danys contra les coses són també els que més droga consumeixen.

I aquí hem d'afegir que el consum de drogues no està associat únicament als comportaments problemàtics de l'alumnat, sinó també a les seves relacions personals i el seu rendiment escolar. Fins i tot les relacions dels joves amb els seus pares i mares estan correlacionades amb aquests consums. En aquest sentit, observem primer la relació entre el consum de marihuana o haixix i els resultats escolars, d'acord amb les valoracions del mateix alumnat:

Taula 57. Consum reconegut de cànnabis i resultat escolar valorat pel mateix alumnat
 Percentatges verticals

Resultat escolar		Consum reconegut de marihuana o haixix				
		Al llarg de tota la vida				
		Mai	1 - 5 vegades	6 - 19 vegades	20 o més vegades	TOTAL
Les teves notes, ¿són més altes o més baixes que les dels teus companys o companyes de curs?	Molt més baixes	2,6	3,9	4,8	7,0	3,5
	Una mica més baixes	12,1	17,3	17,4	23,0	14,6
	Mitjanes	55,1	55,8	57,9	54,7	55,4
	Una mica més altes	24,8	19,1	16,5	14,0	21,9
	Molt més altes	5,5	3,9	3,4	1,4	4,6
	TOTAL	100	100	100	100	100

N = 7.185 (231 valors perduts)

La sensació d'obtenir uns resultats escolars més baixos o molt més baixos que la resta de companys i companyes del curs s'incrementa entre els segments amb consums elevats d'haixix o de marihuana. La tendència és molt nítida: la proporció de l'alumnat que considera que té unes notes per sota de la mitjana és del 14,6% entre els que no han consumit mai marihuana o haixix i arriba al 30% entre els que n'han consumit 20 o més vegades. I retrobaríem aquesta mateixa tendència, fins i tot incrementada, en el cas d'altres substàncies.

I encara hi ha una dada més preocupant: els nois o noies que reconeixen consums més elevats de substàncies psicoactives tendeixen a tenir unes relacions comparativament pitjors amb els seus pares. Evidentment, cap d'aquestes correlacions entre el consum de drogues i la problemàtica de l'alumnat comporta una anàlisi causal. I ja hem indicat anteriorment que en l'àmbit de la sociologia els fenòmens monocausals són extraordinàriament infreqüents. Això no obstant, s'ha de destacar la seva ocurrència simultània i, per fer-ho, ens referirem de nou al consum de marihuana o haixix ja que és el més freqüent i és també el que els mateixos joves escolaritzats consideren menys perillós. Observem aquest aspecte del problema en la Taula 58, que relaciona els nivells de consum amb la valoració de les relacions amb els pares:

Taula 58. Consum reconegut de cànnabis i valoració de la relació amb els pares

Percentatges verticals

Com estàs amb els teus pares? 0 = Estic molt malament 10 = Estic molt bé	Consum reconegut de marihuana o haixix Al llarg de tota la vida				
	Mai	1 - 5 vegades	6 - 19 vegades	20 o més vegades	TOTAL
Valoracions de 0 a 4 punts	2,2	5,1	7,4	10,0	4,1
Valoracions de 5 i 6 punts	5,7	11,0	12,9	14,9	8,2
Valoracions de 7 i 8 punts	16,1	29,3	28,7	30,0	20,7
Valoracions de 9 i 10 punts	75,9	54,6	50,9	45,1	67,0
TOTAL	100	100	100	100	100
N = 7.151 (265 valors perduts)					

La proporció de nois i noies de 12 a 18 anys que no es troben bé amb els seus pares (valoracions de 0 a 4 punts) s'incrementa inequívocament amb els nivells de consum de marihuana o haixix. Es limita al 2,2% entre els que no n'han consumit mai i arriba al 10% entre els que n'han consumit 20 vegades o més.

Naturalment, els segments més joves tendeixen a tenir consums més reduïts i a valorar millor les relacions amb els seus pares. En aquest sentit, pot ser necessari referir-se de manera complementària només a l'alumnat de 16 a 18 anys, la qual cosa moderaria les diferències sense modificar el sentit de la correlació. Entre els 16 i els 18 anys, la proporció de joves que no es troben bé amb els seus pares arriba al 3,2% entre els que no han consumit mai marihuana o haixix, i al 8,5% entre els que ho han fet 20 vegades o més.

En definitiva, el consum de substàncies psicoactives, fins i tot els consums que els mateixos joves consideren menys perillosos, són més freqüents entre l'alumnat amb un rendiment escolar baix, així com entre els joves amb comportaments problemàtics o amb dificultats de relació amb els seus pares. El consum de drogues no explica aquests problemes, però està correlacionat amb els mateixos.

8 Tipus de joves

Una tipologia, tota tipologia, és un intent de distingir en un univers concret una sèrie de grups que siguin heterogenis entre si i, alhora, internament homogenis. Tècnicament, els grups s'han de construir amb una elevada variància intergrupals i una escassa variància intragrupal. L'objectiu de tota tipologia és molt clar: diferenciar, dins d'un únic univers, diferents grups en funció d'una sèrie de característiques sobre les quals es vol investigar. Així, sobre un mateix univers, és possible construir diferents tipologies, en funció de les necessitats d'investigació i de la disponibilitat de dades. És per això que cal tenir present que la tipologia que es presenta a continuació no és l'única tipologia possible amb les dades de què disposem, i és evident que poden elaborar-se d'altres de diferents de la que aquí es presenta. Tot depèn de la informació amb què es treballi.

En la definició o *constitució* de la tipologia és on la recerca determina les seves prioritats, més que en el *perfil* que resulta dels diferents tipus o clústers, que és, òbviament, una operació posterior a la prèvia elaboració de la tipologia. En aquesta presentació, en primer lloc s'identificarà el com i el perquè de la construcció de la tipologia, que permetrà diferenciar posteriorment diversos i diferents grups d'adolescents i, en un segon moment, es presentarà de forma detallada el perfil sociològic dels membres de cada tipus resultant.

8.1 Elaboració de la tipologia

Per determinar la tipologia, s'ha treballat amb dos conjunts de factors. El primer es basa en l'univers de valors dels adolescents i el segon en el seu reconeixement dels danys i les agressions que han dut a terme. La raó d'aquesta selecció està motivada per dues hipòtesis subjacents, indicades en la introducció d'aquest text. La primera, i principal, té a veure amb les relacions que s'estableixen entre el sistema de valors de les persones —en aquest cas, adolescents escolaritzats en ensenyament secundari— i la pràctica de determinats comportaments, siguin violents, siguin incívics, siguin de tots dos tipus. La segona, i també secundària, té a veure amb les possibles correlacions entre manifestacions de violència o agressions a l'interior de l'escola i fora. En aquest estudi, s'ha privilegiat la primera hipòtesi, atès que l'objectiu general de l'estudi és abordar la problemàtica dels

joves escolaritzats, dins i fora de l'escola, com també s'ha indicat en la introducció.

Pel que fa a l'univers de valors, s'ha treballat amb la pregunta 18 del qüestionari, que mesura la importància que els joves escolars atorguen a un seguit d'aspectes de la seva vida quotidiana. És una pregunta conformada per ítems contrastats i validats en moltes altres recerques relacionades en la bibliografia que es presenta al final de l'informe. De l'anàlisi factorial d'aquesta pregunta sobre valors, s'ha trobat que hi ha 4 factors que expliquen el 51,8% de la variància (Taula 59).

Taula 59. Anàlisi factorial de components principals número 1

Anàlisi basada en els valors dels nois i les noies entrevistats¹⁹ (pregunta 18)
Explica el 51,8% de la variància.

Variables	Factors			
	1.1	1.2	1.3	1.4
	Complidor i altruista	Diners, fama i èxit	Presentista i lúdic	Cultivat
Complir les obligacions; seguir les normes	.760			
Col·laborar amb organitzacions humanitàries	.644			
Créixer espiritualment o religiosament	.638			
Treure bones notes, formar-me per al futur	.635			
Tenir diners		.746		
Ser famós/famosa, ser una persona coneguda		.700		
Tenir èxit amb els joves de l'altre sexe		.675		
Tenir bons amics / bones amigues			.677	
Experimentar coses noves			.659	
Viure en el present			.563	
Anar al cinema, al teatre, a concerts				.776
Llegir, escoltar música				.771
Fer esport (jugar al futbol, nedar, etc.)	.243		.244	.369

El primer factor, etiquetat com a *complidor i altruista*, agrupa les respostes que han donat aquells joves que valoren que és particularment important (1) el compliment de les obligacions i seguir les normes, (2) col·laborar en organitzacions humanitàries, (3) créixer espiritualment o religiosament i (4) obtenir bones notes i formar-se per al futur.

El segon factor, anomenat *diners, fama i èxit*, és ben diferent al primer i agrupa aquells joves que prioritzen en les seves vides (1) tenir diners, (2) ser famosos i coneguts i (3) tenir molt d'èxit entre les persones de l'altre sexe.

En tercer lloc, el factor etiquetat de *presentista i lúdic*, agrupa les respostes que han donat el joves que prioritzen en la seva vida, en comparació amb els altres tres factors, (1) tenir bons amics, (2) experimentar noves coses i (3) viure el present. Cal destacar que aquests valors són bastant comuns en la joventut actual però en aquest grup s'agrupen les respostes donades en aquest sentit de forma particularment elevada.

Finalment, el quart factor agrupa aquells joves que atorguen una importància rellevant (1) al fet d'anar al cine, al teatre o a concerts, (2) a llegir i a escoltar música i (3) en menor mesura a la pràctica de l'esport. El conjunt d'aquestes característiques ha estat resumit sota el nom de *cultivat*.

Aquests factors ens indiquen quatre tipus diferents de joves amb diferents sistemes de valors o ordres de prioritats vitals; quatre dimensions a les quals es dóna diferent importància en la vida. Uns valoren, per sobre de tot, complir les obligacions, col·laborar amb organismes humanitaris, el creixement espiritual i la formació per al futur. Altres, els diners, la fama i l'èxit davant persones de l'altre sexe. Els tercers es caracteritzen per cultivar noves experiències, i viure al dia en companyia de bons amics. I, els quarts, atorguen més valor al fet d'assistir a activitats culturals, a llegir, a escoltar música. Cal emfatitzar el fet que, en tots els casos, es tracta de tendències, de prioritats, i no de preferències que s'excloquin. Així, per exemple, els joves inclosos en el primer factor, etiquetat de *complidor i altruista* pel fet que prioritzen complir les normes, col·laborar amb organitzacions humanitàries i treure bones notes, també poden valorar tenir bons amics i anar al cine. Els joves inclosos en el primer factor es caracteritzen, respecte al conjunt

¹⁹ S'ha eliminat l'ítem *sortir de marxa amb els amics* perquè tenia el mateix pes en tres dels quatre factors, de manera que es perdia, en el conjunt del factorial, aproximadament el 2,5% de la variància explicada.

d'escolars, per prioritzar en les seves vides els valors que defineixen aquest primer factor.

Així, tenim quatre factors pel que fa als valors, quatre ordres de valors prioritari diferents en les vides dels escolars. Aquests quatre factors seran relacionats amb els seus comportaments com a víctimitzadors, com a agressors o, si més no, com a incomplidors de determinades normes de conducta. Per a dur a terme aquesta relació, s'ha elaborat una altra anàlisi factorial de components principals a partir de les preguntes 101 —danyar o destruir expressament instal·lacions públiques—, 102 —viatjar sense bitllet en transports públics—, 103 —conduir un cotxe o moto sense assegurança o sense permís de conduir— i 104 —ratllar un cotxe aparcant, robar a les botigues o agafar diners de casa sense que s'assabentin, amenaçar o agredir a la parella o als pares. La Taula 60 recull els tres factors que, de manera molt clara, agrupen tres comportaments perfectament diferenciats i que expliquen el 51,7% de la variància.

El primer factor agrupa aquells comportaments que es caracteritzen per la seva propensió a danyar mobiliari públic —fanals, contenidors, papereres, semàfors, senyals de trànsit, arbres i plantes dels jardins públics, o danyar algun cotxe estacionat. És un comportament que exerceix la seva agressió —o joc, o gràcia, o ràbia— mitjançant manifestacions que hem etiquetat com de *violència contra les coses*.

El segon factor agrupa fets que tenen una connotació econòmica com ara viatjar sense bitllet en els transports públics, robar a les botigues o agafar diners de casa sense que s'assabentin, així com també conduir un cotxe o una moto sense assegurança i/o sense permís de conduir. A aquest factor se li ha atribuït el nom d'*aprofitats*.

Finalment, el tercer factor agrupa, de manera inequívoca, dues manifestacions de *violència contra les persones*, contra la seva parella i contra els seus pares.

Taula 60. Anàlisi factorial de components principals número 2

Basada en les accions problemàtiques realitzades durant el curs passat o les vacances (preguntes 101 a 104)
Explica el 51,7% de la variància.

Variables	Factors		
	2.1	2.2	2.3
	Violència contra coses	Aprofitats	Violència contra persones
Danyar o destruir expressament un fanal	.762		
Danyar o destruir expressament contenidors, papereres	.759		
Danyar o destruir expressament un semàfor o senyal de trànsit	.715		
Danyar o destruir expressament una cabina telefònica	.713		
Danyar o destruir expressament arbres , plantes o flors dels parcs públics	.592		
Ratllar o fer malbé algun cotxe aparcats al carrer	.548		
Viatjar sense bitllet amb els transports públics (metro, tren, etc.)		.717	
Endur-te sense pagar coses de les botigues		.688	
Agafar diners d'algú de la teva família sense dir-ho?		.615	
Conduir una moto (o un cotxe) sense permís o sense assegurança		.530	
Amenaçar o agredir la teva parella			.777
Amenaçar o agredir el teu pare o a la teva mare			.746

Consegüentment, hi ha tres grups o factors de comportaments molt ben definits que, com veurem més endavant, seran determinants en la configuració de la tipologia. En primer lloc, s'agrupen els joves que es caracteritzen per la seva actitud incívica, per la seva agressió cap a les coses. En segon lloc, hi ha el grup de joves que destaquen respecte als seus coetanis per anar per la vida *estalviant-se*, no de manera precisament legal, el màxim de diners possible, no pagant els transports públics i furtant coses a les botigues i diners a casa. Per concloure, hi ha un tercer grup que enfoca la seva agressivitat cap a les persones més pròximes, els seus pares o les seves parelles.

El següent pas és l'entrecavalcament dels quatre sistemes de valors, constatats en l'anàlisi factorial primera, i els tres comportaments diferenciats pel que fa a la capacitat d'agredir o transgredir la norma, derivats de l'anàlisi factorial segona. La finalitat d'aquesta imbricació és la definir grups, tipus o clústers de joves en funció

de les respostes que han donat a les preguntes que se'ls ha formulat en les qüestions estudiades. Paral·lelament, cal conèixer el nombre de joves que compondran cada grup o clúster definit.

Com ja s'ha esmentat al començament d'aquest capítol, la pretensió és formar agrupacions amb la mínima variància intragrup i la màxima variància intergrup, és a dir, que els subjectes d'un grup se semblin tant com sigui possible i que, alhora, siguin d'allò més diferent respecte dels subjectes d'altres grups. Aquesta tasca resulta fàcil per bé que laboriosa. Afortunadament, els programes informàtics fan amb rapidesa aquesta labor²⁰. La Taula 61 presenta d'una manera tècnica, però resumida i senzilla, el quadre resum de la tipologia dels joves escolaritzats.

Cada grup de la tipologia està conformat per la conjunció d'una sèrie de factors determinats que apareixen ordenats a la Taula 61 de manera decreixent en funció de la seva importància en la constitució de cada grup. Per il·lustrar aquesta idea, s'explica el procediment seguit amb els dos factors més importants del grup primer, el dels agressius, que es refereix a l'1,1% de la població total. En aquest cas, el factor determinant, amb una enorme desviació de +6,71, és el factor 2.3, això és, el tercer factor de la segona anàlisi factorial de components principals i que s'ha etiquetat de *violència contra les persones*. En segon lloc, en la constitució d'aquest grup primer ha estat rellevant el factor 1.1, és a dir, el primer factor de la primera anàlisi factorial i que, com es recordarà, ha estat anomenat *complidor i altruista*, però en aquest cas de manera negativa, per la qual cosa ha estat assenyalat amb un signe negatiu (vegeu -0,65 a la segona fila del grup primer a la Taula 61). Així, les dues principals característiques d'aquest primer grup anomenat *agressius* són: (a) aquells que agredeixen més els seus pares o les seves parelles i (b) que manifesten un interès molt més baix que la mitjana poblacional pel que fa a *seguir les normes, participar en organismes humanitaris, importància a la dimensió espiritual de la vida i preocupar-se pel futur*, factor que vam denominar *complidor i altruista* en la primera anàlisi factorial de components principals. D'aquesta manera s'ha operat en tots els factors i per a tots quatre grups de la tipologia, el resum de la qual es pot veure a la Taula 62.

²⁰ Tot i així la labor de l'investigador és determinant. L'ordenador es limita a mesclar dades i oferir taules.

Taula 61. Elaboració tècnica de la tipologia²¹.

Tipus							
Agressius		Incívic		Presentistes		Integrats i normatius	
Factor 2.3 Contra persones	+6,71	Factor 2.1 Contra coses	+3,10	Factor 2.2 Aprofitat	+1,07	Factor 2.2 Aprofitat	-0,52
Factor 1.1 Complidor altruista	-0,65	Factor 1.1 Complidor altruista	-1,00	Factor 1.1 Complidor altruista	-0,63	Factor 1.1 Complidor altruista	+0,39
Factor 2.2 Aprofitat	+0,63	Factor 1.2 Diners, fama i èxit	+0,63	Factor 1.3 Presentista lúdic	+0,26	Factor 2.1 Contra coses	-0,19
Factor 1.4 Cultivat	-0,34	Factor 2.2 Aprofitat	+0,36	Factor 2.1 Contra coses	-0,25	Factor 1.2 Diners, fama i èxit	-0,16
Factor 2.1 Contra coses	+0,34	Factor 2.3 Contra persones	-0,28	Factor 1.2 Diners, fama i èxit	+0,17	Factor 1.3 Presentista i lúdic	-0,10
Factor 1.2 Diners, fama i èxit	+0,28						
N = 98		N = 415		N = 1.942		N = 4.383	

Taula 62. Resum de la tipologia.

Denominació	Nombre de subjectes	%
Agressius	98	1,1
Incívics	415	6,1
Presentistes	1.943	28,4
Integrats i normatius	4.384	64,1
N= (exclosos 576 que no han respost alguna/es pregunta/es)	6.840	100%

²¹ Hem refusat una tipologia de tres tipus perquè, senzillament, ajuntava els tipus 2 i 3 de la solució que finalment s'ha donat com a vàlida. Les tipologies refusades de 5, 6 i 7 tipus trencaven, bàsicament, el tipus 1, anomenat *agressiu*, en subgrups amb tan pocs subjectes que tot tractament estadístic esdevenia perillós i subjecte a grans marges d'error. La coherència interna dels tipus conformats en la solució de 4 *clusters* ha estat, també, determinant per optar per aquesta solució.

Es vol remarcar que no han estat considerats en aquesta tipologia les manifestacions de violència a les escoles per tal de no mesclar un nombre excessiu d'ítems de caràcter diferent. Òbviament, en els perfils sociològics dels grups resultants sí que s'ha considerat la violència intraescolar.

8.2 El perfil sociològic dels quatre grups diferents de joves

Aquest apartat es dedica a la descripció de les característiques principals dels quatre grups de joves que ha resultat de la realització d'una tipologia en funció dels valors i de les eventuais actituds victimitzadores.

Sistemàticament, es procedirà, per a cada grup de la tipologia, de la següent manera: (a) característiques dels menors en funció dels factors derivats de les dues anàlisis factorials de components principals i (b) característiques sociològiques, en funció de l'anàlisi de les variables més rellevants²² que poden ser estudiades amb deteniment a les taules de l'annex 11.1.

8.2.1 Tipus 1: *agressius*

8.2.1.1 *Característiques en funció dels factors*

És un reduït col·lectiu de poc més de l'1% dels adolescents escolaritzats a Catalunya. La seva característica més rellevant, la que els diferencia dels seus coetanis, és l'actitud d'amenaça i agressió cap als seus pares i les seves parelles. Molts dels escolars que han amenaçat els seus pares són en aquest grup i, pràcticament, tots ho han fet dues o més vegades²³.

²² Edat; gènere; cicle formatiu; titularitat del centre; origen geogràfic dels pares i del menor; ubicació de l'escola; idioma en què s'expressa; estructura familiar; nivell d'estudis i estrat professional dels pares; qualificacions escolars; amics a l'escola; setmanada (diners de què disposen); castigat per tractar malament un company; control que exerceixen els pares; relació amb companys, professors i pares; victimitzador a l'escola; absentisme escolar; reconeixement de danys i agressions fora de l'escola; consum d'alcohol i altres substàncies; s'ha burlat o insultat a l'escola; li han destrossat coses a l'escola; agressions físiques i sexuals com a víctima dins i fora de l'escola; percepció de la violència.

²³ Cal indicar que una determinada caracterització d'un grup no vol dir que tots els membres del grup valorin o participin d'aqueixa característica en la seva totalitat, ni que els membres de la resta de grups es caracteritzin pel contrari. Així, per exemple, en aquest grup que ara presentem, no s'ha d'entendre que els 98 joves que el componen agredeixin els seus pares, malgrat que en aquest cas concret ho facin la majoria, 76 exactament. Així mateix, dels 192 escolars del conjunt poblacional (dels 6.840 que estan en la base de la tipologia, atès que no s'han inclòs els que no responen a una o més de les qüestions que es consideren per a generar-la) que han amenaçat o agredit als seus pares, només 76 són en aquest grup. Cal retenir, com a idea bàsica, que cada caracterització ho és en valors relatius al conjunt poblacional. Etiquetar un col·lectiu *incívic*, no vol dir que tots els membres del col·lectiu ho siguin de manera absoluta, sinó que, entre tots els escolars analitzats, els joves d'aqueix col·lectiu són els que manifesten més comportaments i

El segon factor rellevant en la constitució d'aquest grup és que els joves que el componen no valoren el compliment de les normes, ni tampoc l'altruisme de col·laborar en accions humanitàries, ni tampoc el creixement espiritual, ni mostren interès per la seva formació de cara al futur.

Per bé que no amb la freqüència dels joves que integren el tercer grup, el dels *presentistes* que veurem més endavant, els components dels *agressius* també utilitzen els transports públics sense pagar, furten a les seves cases i roben a les botigues.

A aquest últim tercer element configurador, el segueix un gran desinterès pels actes culturals (teatre, cinema, concerts i lectura).

En cinquè lloc, cal assenyalar que aquest grup és, per bé que a molta distància del grup dels *incívics* que té el primer lloc com veurem, el que han participat més en accions violentes contra les coses.

Finalment, amb un pes encara menor en la constitució del grup o tipus, els joves aquí inclosos es caracteritzen per concedir bastant importància en les seves vides als diners, a la fama i notorietat, com també a l'èxit davant els membres de l'altre sexe.

actituds que s'apropen a l'epítet o qualificació d'*incívic* (decidida per l'investigador amb la finalitat de fer una presentació pedagògica, no exempta de dificultat i risc d'etiquetatge). Cal recordar, per ser més precisos, que cada factor es constitueix per la confluència de respostes (amb una determinada variància explicada) i que cada grup es constitueix amb diversos factors. És el conjunt d'ítems de cada factorial i el conjunt de factors el que determina cada grup de la tipologia. El pes de cada ítem s'ha de mesurar pel que representa en cada factor, i el del factor en la constitució del tipus (o grup de la tipologia). Al final del text, en l'annex, es presenta la distribució d'una sèrie d'ítems en cada grup o tipus, els que s'han considerat més significatius per no fer interminable la llista, mitjançant simples taules bivariants per als amants de la precisió estadística. En el cos del capítol, llevat la necessitat de contextualització, s'omet el més possible les referències numèriques, i ens limitem a una redacció bàsicament qualitativa, amb la finalitat de no fer excessivament farragosa la lectura del text. De tota manera, s'inclou el detall numèric de la constitució de cada cluster i, repetim, es remet al lector interessat a l'annex per a més precisions quantitatives.

Taula 63. Factors característics del grup *agressius*, de la tipologia.

Tipus 1. Agressius	
Els més violents contra les persones pròximes	+ 6,71
No complidor de normes, no col·labora en organismes humanitaris, no es preocupa per les notes, no valora allò espiritual...	- 0,65
Aprofitat, no paga els transports públics, condueix sense assegurança i/o sense permís de conduir, furta...	+ 0,63
No cultivat, llegeix, va al cinema, teatre i concerts menys vegades que la mitjana de la població	- 0,34
Més violent contra les coses que la mitjana de la població	+ 0,34
Valora bastant els diners, la fama i l'èxit amb l'altre sexe.	+ 0,28
N = 98 (1,1% del total)	

8.2.1.2 Perfil sociològic

Les característiques sociològiques del grup dels *agressius* reserven algunes sorpreses. La primera és que, per bé que lleugerament, hi ha més noies que nois en aquest col·lectiu²⁴. L'edat mitjana és superior a la del conjunt poblacional. Quant als nivells educatius, n'hi ha uns quants més al batxillerat que la mitjana poblacional, però, sobretot, en els Cicles Formatius de Grau Mitjà (CFGM) en què doblen la representació en relació amb el total dels joves estudiats. Hi ha més presència d'aquests menors als centres educatius públics (amb sis punts percentuals de diferència). Per que fa a l'origen dels progenitors i del menors, destaca que hi ha una menor representació de famílies en què els progenitors han nascut fora de Catalunya i els fills han nascut a Catalunya; però hi ha una sobrerrepresentació de menors que es caracteritzen perquè tots, progenitors i fills, han nascut fora de Catalunya. Aquest fet explicaria que, pel que fa a la llengua en què s'expressen, és un grup que manifesta més nombrosament expressar-se millor en castellà. Quant al nivell cultural dels pares, sembla que és lleugerament inferior al del conjunt, com també passa amb l'estrat professional mesurat de manera conjunta per al pare i la mare, motiu que no impedeix que siguin els menors que disposen de més diners a la setmana.

²⁴ En converses privades amb una estudianta d'aquests temes, ha confirmat recentment que en les seves recerques havia trobat unes dades similars (de les quals no fem esment atès que és un treball actual).

En l'escola, segons les seves pròpies apreciacions, les seves qualificacions són més baixes que les dels seus companys. Són, amb diferència, els que menys amics diuen tenir, de tots quatre grups de la tipologia. Són també els que pitjor valoren les relacions que mantenen amb els seus companys (així i tot les relacions són bones).

Jutgen les relacions amb els professors notòriament pitjor, cosa que succeeix amb tots els grups, per bé que en menor mesura. Pel que fa a la relació amb els seus pares, és el grup que puntua pitjor. Una dada que sembla molt important és que és el grup que manifesta amb més intensitat que els seus pares els controlen molt més del que ho haurien de fer, i menys o molt menys del que ho haurien de fer. Així, en comparació a altres col·lectius, és molt clar que hi ha una manca de relació familiar en aquest col·lectiu. Aquest mateix fenomen es dona, per bé que en menor mesura, en els següents dos tipus o grups de menors. Ja hem trobat aquest fenomen en capítols precedents que, ara, en una anàlisi més complexa, es confirma plenament. La correlació entre la disciplina i el control familiar (en més i, sobretot, en menys) amb els problemes de comportament són evidents. Conseqüentment, i com estadísticament no podia ser d'una altra manera després de tot el que s'ha dit, en el grup quart, l'anomenat *integrat i normatiu*, l'apreciació de l'adequació del control és clarament superior. En definitiva, i com més tard es veurà, hi ha més compenetració en el si de la família del quart grup que en les famílies dels tres primers.

A l'escola, han estat més castigats que la mitjana dels joves estudiats. Són els que més absentisme escolar sense cap justificació van presentar durant el curs passat. A més de ser més absentistes que la resta de grups, les seves absències són les més llargues. Han danyat material escolar (cadires, taules, vídeos, llibres, etc.) més que el conjunt, per bé que menys que els components del segon grup, anomenat *incívics*. Tanmateix, el col·lectiu que ens ocupa és on hi ha més adolescents que han insultat i, sobretot, han agredit físicament un professor. No tots, afortunadament, però és entre aquests adolescents on hi ha més probabilitat de trobar agressions verbals, intimidacions i agressions físiques als professors. La dada és sociològicament important atès que indica que la màxima agressió i intimidació a les persones pròximes (parella i pares) —característica central d'aquest tipus d'adolescents— correlaciona positivament amb la màxima agressió i intimidació als professors. Dit d'una altra manera, d'aquest estudi deriva el fet que no hi hauria dos col·lectius de joves agressors diferents —en funció de si l'agressió es canalitza contra pares o parella, d'una banda, o contra professors, de

l'altra. Contràriament, s'ha trobat que els adolescents que manifesten conductes agressives contra pares i parella són els que, amb més probabilitat, seran també agressius a l'escola. Si aquesta línia de pensament es confirma en altres estudis, haurem de concloure —greu conclusió, per cert— que les explicacions pertinents als comportaments agressius es troben en el jove mateix, en la seva història personal, en les seves vivències, en els seus projectes, etc., més que en les circumstàncies immediates de l'entorn.

El lector deu haver pogut observar que no s'ha inclòs el comportament agressiu cap als companys de classe. Això ha estat així perquè, malgrat que el nivell de maltractament dels *agressius* és superior al de la mitjana poblacional, aquesta superioritat està només lleugerament per sobre de la que manifesten els del tercer grup, anomenats *presentistes* i és nítidament inferior al nivell de maltractament entre iguals ocasionat pel grup segon, etiquetat com *incívics*. Conseqüentment, en aquest punt ja es pot avançar una conclusió més important que la que permetia intuir la simple lectura del resum de la tipologia: els agressors contra les persones pròximes (família, parella i professor) conformen un col·lectiu diferenciat dels maltractadors entre iguals a l'escola (*bullying*) malgrat que manifestin la seva superioritat i potser també la seva violència mitjançant l'agressió contra les coses.

Hi ha un element de la seva història personal que pot aportar alguna llum: les agressions que han patit. Es constata que el col·lectiu d'*agressors* han estat víctimes d'agressions físiques en un grau superior a la mitjana però, aquí també, en una proporció inferior a les que han patit els escolars del segon grup, els *incívics*. Tanmateix, i aquesta dada és també reveladora, són els que amb més intensitat han estat objecte d'agressions sexuals, sigui sota la forma d'insult o comentaris de tipus sexual, sigui per seguiments molestos, sigui havent estat forçats a una relació sexual no desitjada. Afortunadament, aquí tampoc es parla que tots els joves que componen el grup hagin estat víctimes d'agressions sexuals d'aquesta mena, però cal constatar la correlació estadística i la pertinència analítica sociològica (i suposem que també psicològica, malgrat que aquest no és el nostre camp) entre la victimització i l'agressió sexual en el mateix col·lectiu. Ara bé, saber si es tracta de les mateixes persones i, encara més, la seqüència cronològica exigeix unes anàlisis secundàries de les dades, per a la primera qüestió, i altre tipus d'estudi, per a la segona. Més encara quan a través de les dades, indirectes però rellevants, es constata en la nostra enquesta que els membres d'aquest col·lectiu estimen que hi ha més violència entre amics pròxims i entre la parella que en el conjunt de la població (es tracta de percepció de la

violència existent). Aquesta percepció, però, és idèntica quan es tracta d'agressions a *gent jove en el si de la família*. De la correlació a la causalitat hi ha una distància important, a més que, en ciències socials, és molt estranya l'existència d'una monocausalitat.

Per a concloure amb aquest perfil del jove *agressor*, es destaca que manifesten consumir droga, tot tipus de droga, en proporcions netament superiors a les del conjunt poblacional en nivells similars al trobat per al grup dels *incívics*.

8.2.1.3 Resum

Un escàs però ben definit col·lectiu d'un 1,1% de joves destaca nítidament dels seus companys escolars, i aquesta és el seu primer signe d'identitat sociològic, per (1) un grau més intens de violència contra els pares, la parella i els professors, però no tant —ni de bon tros— contra els seus companys; (2) un sistema de valors gens normatiu; (3) el seu talent aprofitat en l'aspecte econòmic; (4) uns comportaments de compravenda de coses robades molt superiors a la resta; (5) el fet de ser els que més insults, seguiments sexuals i agressions sexuals han patit; (6) el fet d'estar conformat per algunes noies, més que nois; (7) una edat lleugerament superior a la mitjana; (8) una sobrerrepresentació d'escolars dels Cicles Formatius de Grau Mitjà; (9) una sobrerrepresentació d'habitants del Camp de Tarragona i de les Terres de l'Ebre; (10) una presència lleugerament superior de famílies que han arribat a Catalunya recentment; (11) un nivell d'estudis i professional dels pares lleugerament per sota de la mitjana; (12) el fet de ser joves que tenen menys amics que la resta i unes relacions amb els seus coetanis que, per bé que són bones, no ho són tant com la resta de grups; (13) el fet de ser els joves amb pitjor relació amb els seus pares, dels quals pensen que o bé els controlen poc o bé els controlen massa; (14) unes qualificacions escolars que es troben entre les pitjors dels quatre grups; (15) el fet de ser els que més falten a classe i per més temps, i, finalment, (16) el fet de consumir bastant més alcohol i droga que la resta de joves.

8.2.2 Tipus 2: *incívics*

8.2.2.1 *Característiques en funció dels factors*

La primera i principal característica diferencial d'aquest grup o tipus és que està conformat pels joves que en un grau més elevat *atempten contra les coses*.

Destaquen de forma clara sobre la resta en el fet de trencar fanals, contenidors, telèfons públics, arbres i plantes dels parcs públics, ratllar els cotxes aparcats a la via pública, etc. Són els joves que, en l'interval d'edat que s'estudia, són autors de la majoria de les bretolades que causen dany o destrucció a objectes i béns públics.

No és estrany, doncs, que la segona característica en importància per a la constitució d'aquest tipus o grup sigui l'escassa importància que en la seva vida concedeixen a les característiques del factor 1.1 (compliment de les obligacions, seguir les normes establertes, col·laborar en organismes humanitaris, créixer espiritualment o religiosament, o portar bones notes a casa i formar-se per al futur). En aquestes quatre característiques que conformen el factor 1.1, de manera conjunta o individual, el grup dels *incívics* té els més baixos valors de tots quatre grups de la tipologia.

És impossible no preguntar-se per la relació existent entre un determinat sistema de valors (importància que el joves concedeixen a unes o altres coses en les seves vides) i determinats comportaments destructors de coses de caràcter públic. Més encara, quan el tercer element en la constitució d'aquest clúster o grup de la tipologia és de caràcter valoratiu: som davant els joves que en un grau més alt valoren en la seva vida els diners, la fama i l'èxit amb els membres del sexe contrari. Les bretolades amb destrossa de coses; l'escassa importància concedida a les normes convivencials, sense signes d'altruisme; la recerca de *l'ego* sota la fórmula dels diners, la notorietat i l'èxit amb les noies (atès que el col·lectiu està format per un 89% de nois) situen, amb força precisió, les línies mestres del perfil d'aquest col·lectiu d'un 6,1% dels escolars catalans.

El quart factor que caracteritza del grup dels *incívics* és el que es va denominar *aprofitat*. Aquests joves procuren no pagar els transports públics i conduir sense els requisits legals d'assegurança i permís de conduir (en aquest punt, són els del tercer grup els que puntuen més alt, com veurem).

Finalment, el cinquè factor que determina el tipus *incívics* és que destaquen perquè són els que en menor mesura —de tots quatre grups— agredeixen els seus pares o parelles. La seva agressió s'adreça bàsicament contra les coses, no les persones. Tanmateix, avancem aquí una dada: aquests joves victimitzen els seus companys de classe i són els que més i de manera més repetida, es burlen dels seus companys o els insulten; el 40% assegura que ho fa *una o algunes vegades a la setmana*. En aquest grup es troben els victimitzadors, els maltractadors psicològics del centre escolar, els joves que agredeixen (no

necessàriament, ni de bon tros tots, de forma física). Tanmateix, ja s'ha vist en el capítol segon d'aquest estudi que en molts casos els joves i les joves senten més dolor amb l'agressió psicològica que amb la física. Però que molts, sobretot els victimitzadors, poden veure com un signe de poder masculista.

Taula 64. Factors característics del grup *incívics*, de la tipologia.

Tipus 2. Incívics	
El més violent contra les coses (fanals, contenidors, semàfors, arbres, ratllar cotxes...)	+ 3,10
El menys complidor de normes, de col·laborar en organismes humanitaris, no es preocupa per les notes, no valora l'espiritualitat...	- 1,00
Valora molt en la seva vida els diners, la fama i l'èxit amb l'altre sexe	+ 0,63
Aprofitat, busca no pagar els transports públics, condueix sense assegurança i/o sense permís de conduir, furta...	+ 0,36
No és violent contra les persones pròximes	- 0,28
N = 415 (6,1% del total)	

8.2.2.2 Perfil sociològic

Pel que fa al perfil sociològic, ja s'ha dit que gairebé 9 de cada 10 són nois. És, amb gran diferència, el col·lectiu amb més presència masculina dels quatre tipus. Les edats segueixen bastant la corba global de la població, però, així i tot, s'hi accentua la presència en l'interval 14 -17 anys i paral·lelament hi ha una lleugera infrarepresentació dels que tenen 13 anys i menys, d'una banda, i 18 i més, per l'altra; són els que pròpiament poden ser denominats *adolescents* en el nostre univers d'estudi²⁵. Estan més representats els que estudien 3r i 4t d'ESO i els Cicles Formatius de Grau Mitjà. Hi ha un percentatge més gran a la xarxa d'ensenyament públic.

Barcelona i la resta de l'Àrea Metropolitana està infrarepresentada en aquest grup, però hi ha més adolescents escolaritzats, en relació a la distribució del conjunt poblacional, en centres ubicats a la Regió Central, a la Regió de Girona i, sobretot, al Camp de Tarragona i a les Terres de l'Ebre. L'origen geogràfic dels pares es reparteix d'acord amb l'univers, amb una presència lleugerament superior de progenitors que han nascut, un o tots dos, a Catalunya (75% *contra* el

²⁵ La superrepresentació de joves es dona entre els que tenen 15 i 16 anys i, recordeu, són nois. La dada, *a posteriori*, en la tipologia ens sembla summament esclaridora.

70% del conjunt). Els adolescents provenen de tota classe social, però destaquen d'una manera lleugera a l'alça els de classe social alta i mitjana alta.

Són els que més bé valoren les relacions que mantenen amb els seus companys de classe, però, a banda d'això, són els adolescents que mantenen una pitjor relació amb l'escola: obtenen, segons el que ells mateixos aprecien, les pitjors qualificacions; són els que més sovint han estat objecte d'advertència o càstig pel seu comportament al centre escolar per maltractar un company; són els que diuen que mantenen una pitjor relació amb els professors, als quals manifesten que han escridassat i insultat sovint (encara que menys que els components del grup primer) però agredit escassament. Tanmateix, són els que han danyat EXPRESSAMENT (amb majúscules en el qüestionari) alguna cosa a l'escola (cadires, taules, armaris, lavabos, vídeos, llibres, finestres, miralls, parets, decorats, etc.). Aquestes dades permeten completar la visió que s'ha donat d'aquests joves com a agressors i victimitzadors. Són agressors de coses, dins i fora de l'escola: dins, de tot tipus de mobiliari escolar; fora, de tots els tipus de material urbà pel qual se'ls ha preguntat. Insulten els professors però no els agredeixen; com tampoc no agredeixen els seus pares o la seva parella. Cal insistir en el fet que som davant un col·lectiu en què hi ha més agressors de coses —no de pares i de parelles— i victimitzadors dels seus companys, maltractadors, de vegades amb freqüències superiors a la setmanal en matèria de maltractament psicològic, físic o en totes dues modalitats.

El seu nivell com a agredit —físic o de maltractament escolar— és lleugerament superior al de la mitjana poblacional, però la desviació d'aquesta mitjana és molt inferior a la que resulta de la seva mitjana com a agressor. Cal afegir, en aquest punt, que és probable que, a aquest tipus de joves, els resulti més fàcil declarar el seu nivell d'agressió o el seu paper de victimitzador que reconèixer les situacions en què ell ha estat agredit o victimitzat, però no podem provar-ho en aquesta recerca. Per completar la informació, s'afegeix que el nivell de víctimes d'agressions sexuals al grup —insults o comentaris, i també seguiments molestos— és igual o menor que el del conjunt poblacional, la qual cosa és raonable si tenim en consideració que gairebé 9 de cada 10 són nois. Tanmateix, afirmen que han estat forçats a una relació sexual no desitjada en proporcions, fins i tot, lleugerament superiors a les del conjunt, cosa que *a priori*, no era d'esperar.

Tenen més diners a la setmana que la mitjana poblacional, hi ha una presència lleugerament superior de pares de classe social alta o mitjana alta. Com la

immensa majoria, diuen que mantenen unes bones relacions amb els seus pares, per bé que és inferior a la del conjunt. Alguns, a més a més, es queixen que els seus pares els controlen menys del que, al seu parer, ho haurien de fer.

Finalment, cal destacar que són els que més consum d'alcohol i drogues reconeixen, fins i tot superior al declarat pel grup dels *agressors* —grup primer. El 70% ha provat la marihuana alguna vegada a la seva vida, i prop de la meitat, més de 9 vegades —xifra que, per al conjunt poblacional, és del 17%.

8.2.2.3 *Resum*

A manera de resum, aquest grup es caracteritza per (1) ser aproximadament el 6% dels adolescents catalans; (2) dels quals 9 de cada 10 són nois; (3) ser anomenats *incívics* perquè són els que en més proporció danyen i destrueixen els béns escolars o el mobiliari urbà, dins i fora de l'escola, sense que es detectin problemes d'ordre social o d'inserció etnicocultural en la societat; (4) la nostra hipòtesi avança en el doble sentit de la masculinitat i l'adolescència, per una banda, i sobretot, en el seu particular esquema de valors, per l'altra, en el qual s'infravalora el compliment normatiu, l'esforç escolar i la formació per al futur, com també l'altruisme humanitari, alhora que se supervalora l'individu amb diners, fama i èxit amb les noies; (5) no és un grup violent amb els adults (pares i professors) però és on hi ha els principals maltractadors de companys a l'escola; (6) són els pitjors estudiants i mantenen les pitjors relacions amb els professors; (7) són els que en més gran nombre han estat castigats al seu centre escolar per maltractament escolar; (8) s'absenten amb relativa freqüència d'assistir al centre escolar sense causa justificada; (9) disposen de més diners setmanalment que la mitjana; (10) són els que consumeixen més alcohol i drogues de tots quatre grups de la tipologia, i, finalment, (11) no són els que pitjor relació tenen amb els seus pares, per bé que alguns es queixen de la manca de control patern.

8.2.3 **Tipus 3: *presentistes***

8.2.3.1 *Característiques en funció dels factors*

Aquest grup acull al 28,4% de la joventut escolaritzada catalana. Per lògica, les diferències respecte al conjunt de la població, a causa dels factors que s'han seleccionat per elaborar aquesta tipologia, seran menors que en els dos tipus anteriors que tenien un nombre de membres molt més reduït. Així i tot, presenta

característiques ben definides. En la seva constitució, el principal factor té a veure amb el caràcter *d'aprofitat*, és a dir, el fet d'anar per la vida procurant no pagar els transports públics, marxar de les botigues sense pagar, agafar diners de casa sense que ningú se n'assabenti, o conduir un cotxe o una moto sense permís per circular i/o sense assegurança. La raó d'aquests comportaments no es basa en una necessitat econòmica, com ja es veurà. La raó és *perquè sí*, per una certa dimensió lúdica de l'existència, per joc i diversió. Òbviament no valora el compliment de les normes elementals de convivència ni dedica el seu temps a l'ajuda humanitària o al creixement de la dimensió espiritual de la vida, però sí, i de manera destacada respecte a la resta de grups, valora el grup d'amics i viure el present de manera intensa.

No és violent contra les coses ni agressiu amb les persones i destaca moderadament sobre la mitjana poblacional, per bé que en menor escala que els components dels dos grups precedents, per la recerca dels diners, la fama o la notorietat davant els membres de l'altre sexe. Són joves a qui, en definitiva, agrada anar en grup, gaudir de la vida, divertir-se, aprofitant-se, més per joc que per necessitat, de petites estratagemes (no pagar els transports, agafar diners i altres coses de manera indeguda) per obtenir alguns avantatges o, molt probablement, capricis o demostracions de *petites fetes* davant el seu propi grup d'amics.

Taula 65. Factors característics del grup *presentistes*, de la tipologia.

Tipus 3. Presentistes	
El que més viatja sense pagar amb els transports públics, condueix sense carnet, furta a les botigues i a casa...	+ 1,07
No valora complir les normes, ni col·laborar amb organismes humanitaris, ni formar-se per al futur. Tampoc la dimensió espiritual o religiosa...	- 0,63
Presentista, valora molt els amics, experimentar coses noves...	+ 0,26
No és violent contra les coses	- 0,25
Destaca moderadament per buscar diners, fama i èxit amb l'altre sexe...	+ 0,17
N = 1.942 (28,4% del total)	

8.2.3.2 Perfil sociològic

És un col·lectiu en què el 55% són nois i d'edat superior a la mitjana. En aquest grup és escassa la presència d'adolescents de 13 anys i menys (12% contra el 30% que correspon a tota l'univers d'estudi), fet que comporta una notòria menor presència d'escolars de 1r i 2n d'ESO i, lògicament, superior en tota la resta de nivells d'ensenyament. El repartiment entre els centres de titularitat pública i privada és equitatiu i acord amb la distribució de l'univers que s'estudia. L'origen geogràfic dels pares és, també, equitatiu al de l'univers, per bé que a casa seva es parla més en català que en la mitjana poblacional. Els pares tenen un nivell cultural lleugerament superior al de la mitjana poblacional i, pel que fa al seu nivell socioprofessional se situen a l'entorn de la mitjana amb una lleugera inclinació cap a les professionals autònoms o de propietaris d'empreses. Hi ha una presència nítidament superior d'escolars que estudien en centres ubicats a Barcelona ciutat, similar presència dels que estudien a la resta de la regió metropolitana i, en conseqüència, menor presència dels qui estudien a la resta de regions catalanes, i és particularment menor la proporció d'escolars que estudien en centres ubicats a la regió de Girona.

Per bé que les seves qualificacions escolars, segons el que han admès, són més baixes que les de la mitjana, realment la diferència és minsa. Les relacions que manté amb el professorat són millors que les dels dos col·lectius precedents, malgrat que no tan bones com les del nombrós grup quart, els *integrats i normatius*. Si s'hagués de fer un rànquing pel que fa a l'autovaloració de les seves relacions amb el centre escolar (i en gran mesura també pel que fa a les relacions

amb els pares), els joves d'aquest grup mantenen més distància amb el centre i amb els seus professors que la del conjunt poblacional però aquesta distància és clarament menor que la dels grups precedents, els *agressius* i els *incívics*. De fet, altres indicadors importants confirmen aquesta afirmació.

Pel que fa als danys causats al mobiliari escolar, malgrat que són superiors a la mitjana, són notòriament inferiors als que ocasionen els membres del grup dels *incívics*, els quals, es recordarà, són els més agressius contra les coses, però també és molt inferior al dany que causen els *agressius* del grup primer, els qual es caracteritzaven per la seva agressivitat contra les persones (pares, parella i professors). Quant a les manifestacions contra els professors, també són notòriament menors que les dels dos primers grups de la tipologia, especialment respecte als insults i a les agressions. Però hi ha una altra característica que és tan important o més que el seu menor nivell d'agressió contra les coses en l'àmbit escolar i contra els professors. El fet important és pel que fa a la repetició o freqüència de la seva agressió, en què es destaquen a la baixa. D'altra manera dit, el seu nivell d'insults als professors és més un fet esporàdic que repetit i la proporció d'agressors (1,6%) segueix la tònica de la mitjana poblacional (1,4%).

La dada anterior és encara més important quan es tracta de maltractaments entre iguals. Aquest grup segueix donant indicadors de maltractament lleugerament per sobre de la mitjana poblacional, però inferiors als que s'han registrat per als dos primers grups de la tipologia, els *agressius* i els *incívics*. Tanmateix, la dada fonamental és que la gran majoria es tracta de maltractaments esporàdics (una o dues vegades d'ençà que va començar l'actual curs escolar) en percentatges similars als que s'han trobat per al nombrós quart grup de la tipologia, que veurem més tard. Aquest fet ens confirma que els maltractadors amb accions de maltractament repetides es troben bàsicament en el segon col·lectiu de la nostra tipologia, en el grup dels *incívics*. Es pot assegurar, després d'una anàlisi complexa com la que ens ocupa, que en els grups tercer i quart de la tipologia, és a dir en el 93% dels adolescents catalans, el maltractament és bàsicament esporàdic fins al punt que cal preguntar-se si la mateixa denominació de maltractament és correcta.

En relació amb l'anterior, cal ara fer una referència al seu comportament fora de l'escola, pel que fa als danys a telèfons públics, contenidors, senyals de trànsit, arbres i plantes dels llocs públics, etc. El lector que hagi analitzat la Taula 61 de la construcció tècnica de la tipologia ja deu haver constatat que els joves d'aquest col·lectiu es posiciona negativament en aquest factor que ens ocupa. En altres

paraules, no són violents contra les coses, en comparació amb el conjunt, i quan ho són, ho són esporàdicament. Conseqüentment, és molt clar el perfil d'aquest col·lectiu pel que fa a agressions i violència. Són poc violents i escassament agressors. Com a màxim, són esporàdicament agressors. També se sap que les seves accions negatives contra els iguals, dins de l'escola, són psicològiques i tenen, bàsicament, caràcter esporàdic. Així, es pot concloure que el seu model de comportament és continu, dins i fora de l'escola, sense episodis de violència repetida. Aquest fet reforça, una vegada més l'explicació segons la qual el factor determinant o més important és la mateixa equació personal del jove (història, valors, amics, etc.) i no tant la dinàmica del centre escolar ni les condicions familiars o sociodemogràfiques, sense oblidar però, entre aquestes últimes, l'edat i el gènere dels escolars i, encara que en menor mesura, la ubicació geogràfica dels centres.

Aquests escolars han estat objecte d'agressions físiques pràcticament al mateix nivell que la mitjana poblacional; la seva percepció de la violència existent és similar a la del conjunt, per bé que informen d'insults o comentaris de caràcter sexual, com també de seguiments i fins i tot relacions sexuals forçades en proporció lleugerament superior a la del conjunt. La nostra hipòtesi, que hauria de ser confirmada en anàlisis secundàries, és que es tracta d'intimidacions i agressions en el si del propi col·lectiu.

Pel que fa al control que exerceixen els pares, alguns joves es queixen que els controlen més del que ho haurien de fer i altres, molt pocs, menys del que consideren un control correcte. Disposen de més diners a la setmana que la mitjana poblacional (s'ha trobat una correlació entre tenir més diners i pertànyer als tres primers grups de la tipologia, sense que —i això és una sospita— les variables edat i classe social d'origen siguin prou explicatives.

Per finalitzar, i en referència al consum de drogues, s'ha trobat un comportament acord amb tot l'anterior. Comparant en tot moment amb la mitjana poblacional, cal destacar que (a) pel que fa a l'alcohol, el consum és similar; (b) és menor el consum de marihuana quan es tracta de consum freqüent, però és similar quan el consum és esporàdic o ocasional; (c) menor consum d'èxtasi i amfetamines; (d) consum pràcticament nul quan es tracta d'heroïna; i (e) consum estadísticament rellevant pel que fa a la cocaïna (gairebé al mateix nivell que els joves dels dos primers grups quan es tracta de consum d'alguna freqüència). En línies generals, es pot dir que tenen més aviat consums esporàdics i ocasionals, segurament de cap de setmana, i amb un cert control d'allò que consumeixen. Es destaquen

comparativament del conjunt perquè la utilització de drogues està més lligada a *la festa*, nota bastant general en la joventut d'avui dia.

8.2.3.3 *Resum*

Els trets bàsics són: (1) col·lectiu format pel 28,4% dels escolars catalans, (2) que destaca pel seu tarannà de gaudi, de passar-s'ho bé en la vida quotidiana, (3) sense preocupar-se gaire pels estudis i la formació per al futur (malgrat que tampoc no la descuiden massa); (4) poc interessats per l'ajuda humanitària, (5) i menys encara per la dimensió espiritual de la vida; (6) se singularitzen especialment per l'hàbit de viatjar amb els transports públics sense pagar, o per conduir vehicles de motor sense permís de conduir o sense assegurança; (7) també es caracteritzen per furtar diners a casa o coses als establiments comercials; (8) no són violents ni agressius amb les coses o les persones de manera habitual o repetida, dins o fora de l'escola; (9) hi ha més nois que noies; (10) amb sobrerepresentació d'habitants de Barcelona o regió metropolitana; (11) sense problemes econòmics a casa; (12) els seus valors principals davant la vida són disfrutar el present amb els seus amics, saltant-se, si fos necessari, alguna norma de conducta, sense violències o agressions generalitzables (aquesta particular visió de la vida, sens dubte, donaria una explicació al seu comportament); (13) els atreu tot allò que pugui suposar fama, èxit davant els joves de l'altre sexe i diners; (14) la gran majoria gaudeix en grup, busquen la diversió amb els amics, consumeixen drogues en aquest context (caps de setmana, de manera moderada), malgrat que alguns consumeixen alcohol i marihuana de manera més freqüent, entre els quals es troben els candidats a un consum crònic quan acaba l'adolescència.

8.2.4 **Tipus 4: integrats i normatius**

8.2.4.1 *Característiques en funció dels factors*

Una consideració prèvia pel que fa a aquest col·lectiu, que acull la majoria de la població escolar, el 64,1%, és que atès l'elevat nombre de membres que el componen, el tipus o grup no pot diferenciar-se de la totalitat de l'univers estudiat tant com s'han diferenciat els tres primers grups analitzats. Així, gairebé dos de cada tres escolars són en aquest grup, cosa que en una tipologia convencional

seria un desencert però, és clar, no en aquesta. Val a dir que allò que caracteritza els adolescents i joves d'aquest col·lectiu és allò que no està subratllat en cap dels tres tipus anteriors, la qual cosa vol dir bàsicament, si es tenen en compte els materials amb què està construïda la tipologia i les notes dominants dels tres grups anteriors, que els joves d'aquest col·lectiu valoren molt més que la resta el compliment de les normes i l'acord amb els valors integradors de la societat, com també un rebuig als comportament d'agressió i d'aprofitament.

En la composició d'aquest clúster destaquen de manera important dues característiques. D'una banda, aquest col·lectiu rebutja viatjar amb els transports públics sense pagar, conduir sense assegurança o sense el permís per fer-ho i furtar, ja sigui a casa o en comerços, comportament que té a veure amb la segona característica d'importància cabdal: en el seu sistema de valors preval el compliment de les obligacions i les normes, el fet de treure bones qualificacions escolars i la preocupació per la seva formació. També són, en un alt grau, els que més valoren la col·laboració amb organismes humanitaris i els únics per als quals *créixer espiritualment o religiosament* és un factor prou important a la vida, la puntuació del qual passa del llindar del 5, en una escala de l'1 al 10. Òbviament, no són violents contra les coses ni destaquen precisament per prioritzar els diners, la fama o l'èxit amb els joves de l'altre sexe²⁶.

Taula 66. Factors característics del grup *integrats i normatius*, de la tipologia.

Tipus 4. Integrats i normatius	
No és aprofitat: paga els transports públics, no roba, no condueix sense permís o sense assegurança...	- 0,52
És el més complidor, altruista, espiritual i que valora formar-se	+ 0,39
No és violent contra les coses	- 0,19
No prioritza els diners, la fama i l'èxit amb l'altre sexe	- 0,16
No destaca per ser presentista i lúdic	-0,10
N = 4.383 (64,1% del total)	

²⁶ El fet que, en la constitució de la tipologia, no destaquin en altres dimensions importants com ara la seva no-violència contra les coses es deu al doble fet que (1) aquests comportaments són escassos i (2) els membres d'aquest grup són molt nombrosos. Cal, doncs, separar aquest col·lectiu (és la lògica de la tipologia) no del conjunt poblacional, sinó dels altres tres tipus restants. D'altra banda, com pot comprovar-se a la taula annexa, aquest grup d'*integrats i normatius*, tenen els valors més baixos també en la violència contra les persones.

8.2.4.2 Perfil sociològic

Pel que fa al grup d'*integrats i normatius*, cal començar assenyalant dues dades claus. En primer lloc, la presència més grans de dones —sis punts percentuals més que al total de la població—; així, la variable gènere, en aquest grup, és molt important. Es podria dir que, en aquest temps de proclamada igualtat de gènere, cada dia més important, el grup dels *incívics*, particularment, i dels *presentistes* tenen una majoria masculina. Tanmateix, el grup dels *agressius* presenta una lleugera majoria femenina, dada que, tornem a repetir, és molt sorprenent. Finalment, el quart grup, el que ara ens ocupa, anomenat *integrats i normatius*, és clarament de majoria femenina. Sembla que l'aguerriment i el gaudi anòmic trobin més adeptes entre els nois, mentre que la integració, la normativitat i l'altruisme entre les noies, per bé que la seva presència també és lleugerament superior quan es tracta de violència contra les persones pròximes (no contra els companys d'escola). Deu ser una mera resposta violenta davant empaits reals o percebuts? No estem en disposició de donar la resposta, atès que caldrien anàlisis posteriors i altres models de recerca.

Pel que fa a l'edat, és el col·lectiu amb l'edat mitjana més baixa (14,37 anys), per bé que seguit molt de prop del col·lectiu dels *incívics* (14,91 anys). Altrament, també els *integrats i normatius* són els que tenen una desviació estàndard més gran, és a dir, més dispersió respecte al valor de la mitjana. La interpretació que cal fer és que hi ha menys adolescents i preadolescents en aquest grup, però també hi ha joves més grans per la qual cosa la variable edat no s'ha de prendre com a variable explicativa.

En aquest tipus hi ha molts més joves que cursen 1r i 2n d'ESO que en la resta de grups. No hi ha diferència pel que fa a l'origen geogràfic dels pares, atès que segueix la mateixa distribució que l'univers. El mateix es pot dir de la ubicació geogràfica, de l'idioma que es parla a casa i del nivell d'estudi dels pares. Quan a la categoria socioprofessional, segueix també la mateixa distribució que el conjunt amb una —quasi imperceptible— menor presència dels escolars que provenen de les classes alta i mitjana alta.

Manifesten que les seves qualificacions escolars són clarament superiors a les dels altres tres grups. De fet, i amb notable diferència, són els menys absentistes de tots els grups. Són els que millor valoren les seves relacions amb els professors i amb els pares. Són els que consideren rebre el control pertinent per part dels seus pares. Són els que en menor mesura han estat castigats o se'ls ha

crídat l'atenció a l'escola per maltractar els companys. Així mateix, diuen que mantenen unes millors relacions amb els companys que la mitjana poblacional, malgrat que el grup dels incívics els avantatgen lleugerament en aquest punt. En definitiva, es relacionen bé amb tots.

Tant dins com fora de l'escola, tenen els valors més baixos pel que fa a destrucció de coses (taules, cadires, armaris, llibres, vídeos, parets, murals, senyals de trànsit, telèfons públics, macetes, arbres, etc.)

Ja s'ha apuntat que són els que en notòria menor proporció han causat agressió o insults als professors o pares. Informen de xifres percentuals baixes però que, en tractar-se d'un col·lectiu nombrós, no es pot desdenyar. Tanmateix, gairebé sempre es tracta de fets aïllats, fins i tot amb més intensitat de la que hem vist en el grup tercer. Val a dir que, per bé que els seus nivells de maltractament entre iguals són més baixos que en la resta de grups, també bàsicament limitats a situacions puntuals, atès l'elevat nombre de components d'aquest tipus, hi ha, amb tot, un 6,4% que diuen *haver-se burlat o haver insultat (una o diverses vegades a la setmana) als seus companys durant l'actual curs*. Aquesta xifra, encara que està lluny del 18% dels components del grup tercer, del 23% del grup primer i, sobretot, del 40% del grup segon, no és, en absolut, gens desdenyable.

Presenten uns nivells de victimització física, com també de percepció de la victimització física, menors que els de la resta de grups. En la victimització d'ordre sexual, les dades no són tan concloents, atès que són valors molt lleugerament inferiors als de la resta de grups. A manca d'anàlisis secundaris, la nostra hipòtesi és que en la gran majoria dels casos, les víctimes i els victimitzadors se situen, si no completament a l'interior de cadascun dels tres primers grups, sí entre ells mateixos. Potser l'excepció a aquesta regla seria que els membres del grup segon es destacaria sobre la resta per trobar, entre ells, més maltractadors habituals que en tota la resta de grups. Però, cal insistir, aquesta hipòtesi ha de ser comprovada atesa la seva importància. Si es comprovés, voldria dir que, llevat els maltractadors que hi ha a l'interior de l'escola, en la resta de supòsits estem parlant de grups relativament tancats que, alhora, són víctimes i victimitzadors, per la qual cosa, no s'hauria de parlar, si més no de manera generalitzada ni majoritària ni estadísticament rellevant, de *bandes de joves* que agredeixen a col·lectius que tenen altre *modus vivendi* i sobretot *disfutandi* (si val l'expressió) diferent al seu. Exagerant, estaríem parlant de circuits relativament tancats d'escolars.

Òbviament, aquest gran nombre d'escolars es caracteritza, i per gran diferència respecte a la resta, per consumir menys alcohol i droga, sense que la variable edat sigui suficient per explicar aquesta dada.

8.2.4.3 *Resum*

El grup quart de la nostra tipologia (1) representa el 64% del total de joves escolaritzats; (2) conformen la joventut més integrada i normalitzada de l'adolescència escolaritzada en estudis secundaris; (3) són adolescents i preadolescents amb més presència de noies; (4) per als qui és molt important a la vida el compliment de les normes (7,81 sobre 10); (5) com també col·laborar amb organismes humanitaris (7,33 sobre 10), i, sobretot, (6) obtenir bones qualificacions i formar-se per al futur (9,27 sobre 10); (7) contràriament, valoren en menor grau la fama (4,93 sobre 10); (8) l'èxit amb les persones de l'altre sexe (6,73 sobre 10) i, fins i tot (9) tenir diners (7,20 sobre 10); (10) són nítidament i clarament els menys violents contra les coses, contra els pares, contra els professors i contra els mateixos companys; (11) també, per bé que no d'una manera tan nítida, són els menys agredits i victimitzats per tots; (12) són els que estan millor acomodats en el sistema escolar; i, finalment, (13) són, amb diferència, els que menys alcohol i drogues consumeixen dels quatre grups.

9 Resum i conclusions

Els maltractaments entre iguals a l'escola

A les escoles es produeixen accions negatives entre l'alumnat que, considerades de manera aïllada, semblen sovint lleus, fins i tot trivials (unes burles, unes empentes, algun furt, etc.), però que, considerades conjuntament, distorsionen la convivència i poden afectar amb severitat els nois o les noies que les pateixen, sobretot quan les pateixen sovint. El que resulta especialment preocupant en aquests casos és, precisament, la *reiteració dels fets* contra determinats joves. En aquest sentit, es parla de *maltractaments entre iguals*, i és necessari prestar una atenció especial a les víctimes i als autors d'accions negatives reiterades un cop a la setmana o més, és a dir, als nois o les noies que estan implicats en aquestes accions de manera pràcticament contínua.

El problema és conegut per l'alumnat. Quan es pregunta als joves escolaritzats si *creuen* que hi ha nois o noies maltractats a les escoles, més del 81% respon afirmativament, però la gran majoria pensa que es tracta d'un fenomen poc freqüent ("sí, però pocs": 63,1%). I complementàriament, la gran majoria (75,2%) considera que a la seva classe no hi ha alumnes que altres nois o noies deixin de banda, peguin o robin sovint. Això no obstant, la minoria que opina el contrari és considerable: un de cada quatre joves afirma que ha observat casos de maltractament al seu grup classe.

Aquestes percepcions són congruents amb les dades obtingudes sobre els fets realment patits per una part de l'alumnat. En aquest sentit, observem primer la proporció de nois i noies que han experimentat accions negatives un cop a la setmana o més:

Taula 67. Accions negatives experimentades per l'alumnat un cop a la setmana o més Dintre de l'escola. Primer trimestre del curs 2000 - 2001

Tipus d'acció negativa	Respostes afirmatives Percentatges sobre la població total N = 7.416
S'han burlat de tu, s'han rigut de tu o t'han molestat?	10,5
Han dit mentides sobre tu, o han intentat fer-te quedar malament?	5,6
T'han robat o han fet malbé coses teves?	1,3
T'han donat cops, empentes, puntades de peu, etc.?	2,4
T'han amenaçat per obligar-te a fer coses que no volies fer?	0,6

L'existència del problema és, doncs, inqüestionable, però el seu dimensionament exacte requereix alguns comentaris. En primer lloc, el nombre de nois o noies que informen que han patit accions negatives *contínues* durant el primer trimestre del curs 2000 – 2001 varia en funció de la gravetat formal dels fets. Aquest nombre arriba al màxim quan es tracta d'accions verbals directes (burles, insults: 10,5% de l'alumnat) i disminueix enèrgicament quan es passa de les accions verbals a les accions materials (cops, empentes: 2,4%; robatoris, destrosses: 1,3%; amenaces per obligar a fer coses que no es volen fer: 0,6%). Però les burles o els insults apareixen entre els fets que han dolgut més a les víctimes, fins i tot entre una part considerable de les que ha experimentat altres maltractaments.

En termes agregats i xifres rodones, una mica més del 9% indica que és predominantment víctima d'accions contínues, un altre 9% reconeix que és sobretot autor d'aquest tipus d'accions, i només al voltant d'un 3,5% és alhora víctima i victimitzador. Són xifres considerables, però els mateixos afectats han tingut l'ocasió de valorar la importància conjunta dels fets experimentats en una escala de 0 (gens d'importància) a 10 (moltíssima importància), i més de la meitat d'aquests episodis ha estat considerada d'escassa o nul·la importància (valoracions de 0 a 4 punts) per l'alumnat que els ha patit. Addicionalment, gairebé un de cada cinc afectats considera que la seva importància ha estat lleu (valoracions de 5 i 6 punts). En conseqüència, hem de concloure que la població especialment afectada, és a dir, l'alumnat que ha patit fets un cop a la setmana o més i valora la seva importància conjunta de 7 a 10 punts constitueix el 3,1% del total. Aquí es concentren els casos més preocupants, és a dir, els que pateixen contínuament unes agressions que ells mateixos consideren importants.

La victimització dintre i fora de l'escola

Addicionalment, els joves escolaritzats també pateixen altres formes de victimització, com ara els atracaments o les agressions sexuals. L'èmfasi ja no està en el flux d'accions contràries a la convivència, sinó en l'enregistrament de fets singulars que podrien infringir les normes penals. Les preguntes formulades a l'alumnat es referien a robatoris i a agressions físiques o sexuals patides dintre o fora de l'escola, durant el curs passat (1999 – 2000) o durant les vacances.

En les respostes obtingudes predominen inequívocament les agressions verbals o les accions sense violència material contra les persones. Però també s'enregistren incidents amb violència o intimidació que han de considerar-se greus

amb independència de la valoració subjectiva dels fets. En aquest àmbit, les experiències de victimització més destacades són les següents:

Taula 68 Victimització amb violència o intimidació

Dintre o fora de l'escola; durant el curs passat (1999-2001) o les vacances passades

Victimització amb violència o intimidació	Respostes afirmatives	
	Percentatges sobre la població total N = 7.416	
	Sí, una vegada	Sí, dos o més vegades
FETS CONTRA LA PROPIETAT		
Et van agredir amb la intenció de robar-te?	3,9	1,3
Et van atacar o amenaçar amb un arma per robar-te?	4,2	0,8
AGRESSIONS FÍSQUES		
Et van atacar amb armes o objectes per fer mal?	3,0	0,6
AGRESSIONS SEXUALS		
Et van tocar amb violència o amenaces?	0,8	0,6
Et van forçar a una relació sexual que no desitjaves?	0,8	0,3

Ja sabíem, a partir de l'Enquesta de seguretat pública de Catalunya i d'altres fonts, que el nivell de victimització personal dels joves de 16 a 18 anys pot ser entre dues i tres vegades superior al de la mitjana poblacional i, ara hem d'afegir que en determinats supòsits concrets, sobretot en matèria d'amenaques amb armes o objectes per fer mal, la diferència podria ser encara superior.

També ha de ressaltar-se que els fets més lleus tendeixen a produir-se a l'escola, i els fets més greus fora de l'escola. Així, la immensa majoria de les agressions per robar (87%) i pràcticament totes les agressions amb armes o objectes es produeixen fora del recinte escolar. I això és encara més pronunciat en matèria d'agressions sexuals greus: la pràctica totalitat dels tocaments amb violència o amenaces i de les relacions no desitjades es produeix fora de l'escola (dels 75 casos enregistrats, només 2 es van produir a l'escola).

Els danys i les agressions reconeguts per l'alumnat

Evidentment, es pot ser víctima, però també infractor. En conseqüència, l'enquesta demanava complementàriament a l'alumnat que informés sobre algunes infraccions que ells mateixos havien dut a terme, limitant, però, les preguntes a fets que fossin susceptibles de ser reconeguts amb certa facilitat.

Amb aquestes dades es tractava, sobretot, de conèixer millor les característiques dels joves en matèria de comportaments problemàtics i d'elaborar una tipologia. Per tant, presentarem els resultats esquemàticament i els comentarem més endavant, en el resum de la tipologia elaborada.

Taula 69. Infraccions i comportaments problemàtics reconeguts
Dintre o fora de l'escola; durant el curs passat (1999-2001) o les vacances passades

Tipus d'infracció o comportament problemàtic	Reconeixen haver-ho fet Percentatges sobre la població total N = 7.416	
	Sí, una vegada	Sí, dos o més vegades
DINTRE DE L'ESCOLA		
Danys als béns escolars*	10,5	15,8
Insults al professorat	7,4	4,6
Agressions físiques al professorat	0,8	0,4
FORA DE L'ESCOLA		
Danys al mobiliari urbà*	12,2	18,3
Endur-se sense pagar coses de les botigues	13,6	14,2
Agafar diner d'algú de la família sense dir-ho	13,9	10,8
Comprar o vendre algun objecte robat	3,5	3,3
Amençar o agredir al pare o a la mare	1,7	0,9

*Agregació de les diferents modalitats de danys estudiades

Els danys contra els béns, a l'escola o al carrer, tenen unes dimensions notables, i els furt a les botigues o a casa també: en xifres rodones, un de cada quatre escolars reconeix que ha dut a terme, en més o menys mesura, algun d'aquests fets. Per la resta, aquí, com sempre, la prevalença disminueix enèrgicament amb la gravetat formal dels fets, tot i que poden assenyalar-se xifres encara considerables en matèria d'insults al professorat.

Entre els comportaments problemàtics no inclosos en aquesta taula ha de destacar-se també, com a mínim, la conducció de vehicles sense permís o sense assegurança, ja que conforma un comportament força estès (unes poques vegades: 21,8%; moltes o força vegades: 8,5%; moltíssimes vegades: 5,3%). I no és evident que aquests joves siguin prou conscients del risc que això comporta.

El consum de drogues

Com s'ha indicat en la introducció del treball, aquesta enquesta no té per objecte estudiar el consum d'alcohol i drogues il·legals entre la joventut escolaritzada. La

funció de les preguntes referides al consum de substàncies psicoactives s'orientava, sobretot, a l'anàlisi de les correlacions existents entre els comportaments problemàtics de l'alumnat i aquests consums. Això no obstant, la inquietud que sovint genera el consum de drogues entre la joventut justifica aquest resum dels resultats obtinguts.

La gran majoria de l'alumnat opina que el consum reiterat de substàncies psicoactives constitueix un comportament de risc. No obstant això, s'ha d'assenyalar també l'existència de subgrups minoritaris que opinen el contrari o que consideren que aquests consums només comporten "una mica de perill". Vegem els resultats globals obtinguts per a quatre substàncies:

Taula 70. Percepció de perill en el consum d'alcohol, tabac, marihuana i èxtasi

Pregunta: Fins a quin punt creus que és perillós fer el següent?

Substància i nivell de consum de referència	Cap perill	Una mica de perill	Bastant perill	Molt perill	NS/NC	TOTAL
TABAC: Un paquet al dia o més	5,6	29,2	39,2	22,0	3,9	100
ALCOHOL 5 copes o més, 1 o 2 vegades cada cap de setmana	7,4	27,6	35,8	25,5	3,6	100
MARIHUANA Cada cap de setmana o gairebé	12,0	22,3	25,1	33,3	7,4	100
ÈXTASI o SIMILARS Cada cap de setmana o gairebé	1,8	4,8	17,7	63,4	12,4	100
N = 7.416						

Com pot observar-se, un 12% opina que consumir marihuana cada cap de setmana o gairebé no té cap perill, i aquesta proporció és superior a la dels altres consums estudiats. Això no obstant, la suma de "cap perill" i "una mica de perill", situa el risc associat al consum setmanal de marihuana a nivells similars als que enregistra el consum d'alcohol durant els cap de setmana (5 copes o més) o el consum diari de tabac (un paquet o més). I l'evolució d'aquestes percepcions amb l'edat també és similar.

D'altra banda, una proporció notable de l'alumnat afirma que podria aconseguir drogues il·legals sense gaires dificultats, "ara mateix". L'heroïna sembla la substància més difícil d'adquirir per l'alumnat i, això no obstant, un 17% afirma que és fàcil o molt fàcil aconseguir-la. Aproximadament, un de cada quatre nois o noies creu que les amfetamines i les substàncies al·lucinògenes són fàcils o molt fàcils d'obtenir. I les xifres referides a les substàncies restants són encara més

elevades: es situen ja al voltant o per sobre del 30%, fins a culminar en els derivats del cànnabis, que són considerats fàcils o molt fàcils d'aconseguir per més de la meitat de la població.

En aquest context, no és sorprenent que el consum de marihuana o haixix sigui, amb diferència, el més prevalent en matèria de drogues il·legals. Més del 35% de l'alumnat de 12 a 18 anys ha provat aquesta substància alguna vegada al llarg de la seva vida, i gairebé un 13% ho ha fet 20 vegades o més. L'edat mitjana del primer consum es situa als 14,3 anys d'edat. I gairebé el 9% afirma que ha consumit marihuana aproximadament una vegada a la setmana o més durant els 30 dies anteriors a la realització de l'enquesta.

Taula 71. Consums de substàncies psicoactives al llarg de tota la vida
Percentatges horitzontals, respecte al total de la mostra N = 7.416

Substàncies	Mai	1 - 5 vegades	6 - 19 vegades	20 o més vegades	NC	TOTAL
Begudes alcohòliques	28,6	17,7	19,3	31,3	3,3	100
Marihuana o haixix (porros, xocolata, costo)	64,2	12,6	7,9	12,9	2,5	100
Èxtasi o altres drogues de síntesi	91,2	3,9	1,5	1,4	2,0	100
Cocaïna (coca, perico)	91,6	4,7	1,1	0,6	1,9	100
LSD (àcid, tripis)	94,1	3,0	0,5	0,3	1,9	100
Amfetamines (speed)	95,4	2,0	0,5	0,2	1,8	100
Coles o pegues (inhalants)	95,6	1,9	0,2	0,4	2,0	100
Heroïna (cavall, jaco)	97,5	0,5	0,0	0,0 (n = 3)	1,9	100

També requereix algun comentari el consum d'èxtasi entre la joventut escolaritzada. La proporció de l'alumnat que reconeix que ha consumit aquesta substància alguna vegada al llarg de la seva vida constitueix, exactament, el 6,6% del total. Però el nucli que consumeix èxtasi gairebé cada setmana, és a dir, de 3 a 5 vegades durant els 30 dies anteriors a la realització de l'enquesta, es limita a l'1,3% del total.

L'estudi comparatiu dels nivells de consum existents a Catalunya haurà de quedar a l'espera de la propera edició de l'Enquesta escolar sobre drogues, però ja ara sembla necessari advertir que aquests consums no comporten únicament problemes de salut. Altres qüestions importants, com ara el rendiment escolar, els comportaments problemàtics i, fins i tot, els problemes de relació amb els pares

són comparativament més freqüents entre els consumidors de drogues, sobretot entre aquells que en consumeixen més sovint.

Algunes segmentacions

La distribució de les actuacions problemàtiques entre l'alumnat no és homogènia. Presenta diferències notables per grups d'edat, per gènere i en funció d'altres variables, com ara el nivell de control dels pares o el consum de drogues i alcohol.

Pel que fa a l'edat, pot destacar-se l'especial importància formativa que tenen les edats modals del primer cicle de l'ESO (12 i 13 anys). En aquest segment, encara s'enregistren uns nivells considerables d'accions negatives de característiques preadolescents (burles, insults, furts, baralles, etc.) i les formes convencionals de victimització són encara incipients. Addicionalment, les relacions amb el professorat són, en termes generals bones o molt bones. Sembla, doncs, un moment particularment adequat per a intensificar la intervenció educativa.

Pel que fa al gènere, el nostre estudi retroba un fenomen conegut des dels inicis de la sociologia empírica: els comportaments problemàtics són bastant més freqüents entre els nois. Això no obstant, també hem d'assenyalar que en uns pocs supòsits, com ara els furts dintre de la mateixa família, la presència de noies és superior a la de nois. Addicionalment, la proporció de noies que reconeixen que han agredit alguna persona propera (pares / mares, parella) és pràcticament igual a la dels nois. Un fenomen, però, que queda pendent de confirmació en estudis futurs.

Pel que fa a altres variables sociodemogràfiques, pot destacar-se que la seva capacitat discriminatòria és limitada, i que no actua sempre en la mateixa direcció. Així, les diferències observades entre l'escola pública i la privada han resultat limitades i multidireccionals. Per exemple, la percepció que hi ha nois o noies maltractats és lleugerament superior a l'escola pública, però els casos finalment enregistrats de maltractaments habituals són lleugerament superior a la privada, i el nombre dels que reconeixen que els duen a terme, també. En definitiva, el problema dels maltractaments entre iguals no es deriva automàticament de la titularitat ni de la orientació general del centre.

Podríem multiplicar els exemples: els danys als béns escolars o les agressions al professorat són més freqüents a l'escola pública, però els robatoris o les agressions finalment patides per l'alumnat són més freqüents a la privada. És possible, doncs, que l'agressivitat s'expressi de formes diferents i, en tot cas, la

proporció d'alumnes especialment conflictius és superior a l'escola pública. Però les dades disponibles suggereixen que, més enllà de certes diferències expressives, els comportaments problemàtics afecten l'alumnat amb independència de la titularitat del centre.

Per contra, altres segmentacions sí són discriminants i sempre en el mateix sentit. Concretament, l'alumnat que considera que el seu pare i la seva mare no el controla tant com l'hauria de controlar enregistra més comportaments problemàtics que la resta, sobretot els que afirmen que els controlen massa poc o gens. I aquest fet està simptomàticament associat als diners de què disposen setmanalment, és a dir, els nois i les noies que pensen que els seus pares els controlen menys del que cal tendeixen a ser més problemàtics i a disposar de més diners. En termes més generals, les relacions insatisfactòries amb els pares o les mares constitueixen un indicador de risc i estan sovint correlacionades amb la conducta dels joves

En un altre ordre de coses, les relacions insatisfactòries amb els companys i les companyes d'escola i la manca d'amics poden indicar també problemàtiques subjacents, sobretot durant els anys de la preadolescència, però també posteriorment. Així, els nois i les noies maltractats tendeixen a tenir pitjors relacions amb els seus companys i companyes i tendeixen també a tenir menys amics a l'escola, i algun dels segments més problemàtics de l'alumnat es troba en aquesta mateixa situació. Addicionalment, s'enregistra una forta correlació entre l'absentisme escolar, les males qualificacions i els comportaments problemàtics.

Finalment, s'observa una associació inequívoca entre el consum de drogues o alcohol i altres comportaments problemàtics. Els consumidors de drogues i alcohol constitueixen una part més que proporcional dels autors de danys als béns escolars, d'agressions al professorat, de danys al mobiliari urbà i d'altres infraccions, com ara la conducció de vehicles sense permís o sense assegurança. I addicionalment, estan sobrerrepresentats entre les víctimes dels fets més greus, és a dir, estan sobrerrepresentats entre les víctimes de fets amb violència o intimidació.

Una tipologia dels comportaments problemàtics

No caldrà afegir que estem destacant relacions estadístiques, i no relacions causals. És a dir, estem assenyalant l'ocurrència simultània de diversos fenòmens amb l'objecte d'avançar en el coneixement dels comportaments problemàtics dels

joves escolaritzats. En aquest sentit, les dades obtingudes permeten afirmar que el conjunt de l'alumnat pot agrupar-se en quatre segments internament homogenis, sobretot en matèria de valors, i amb comportaments ben diferenciats, sobretot pel que fa a les accions contràries a la convivència.

En primer lloc, s'ha identificat un segment reduït de nois i noies que enregistra un nombre extraordinàriament elevat d'amenaques o d'agressions contra les persones més properes (pares / mares, la parella) però també contra els seus professors o professores. Constitueix només l'1,1% de l'alumnat, però conforma un grup que requereix especial atenció ja que el seu procés de socialització sembla explícitament en crisi: disposen de força diners per a les seves coses, però són els que tenen pitjors relacions amb els seus pares i mares i les seves relacions amb el professorat també es troben entre les pitjors. Són els que tenen menys amics i els que més falten a classe i per més temps. El seu nivell d'implicació en diferents comportaments problemàtics és superior al de la mitjana, com a víctimes o com a autors. I no obstant això, la seva agressivitat sembla que s'adreça, sobretot, contra les persones més properes o contra el professorat però no tant – ni de bon tros – contra els seus companys o companyes d'escola. Consumeixen bastant més alcohol i droga que la resta de joves.

El segon grup també manifesta símptomes d'inadaptació, però les seves característiques són diferents. És responsable de la majoria dels danys contra les coses, dintre i fora de l'escola, i és autor d'una part desproporcionada dels maltractaments contra els seus companys i companyes. Semblaria que la seva agressivitat adopta formes més soterrades. Constitueix el 6,1% del total i la immensa majoria són nois. Es troben millor amb la seva família que els membres del grup anterior, però sensiblement per sota de la resta. Disposen de la setmanada més alta dels quatre grups considerats, i afirmen que tenen molts amics i bones relacions amb els companys i les companyes d'escola. Això no obstant, deixen d'anar a escola amb relativa freqüència sense causa justificada, són els pitjors estudiants i mantenen les pitjors relacions amb els professors, pitjors encara que les del grup anterior, tot i que la diferència sigui petita. Són els que consumeixen més drogues i alcohol dels quatre grups considerats.

Aquests dos col·lectius concentren una part molt important dels comportaments problemàtics, i s'ha de ressaltar que, en hipòtesi, el seu sistema de valors està associat a aquests comportaments. En termes comparatius, valoren especialment els diners, la fama o l'èxit amb les persones de l'altre sexe i donen menys importància al compliment de les normes, a les qualificacions acadèmiques o a les

activitats altruistes. Evidentment, no es tracta d'un esquema de valors exclusiu d'aquests segments, però aquí s'expressa amb la màxima intensitat.

El tercer segment és ja força més ampli: inclou el 28,4% de l'alumnat i queda caracteritzat per uns valors centrats en el present, amb inclinacions lúdiques i una alta valoració de les noves vivències. Podríem dir que intenten gaudi, passar-s'ho bé, sense donar gaire importància a res més ni preocupar-se gaire pels estudis. No tenen tendències agressives contra les persones ni contra els béns, en tot cas no de forma habitual, però sí que participen de manera destacada en determinats comportaments problemàtics que, aparentment, consideren "profitosos", com ara la utilització dels transports públics sense pagar, la conducció de vehicles sense permís i els furts a casa o a les botigues. En aquest tercer grup el consum de drogues i alcohol també es troba per sobre de la mitjana però sovint tendeix a constituir un comportament esporàdic, associat probablement a la festa o als caps de setmana. Això no obstant, s'identifica també un subgrup que tendeix als consums més freqüents.

Finalment, el segment més nombrós està format pels escolars que poden considerar-se comparativament ben integrats en l'àmbit social i normatiu. Constitueixen, aproximadament, el 64% dels nois i les noies escolaritzats: amb altres paraules, gairebé dos de cada tres joves escolaritzats formen part d'aquest grup. Els seus comportaments problemàtics estan sistemàticament per sota de la mitjana. Com ja s'ha indicat anteriorment, són adolescents i preadolescents, amb més presència de noies. En comparació amb la resta de l'alumnat, aquest grup dóna més importància al compliment de les normes, a la col·laboració amb organitzacions humanitàries i, sobretot, a l'obtenció de bones qualificacions i a la seva formació per al futur. Per contra, valoren menys la fama, l'èxit amb les persones de l'altre sexe i, fins i tot, tenir diners. Són nítidament els menys violents contra les persones i contra les coses, els que estan més ben integrats en el sistema escolar i, finalment, són, amb diferència, els que menys alcohol i droga consumeixen.

En conseqüència, la tipologia obtinguda podria resumir-se de la manera següent, pel que fa als comportaments problemàtics que resulten comparativament més freqüents en cada un dels quatre grups identificats:

Taula 72. Resum de la tipologia en matèria de comportaments problemàtics

Grup	Comportaments problemàtics destacats per sobre de la mitjana	N	%
Agressius	L'agressivitat contra les persones properes (+ 6,17) L'agressivitat contra els professors o professores En menys mesura, furts, danys, conducció sense permís, viatges sense bitllet Consum d'alcohol i drogues per sobre de la mitjana	98	1,1
Incívics	Els danys contra les coses (+ 3,10) Però també, les accions negatives contra la resta de l'alumnat En menys mesura, furts, conducció sense permís, viatges sense bitllet Són els que més alcohol i drogues consumeixen	415	6,1
Presentistes	Els viatges sense bitllet, la conducció sense permís i els furts (+1,07) Consums ocasionals de drogues, consums d'alcohol similars a la mitjana	1.943	28,4
Integrats i normatius	Integrats i normatius: comportaments problemàtics per sota de la mitjana	4.384	64,1
TOTAL (excloso 576 que no han respost alguna/es pregunta/es)		6.840	100%

10 Bibliografia

El lector interessat a conèixer la recerca realitzada en aquest àmbit pot consultar la bibliografia comentada que ha elaborat Rocío Lleó i Fernández. Aquesta bibliografia es troba disponible a www.cip.fuhem.es/violencia/revbiblio.html, i constitueix un document de 23 planes d'excel·lent informació sobre la investigació que s'ha dut a terme a l'Estat Espanyol, amb referències a la recerca realitzada a d'altres països, sobretot als Estats Units i en l'àmbit idiomàtic de l'anglès.

La relació d'estudis que presentem a continuació pretén, doncs, completar la bibliografia anterior amb algunes publicacions de l'Estat Espanyol no referenciades i, particularment, amb la bibliografia francesa. Considerem que en l'anàlisi de la violència escolar catalana i basca (i, en una mesura menor, en l'anàlisi de la violència escolar espanyola en general) la situació francesa és especialment pròxima. En tot cas, qualsevol comparació estadística s'ha de dur a terme amb moltes cauteles i, fins i tot, les aproximacions teòriques han de ser degudament contextualitzades.

En fi, en alguns casos presentem també estudis sobre la violència juvenil de caràcter general que, això no obstant, tracten alguns aspectes o contenen algun capítol dedicat a la violència escolar.

- AGUIRRE Àngel, RODRÍGUEZ Marisol. *"Skins, Punkis, Okupas y otras tribus urbanas"*. Ediciones Bardenas. Barcelona. 1997
- BAUDRY Patrick, BLAYA Catherine, CHOQUET Marie, DEBARBIEUX Éric, POMMEREAU Xavier. *"Souffrances et violences à l'adolescence"*. ESF Editeur. Issy-les-Moulineaux 2000
- BALLION Robert. *"Les conduites deviantes des lycéens"*. Hachette education. Paris 2000
- BOUMARD Patrick (director). *L'école, les jeunes, la déviance"*. PUF. Paris 1999
- BOUJ GIMENO Alvaro et. al. *"Diagnóstico del Sistema Educativo. La escuela secundaria obligatoria. 4. Funcionamiento de los centros"*. INCE. Edit. Ministerio de Educación y Cultura. Instituto Nacional de Calidad y Evaluación. Madrid 1998

- BOURDIEU P, PASSERON J. C. *"La reproducción"*. Ed. Laia. Barcelona 1981
- CHAILLOU Philippe. *"Violence des jeunes"*. Ed. Gallimard. París 199
- DEBARBIEUX Éric. *"La violence en milieu scolaire 1. État des Lieux"*. ESF editeur. París 1996
- DEBARBIEUX Éric. *"La violence en milieu scolaire 2. Le desordre des choses"*. ESF editeur. París 1999
- DÍAZ AGUADO Mª José. *"Programas de Educación para la tolerancia y prevención de la violencia en los jóvenes. Vol I. Fundameentación psicopedagógica"*. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. Instituto de la Joventud. Madrid 1999
- DÍEZ RIPOLLÉS J.L. *et al.* *"Delincuencia y Víctimas (Encuestas de victimización en Málaga)"*. Instituto Andaluz Interuniversitario de criminología. Tirant lo Blanc. Valencia 1996
- DUPÂQUIER Jacques. *"La violence en milieu scolaire"* PUF. Paris 1999
- DURÁN GONZÁLEZ Javier. *"EL vandalismo en el futbol"*. Gymnos, Editorial Deportiva, Madrid 1996
- ELZO Javier. *"La educación en valores como factor preventivo de la violencia juvenil"* (pàg. 369-390) en Libro de Ponencias del "V Encuentro Nacional sobre Drogodependencias y su Enfoque Comunitario" en Chiclana de la Frontera, 11-13 de marzo de 1998. Ed. Centro Provincial de Drogodependencias de Cádiz. Cádiz 1998
- ELZO Javier *"Jóvenes en crisis. Aspectos de jóvenes violentos. Violencia y drogas"*. en Cuadernos de Derecho Judicial. La criminología aplicada II, páginas 195-221. Edita Consejo General del Poder Judicial. Madrid 1999
- ELZO Javier *"Prevención de la violencia por consumo de alcohol y drogas"*. en Eguzkilore, Cuadernos del Instituto Vasco de Criminología, nº 12, 1998, páginas 23-37. Edita Instituto Vasco de Criminología. Universidad del País Vasco. San Sebastián 1999.
- ELZO, J., ORIZO, F.A. GONZALEZ-ANLEO, J., GONZALEZ BLASCO, P., LAESPADA, M.T. SALAZAR, L. *Jóvenes españoles, 1999*, Fundación Santa María, Madrid, 1999
- ELZO Javier, COMAS Domingo, LAESPADA Mª Teresa, SALAZAR Leire, VIELVA Isabel. *"Las culturas de las drogas en los jóvenes: ritos y fiestas"*. Ed.

- Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco. Departamento de Justicia, Trabajo y Seguridad Social. Vitoria-Gasteiz 2000
- ELZO Javier. *"El silencio de los adolescentes. Lo que no cuentan a sus padres"*. Ediciones Temas de Hoy. Madrid 2000
 - FEIXA Carles. *"De jóvenes, bandas y tribus"*. Edit. Ariel. Barcelona 1998
 - FENECH Georges. *"Tolerance zero. En finir avec la criminalité et les violences urbaines"*. Ed. Grasset. París 2001
 - FERNANDEZ Isabel. *"Prevención de la violencia y resolución de conflictos"*. Ed. Narcea. Madrid 2ª ed. 1999
 - FERNÁNDEZ VILLANUEVA Concepción. (ed.) *"Jóvenes violentos: causas psicosociológicas de la violencia en grupo"* Icaria editorial. Barcelona 1998
 - FLORO Michel. *"Questions de violence à l'école"* Editions Érès. Ramonville Saint-Agne 1996
 - Generalitat de Catalunya. Departament d'Interior. Enquesta de Seguretat Pública de Catalunya 2000
 - JOYEUX Yannick *"L'éducation face à la violence"* ESF Editeur, París 1996
 - LEBAILLY Philippe. *"La violence des jeunes"*. Editions ASH. París 2000
 - MIEDZIAN Myriam. *"Chicos con, hombres serán: cómo romper los lazos entre masculinidad y violencia"*. Edición hora y HORAS. Madrid 1995
 - MORALES J. Francisco, YUBERO Santiago. *"Del prejuicio al racismo: perspectivas psicosociales"*. Ediciones de la Universidad Castilla-La Mancha. Cuenca 1996
 - NAVARRETE Lorenzo. *"La autopercepción de los jóvenes okupas en España"*. Ed. Instituto de la Juventud. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. Madrid 1999
 - OLWEUS Dan. *"Conductas de acoso y amenaza entre escolares"* Ediciones Morata. Madrid 1998
 - ORTEGA Rosario. Varios estudios, ver en la bibliografía de Rocío Lleo
 - PAIN Jacques. *"Écoles: Violence ou Pédagogie"*. Editions Matrices. Vigneux 1992

- PANTOJA Luis (edición a cargo de). *"Nuevos espacios de la educación social" ver cap 1º: Violencia y educación social*". Universidad de Deusto, 1998
- PAYET Jean-Paul. *" Collèges de banlieue: Ethnographie d'un monde scolaire"* Ed. Armand Colin. Paris 1997
- RECHEA Cristina, BARBERET Rosemary, MONTAÑES Juan, ARROYO Luis. *"La delincuencia juvenil en España. Autoinforme de los jóvenes"*. Ed. Universidad de Castilla-La Mancha. Madrid 1995
- REY Caroline (sous la direction de). *"Les adolescents face à la violence"*. Éditions La Decouverte et Syros. Paris 1997
- SANMARTIN José (editor). *"Violencia contra niños"* Centro Reina Sofía para el estudio de la violencia en Valencia. Edit. Ariel. Barcelona 1999
- SANMARTIN José, GRISOLÍA James S, GRISOLÍA S. (eds). *"Violencia, televisión y cine"*. Centro Reina Sofía para el estudio de la violencia en Valencia. Edit. Ariel. Barcelona 1998
- VAN ZANTEN Agnès. *"Le quartier ou l'école?. Deviance et sociabilité dans un collège de banlieue"*. En *"Déviance et Soceté"*, vol 24 nª 4. 2000

REVISTES

- Plan nacional sobre drogas. *"Encuesta sobre drogas a la población escolar. 1994."* Edita Ministerio de Justicia e Interior. Delegación del Gobierno para el Plan Nacional sobre Drogas. Madrid 1995
- Les Cahiers de la Sécurité Intérieure. *"La violence à l'école"*. Nº 15. Primer Trimestre 1994.
- Educadores: revista de renovación pedagógica. *Nº monográfico sobre violencia escolar*. Octubre-Diciembre 1996. Volumen 38. N1 180
- Panoramiques. *"Les jeunes en difficulté"*, nº26, Tercer Trimestre 1996
- Panoramiques. *"La violence à l'école, toute réflexion faite"*. Nº 44, Primer Trimestre 2000

- Revista de estudios DE JUVENTUD. *"Violencia y Juventud"*. Nº 42. Octubre 1998
- Revista de estudios DE JUVENTUD. *"Minorías étnicas, migración e integración social"*. Nº 49. Junio 2000

INFORMES NO PUBLICATS

- Informe del Defensor del Pueblo sobre Violencia Escolar. Madrid noviembre de 1.999 (dos volúmenes). MARTINEZ Cristina del Barrio, MARTIN ORTEGA Elena, codirectoras. OCHAITA Esperanza, coordinadora
- ELZO Javier, AYESTARÁN Sabino, BILBAO Kepa, ECHANO Juan I., PANTOJA Luis, TRINIDAD Vicente. *"Planteamientos para unas actuaciones sobre la subcultura de la violencia y sus repercusiones en la juventud vasca. Informe preliminar"*. Universidad de Deusto, septiembre 1995. (35 páginas + 4 anexos) Trabajo encargado por el departamento de Interior del Gobierno Vasco.
- Generalitat de Catalunya. Departament d'Interior. Enquesta de Seguretat Pública de Catalunya 1999
- « Prevención de la violencia y resolución de conflictos en el alumnado de ESO en Navarra » realizado por Teodoro Hernández y Bernabé Sarabia, profesores del Departamento de Sociología de la Universidad Pública de Navarra, 2000
- HERNÁNDEZ Teodoro, SARABIA Bernabé. *"Prevención de la violencia y resolución de conflictos en el alumnado de ESO en Navarra"*. Profesores del departamento de Sociología de la Universidad Pública de Navarra. 2000

11 Annexos

11.1 Variables que determinen el perfil sociològic dels quatre grups de joves de la tipologia

Taula 73. Característiques sociodemogràfiques dels quatre grups de la tipologia:

1-agressius, 2-incívics, 3-presentistes i 4-integrats i normatius

Variables sociodemogràfiques		Total	Grups, tipus o clústers			
			1	2	3	4
Nombre de joves que componen cada grup o tipus		6.840	98	415	1.943	4.384
Gènere	Noi	49,0	47,3	88,6	55,0	42,6
	Noia	51,0	52,4	11,4	45,0	57,4
Edat	Fins a 13 anys	29,7	16,7	22,6	12,2	38,5
	14-15 anys	34,4	34,8	39,1	39,9	31,5
	16-17anys	29,1	38,6	32,6	38,8	24,2
	18 anys o més	6,8	9,9	5,7	9,2	5,7
Quants anys tens?	Mitjana	14,71	15,29	14,91	15,40	14,37
	Desviació típica	1,93	1,80	1,70	1,67	1,97
Nivell educatiu	1r i 2n d'ESO	31,0	19,0	25,4	14,0	39,3
	3r i 4t d'ESO	36,5	39,4	43,4	42,8	33,0
	Batxillerat	27,6	32,1	23,0	36,6	24,0
	CFGM (mòduls)	4,7	9,5	7,5	6,5	3,6
Titularitat	Pública	56,3	63,3	61,0	55,6	56,0
	Privada	43,7	36,7	39,0	44,4	44,0
Origen	Els dos progenitors nascuts a Catalunya	40,9	43,7	42,4	41,9	40,2
	Un progenitor nascut a Catalunya	30,0	34,5	33,3	29,5	29,8
	Els dos pares nascuts fora de Catalunya	24,4	14,0	20,8	24,8	24,8
	Fill/a i pares nascuts fora de Catalunya	4,7	7,8	3,6	3,8	5,2
Ubicació de l'escola	Barcelona	24,6	22,0	17,4	32,0	22,1
	Resta Regió Metropolitana	44,2	47,0	33,8	43,1	45,6
	Regió Central	6,7	3,8	10,6	5,9	6,7
	Regió de Girona	8,8	4,6	12,5	4,8	10,3
	Regió de Ponent	5,3	5,2	4,2	5,1	5,4
	Camp de Tarragona i Terres de l'Ebre	10,4	17,5	21,6	9,0	9,8
En quin idioma t'expresses millor?	En català	32,5	26,3	38,6	31,7	32,3
	En castellà	43,9	54,8	39,2	45,4	43,5
	En català i castellà per un igual	22,5	18,9	21,4	22,3	22,8
	En altres idiomes	1,1		0,7	0,7	1,3
Estructura familiar	Família nuclear	77,5	78,0	74,9	74,7	78,9
	Família monoparental	8,1	9,3	10,7	10,6	6,8
	Família nuclear ampliada	10,3	9,4	10,1	9,4	10,7
	Família monoparental ampliada	3,3	3,2	3,2	4,5	2,8
	Altres	0,8		1,2	0,9	0,7
Nivell d'estudis dels pares	Alt	10,8	7,8	9,0	12,9	10,1
	Mitjà alt	16,2	14,5	19,6	17,4	15,4
	Mitjà	33,7	33,7	31,6	33,5	34,0
	Mitjà baix	27,6	26,5	26,9	25,4	28,6
	Baix	11,7	17,5	12,9	10,8	11,9
Estrat professional del pare	Propietari d'una empresa	15,2	17,8	17,1	17,4	14,0
	Treballa pel seu compte	9,8	10,6	11,0	11,6	8,9
	Cap, tècnic o directiu	16,4	16,7	16,3	17,4	16,0
	Treballador amb feina fixa	39,9	35,2	35,9	34,7	42,7
	Treballador eventual o aturat	3,1	1,5	5,1	2,4	3,3
	Altres	14,1	18,2	12,8	15,1	13,8
Estrat professional conjunt del pare i de la mare	Un dels dos és empresari	17,9	18,9	20,1	20,2	16,6
	Un dels dos és autònom, cap, tècnic o directiu	31,3	30,0	34,1	34,6	29,6
	Tot dos són treballadors fixes	16,5	13,3	16,2	13,2	18,1
	Només un dels dos és treballador fix	21,6	20,0	16,3	19,7	23,0
	Cap dels dos té feina fixa	12,7	17,8	13,0	12,2	12,7

Taula 74. Característiques relacionals dels quatre grups de la tipologia:

1-agressius, 2-incívics, 3-presentistes i 4-integrats i normatius

Variables relacionals		Total	Grups, tipus o clústers				
			1	2	3	4	
Nombre de joves que componen cada grup o tipus		6.840	98	415	1.943	4.384	
Les teves notes, ¿són més altes o més baixes que les dels teus companys?	Més baixes	3,4	5,0	6,5	4,8	2,5	
	Una mica més baixes	14,5	17,4	25,0	18,8	11,6	
	Mitjanes	55,5	48,4	52,5	55,2	56,1	
	Una mica més altes més altes	21,9	28,4	12,5	18,2	24,2	
	Més altes	4,7	0,8	3,5	3,0	5,6	
Quants amics tens a l'escola?	Molts	60,6	44,6	67,5	60,0	60,5	
	Alguns	27,1	34,8	22,0	27,0	27,5	
	Pocs o cap	4,4	10,2	3,7	4,5	4,3	
	Són només companys	7,9	10,4	6,8	8,5	7,7	
Setmanada	Sense setmanada	8,9	5,0	5,9	6,0	10,7	
	D'1 a 500	18,2	8,2	9,5	8,8	23,6	
	De 501 a 1.000	23,5	17,2	19,0	20,4	25,5	
	De 1.001 a 2.000	27,1	28,5	26,7	34,0	23,9	
	De 2.001 a 3.000	10,0	16,4	16,5	13,6	7,6	
	De 3.001 a 5.000	8,2	18,8	13,8	12,0	5,7	
Més de 5.000	Més de 5.000	4,0	5,9	8,6	5,2	3,0	
	T'han renyat o castigat perquè tractaves malament a un company aquest curs?	Una vegada	4,8	8,4	12,7	6,3	3,3
		Algunes vegades	2,4	3,5	9,6	3,0	1,5
		Força o moltes vegades	0,5	3,0	3,8	0,4	0,1
		No	92,3	85,1	73,9	90,3	95,1
Els teus pares et controlen tant com t'haurien de controlar	En controlen massa	18,1	36,9	21,9	23,3	15,1	
	Una mica més del que cal	21,9	16,2	20,5	22,4	22,0	
	Em controlen tant com cal	53,0	24,5	44,1	45,0	58,0	
	Una mica menys del que cal	4,8	14,2	8,7	6,7	3,4	
	Massa poc o gens	2,2	8,3	4,8	2,6	1,6	
Com et trobes amb els company? (Escala de 0 a 10)	0-4	2,6	2,4	1,6	2,7	2,6	
	5-6	10,1	15,3	9,3	10,8	9,8	
	7-8	30,9	32,0	31,5	33,7	29,6	
	9-10	56,4	50,2	57,6	52,7	58,0	
Com et trobes amb els professors? (Escala de 0 a 10)	0-4	7,6	18,9	19,9	11,4	4,5	
	5-6	20,0	26,3	30,2	27,3	15,7	
	7-8	39,7	38,2	33,8	42,8	38,9	
	9-10	32,7	16,5	16,0	18,6	40,9	
Com estàs amb els teus pares? (Escala de 0 a 10)	0-4	4,0	24,0	9,6	6,6	1,9	
	5-6	8,2	18,4	11,4	13,2	5,5	
	7-8	21,0	31,6	25,3	28,3	17,1	
	9-10	66,8	26,1	53,7	51,9	75,5	

Taula 75. Característiques dels quatre grups de la tipologia, en funció dels danys i agressions reconegudes a l'escola:

1-agressius, 2-incívics, 3-presentistes i 4-integrats i normatius

Variables sobre danys i agressions reconegudes a l'escola		Total	Grups, tipus o clústers			
			1	2	3	4
Nombre de joves que componen cada grup o tipus		6.840	98	415	1.943	4.384
Vas danyar mobles de l'escola?	Mai	85,6	68,8	45,2	77,2	93,4
	Una vegada	8,5	11,5	23,0	14,0	4,7
	Algunes o força vegades	5,9	19,7	31,8	8,8	1,9
Vas danyar material d'estudi (vídeos, llibres) de l'escola?	Mai	92,1	73,8	64,0	88,1	96,9
	Una vegada	4,9	9,3	15,7	7,8	2,6
	Algunes o força vegades	3,0	16,9	20,3	4,1	0,6
Vas danyar parets, decorats, murals de l'escola?	Mai	85,0	69,6	48,2	77,3	92,2
	Una vegada	9,5	11,0	22,6	14,1	6,2
	Algunes o força vegades	5,5	19,5	29,2	8,6	1,6
Vas cridar un professor?	Mai	79,3	49,3	49,8	68,7	87,5
	Una vegada	11,4	13,2	16,7	15,5	9,1
	Algunes o força vegades	9,2	37,5	33,5	15,8	3,4
Vas insultar un professor?	Mai	88,4	58,5	65,6	81,0	94,4
	Una vegada	7,2	12,9	15,5	12,3	4,0
	Algunes o força vegades	4,4	28,6	18,9	6,7	1,6
Vas agredir un professor?	Mai	98,9	91,7	95,6	98,7	99,5
	Una vegada	0,7	1,6	3,2	1,1	0,3
	Algunes o força vegades	0,4	6,7	1,1	0,3	0,2
Te n'has buriat o has insultat els nois o noies de la teva escola aquest curs?	Mai	44,3	29,3	18,7	33,4	51,9
	Una o dues vegades	36,6	36,4	28,4	39,0	36,4
	Tres o quatre vegades	7,2	11,1	13,4	9,9	5,3
	Una o algunes vegades a la setmana	11,8	23,2	39,4	17,7	6,4
Durant el curs passat, vas deixar d'anar a l'escola sense justificació?	Mai	65,7	33,6	44,4	44,6	77,9
	Algun cop (1 o 2)	15,4	24,5	17,4	20,9	12,5
	Diversos cops (3 o 4)	7,8	14,4	13,8	12,5	5,0
	Sovint (5 o 6)	3,0	6,1	5,1	6,0	1,4
	Bastant o molt sovint (7 o més)	8,2	21,5	19,3	16,1	3,3
	Només un matí o una tarda	56,8	37,6	39,0	52,8	66,7
Recorda la campana més llarga del curs passat	1 dia	27,1	28,3	34,0	29,4	22,7
	2 dies seguits	6,0	7,9	11,1	6,6	3,8
	3 o més dies	10,2	26,3	15,9	11,1	6,8

Taula 76. Característiques dels quatre grups de la tipologia en funció dels danys i agressions reconegudes fora de l'escola:

1-agressius, 2-incívics, 3-presentistes i 4-integrats i normatius

Variables sobre danys i agressions reconegudes fora de l'escola	Total	Grups, tipus o clústers				
		1	2	3	4	
Nombre de joves que componen cada grup o tipus	6.840	98	415	1.943	4.384	
Vas danyar una cabina telefònica?	Mai	90,5	72,5	31,7	88,3	97,4
	Una vegada	7,0	18,8	36,6	10,3	2,4
	Algunes o força vegades	2,5	8,7	31,7	1,4	0,1
Vas danyar contenidors?	Mai	85,3	70,7	13,7	79,9	94,8
	Una vegada	9,1	10,3	24,0	15,5	4,7
	Algunes o força vegades	5,7	19,0	62,3	4,5	0,5
Vas viatjar sense bitllet amb els transports públics?	Mai	65,3	33,0	47,2	29,4	83,6
	Unes poques vegades	20,5	34,6	19,3	33,2	14,7
	Força vegades	5,4	5,9	9,2	14,2	1,2
Vas conduir una moto (o un cotxe) sense permís o sense assegurança?	Mai	8,7	26,5	34,4	23,2	0,5
	Unes poques vegades	64,1	39,9	23,3	38,3	80,0
	Força vegades	22,0	28,9	28,1	32,5	16,6
Moltes o moltíssimes vegades	Mai	8,1	16,5	31,7	17,1	1,7
	Mai	88,1	66,5	39,4	82,6	95,7
	1 vegades	7,8	13,7	29,1	12,5	3,6
Ratllar o fer malbé algun cotxe aparcat al carrer?	2 o 3 vegades	2,7	14,4	19,4	3,4	0,5
	4 o més	1,3	5,4	12,1	1,5	0,1
	Mai	93,2	64,1	69,0	88,2	99,3
Comprar o vendre algun objecte robat?	1 vegada	1,8	13,5	4,6	3,2	0,7
	2 o 3	0,6	41,7	0,1		
	4 o més	0,3	22,8			
Amençar o agredir el teu pare o la teva mare?	Mai	97,2	22,0	95,2	96,8	99,3
	1 vegada	1,8	13,5	4,6	3,2	0,7
	2 o 3	0,6	41,7	0,1		
4 o més	0,3	22,8				

Taula 77. Característiques dels quatre grups de la tipologia, en funció del consum reconegut d'alcohol i altres drogues:

1-agressius, 2-incívics, 3-presentistes i 4-integrats i normatius

Variables de consum de drogues		Total	Grups, tipus o clústers			
			1	2	3	4
Nombre de joves que componen cada grup o tipus		6.840	98	415	1.943	4.384
Consum d'alcohol al llarg de tota la vida.	Mai	29,0	9,1	7,6	7,9	40,7
	1-2 vegades	10,3	4,6	4,5	6,2	12,7
	3-9 vegades	16,3	10,2	8,2	14,8	17,9
	Més de 9 vegades	44,5	76,1	79,7	71,1	28,7
Consum de marihuana al llarg de tota la vida	Mai	65,5	31,3	29,5	38,4	81,7
	1-2 vegades	8,8	11,6	12,0	12,0	7,1
	3-9 vegades	8,1	9,8	11,5	13,8	5,2
	Més de 9 vegades	17,5	47,3	47,0	35,8	6,0
Consum d'èxtasi al llarg de tota la vida	Mai	93,1	76,6	76,4	86,8	97,8
	1-2 vegades	2,8	8,0	7,8	5,3	1,0
	3-9 vegades	1,9	6,4	6,6	3,6	0,6
	Més de 9 vegades	2,3	9,0	9,2	4,4	0,5
Consum d'amfetamines al llarg de tota la vida	Mai	97,2	87,0	89,0	94,9	99,1
	1-2 vegades	1,7	7,9	5,6	2,9	0,6
	3-9 vegades	0,9	4,3	3,9	1,4	0,3
	Més de 9 vegades	0,3	0,8	1,4	0,7	0,0
Consum d'LSD al llarg de tota la vida	Mai	95,9	86,6	84,6	92,2	98,8
	1-2	2,7	8,7	10,8	4,9	0,9
	3-9	1,0	3,3	3,0	2,2	0,2
	Més de 9 vegades	0,4	1,4	1,6	0,7	0,1
Consum d'heroïna al llarg de tota la vida	Mai	99,4	95,6	96,6	99,2	99,8
	1-2	0,4	0,8	1,9	0,6	0,1
	3-9	0,2	3,6	0,9	0,1	0,0
	Més de 9 vegades	0,0		0,6		0,0
Consum de cocaïna al llarg de tota la vida	Mai	93,3	78,8	77,6	87,1	97,9
	1-2	3,7	13,0	13,0	6,5	1,3
	3-9	1,8	5,6	5,3	3,6	0,5
	Més de 9 vegades	1,2	2,6	4,2	2,7	0,3

Taula 78. Característiques com a víctimitzats dels quatre grups de la tipologia:

1-agressius, 2-incívics, 3-presentistes i 4-integrats i normatius)

Variables de víctimització (com a agredit)		Total	Grups, tipus o clústers			
			1	2	3	4
Nombre de joves que componen cada grup o tipus		6.840	98	415	1.943	4.384
Et van destrossar o fer malbé coses teves, el curs passat dintre o fora de l'escola	Mai	89,7	86,6	87,1	89,9	90,0
	Una vegada	7,4	10,0	8,6	7,7	7,1
	Dos vegades o més	2,9	3,4	4,3	2,4	2,9
T'han agredit físicament per fer-te mal, sense cap arma ni cap objecte	Mai	88,8	79,9	77,6	86,2	91,1
	Una vegada	7,5	13,1	14,7	9,0	6,1
	Dos o més vegades	3,7	6,9	7,8	4,7	2,8
Insultar-te o fer-te comentaris insultants de tipus sexual	No, mai	89,1	71,1	91,1	85,4	91,0
	Sí, a vegades	10,9	28,3	8,9	14,6	9,0
Assetjar-te o seguir-te de manera molesta	No, mai	90,6	85,6	91,6	87,5	92,0
	Sí, a vegades	9,4	14,4	8,4	12,5	8,0
Forçar-te a una relació sexual que no desitjaves	No, mai	98,0	92,2	97,2	97,6	98,4
	Sí, a vegades	2,0	7,8	2,8	2,4	1,6

Taula 79. Característiques dels quatre grups de la tipologia en funció de la percepció de la violència existent

1-agressius, 2-incívics, 3-presentistes i lúdics i 4-integrats i normatius)

Variables de percepció de la violència		Total	Grups, tipus o clústers			
			1	2	3	4
Nombre de joves que componen cada grup o tipus		6.840	98	415	1.943	4.384
Creus que es produeixen agressions físiques a gent jove amb els amics més propers, amb la parella	Mai o gairebé mai	73,1	57,4	63,5	71,2	75,1
	Poques vegades	22,1	31,5	29,7	23,5	20,5
	Força o moltes vegades	4,9	11,1	6,8	5,3	4,4
Creus que es produeixen agressions físiques a gent jove en la mateixa família	Mai o gairebé mai	83,0	84,5	87,3	81,4	83,2
	Poques vegades	13,1	11,9	9,8	14,0	13,0
	Força o moltes vegades	3,9	3,6	2,8	4,6	3,8
Creus que la gent de la teva edat pateix agressions físiques, dintre i fora de l'escola	No, mai o gairebé mai	19,6	14,6	13,6	12,0	23,6
	Sí, però poques vegades	40,6	29,2	34,8	39,7	41,4
	Sí força vegades	31,3	38,7	34,0	37,3	28,2
	Sí, moltes	8,5	17,5	17,7	11,0	6,4

Disseny de la mostra i qüestionari

Equip de treball interdepartamental

11.2 Metodologia

11.2.1 Disseny metodològic

Aquest apartat intenta reflectir, de la manera més clara i entenedora possible, tot el procés relacionat amb la metodologia de l'enquesta de Joventut i seguretat a Catalunya. La primera part fa referència a les tasques prèvies al treball de camp, mentre que, en la segona part, es fa un resum dels resultats obtinguts respecte a la distribució mostral i altres aspectes associats.

11.2.1.1 *Consideracions bàsiques*

L'univers objecte d'estudi està format pels estudiants matriculats en centres d'ensenyament secundari, amb una edat aproximada d'entre 12 i 18 anys. Queden exclosos els estudiants que estan matriculats en els cicles de formació professional de grau superior.

Així doncs, les unitats d'anàlisi de l'operació són els estudiants, però s'ha de tenir present que les unitats mostrals han estat grups o classes d'alumnes dins d'una escola o centre. S'ha fet, doncs, una selecció de la població a través d'una selecció prèvia d'escoles i classes en primera i segona fase, respectivament.

Aquest tipus de mostreig correspon a un disseny per conglomerats, on els conglomerats de primera etapa han estat les escoles i els conglomerats de segona etapa les classes o grups seleccionats, sempre aleatòriament. Finalment, els grups o classes seleccionats han estat censats, és a dir, s'ha entrevistat a tots els alumnes d'aquell grup.

Quan es parla de representativitat de la mostra, cal referir-se a quines variables són les ho han de ser. I, en aquest sentit, s'han tingut en compte quatre variables a l'hora de dissenyar la mostra:

1. La distribució territorial, segons el Pla territorial de Catalunya i segons les zones d'ensenyament.
2. La naturalesa del centre: privat no concertat, privat concertat i públic.
3. La tipologia dels centres: estudis que imparteix l'escola, que es corresponen aproximadament amb tres estrats d'edat.

4. El nombre d'estudiants matriculats en cada un d'aquests estrats d'edat: 12-13 anys (1r cicle d'ESO), 14-15 (2n cicle d'ESO), 16-18 (CFGM i Batxillerat)

Així doncs, s'ha intentat garantir que la mostra fos proporcional des del punt de vista del nombre d'escoles d'una banda i des del punt de vista de la població o l'alumnat de l'altra, proporcionalitat sempre referida a l'estratificació segons les variables esmentades. D'aquesta manera es tractava d'assegurar que tant les escoles seleccionades com el nombre d'alumnes entrevistats estiguessin distribuïts proporcionalment en tot el territori català, que hi hagués un nombre adequat d'escoles públiques i privades així com dels alumnes que hi assisteixen, que la proporció d'estudiants per edats quedés garantida i que els diferents tipus de centres, en funció dels estudis que imparteixen, estiguessin representats de manera proporcional.

En una reunió prèvia amb els representants del Departament d'Ensenyament i del Gabinet d'Estudis d'Interior es va decidir que el nombre d'escoles que havien de formar part de la mostra era d'entre 100 i 125 i, el nombre de grups d'entre 300 i 500. La grandària mostral final, o nombre d'estudiants enquestats, no es podia saber a priori, ja que depenia del nombre d'estudiants existents en cada grup seleccionat, tot i que es va establir que hi hagués un nombre mínim de 6.000 entrevistes.

Adicionalment, per tal de reduir el cost de l'operació es va acordar que, un cop seleccionada una escola, s'entrevistaria com a mínim un grup de cada un dels Cicles Formatius de Grau Mitjà o franges d'edat existents al centre. Així doncs, aquells centres que imparteixen classes en més d'un cicle o franja d'edat estan representats en la mostra com a mínim amb un grup per a cada cicle o estrat d'edat. Aquesta és la causa per la qual el nombre de grups analitzats és superior al nombre d'escoles.

11.2.1.2 *Procediment d'extracció de la mostra*

En primer lloc, es disposava del perfil de les escoles en funció de les tres variables esmentades en el punt anterior (territori, naturalesa i tipologia). I això permetia saber com es distribuïen els centres en funció de cada una d'aquestes variables així com de la combinació de les mateixes.

La primera fase d'extracció de la mostra va consistir en seleccionar aleatòriament 110 centres, és a dir, aproximadament un 10% dels 1.108 centres d'ensenyament secundari existents a Catalunya.

Tot seguit es van analitzar les distribucions mostrals corresponents i es van comparar amb les distribucions disponibles a partir del llistat de centres. El resultat va ser satisfactori: la selecció aleatòria complia amb escreix les semblances entre distribucions mostrals i poblacionals dels centres. Tots els perfils quedaven representats en una proporció molt similar als perfils del conjunt de les escoles. Dels 110 centres seleccionats, tan sols es van dur a terme 5 substitucions per tal de millorar la representativitat de la mostra en aquells perfils que quedaven una mica descompensats. Cal remarcar que les substitucions també es van fer de forma aleatòria entre els perfils que calia ajustar.

Una vegada obtinguda una mostra representativa de centres segons el territori, la naturalesa i la tipologia dels centres, el següent pas va consistir en comprovar que aquesta mostra també fos representativa del nombre d'alumnes segons el territori, la naturalesa del centre i els estrats d'edat. En aquest sentit, el Departament d'Ensenyament va proporcionar la distribució dels alumnes segons aquestes variables i, paral·lelament, es va estimar el nombre d'alumnes que presumiblement s'entrevistarien. En aquest sentit, i d'acord amb la informació disponible, es va suposar que el nombre mitjà d'alumnes per cada grup seria de 20.

D'aquesta manera, es va assignar un grup (20 alumnes) a cada un dels estrats d'edat existents a l'escola. Un cop fet això, es va sumar el nombre d'alumnes previstos per cicle i clarament es va observar que hi havia menys alumnes dels estrats corresponents al 2n i 3r cicles a la mostra dels que realment correspondria proporcionalment d'acord amb les dades sobre els alumnes matriculats a Catalunya.

Però aquest problema no va tenir una difícil solució, ja que en les consideracions bàsiques s'havia establert que cada centre tindria com a mínim un grup per estrat d'edat, però en cap cas no s'havia posat un límit superior. Així doncs, es va calcular quants grups més faltaven en els estrats 2n i 3r per tal d'assegurar la proporcionalitat, però tenint en compte que, a la vegada, s'havien d'acomplir les distribucions, segons la naturalesa del centre i segons les zones territorials. Un cop establerts el nombre de grups necessaris dins de cada un dels perfils, es va seleccionar aleatòriament a quins centres els corresponia assignar aquests grups suplementaris.

En resum, les característiques de la mostra han estat les següents:

Procediment: mostreig: per conglomerats bietàpic.

Nombre de centres: 110 (10% dels centres de Catalunya). Proporcional segons l'àmbit territorial, la naturalesa i la tipologia dels centres.

Nombre de grups: 323.

Grandària mostral: 6.460 alumnes (mínim estimat inicialment). Proporcional segons l'àmbit territorial, la naturalesa dels centres i els Cicles Formatius de Grau Mitjà.

Error: amb la grandària mostral estimada, l'error per al total de Catalunya no superaria en cap cas el 1,5%, i per als diferents àmbits territorials no seria superior al 5%.

Les distribucions poblacionals i mostrals s'han dut a terme segons:

A. Les escoles: per l'àmbit territorial, per la naturalesa, per l'àmbit territorial i la naturalesa, per districtes (en el cas del municipi de Barcelona) i per les zones d'ensenyament.

B. Alumnes: per l'àmbit territorial, pels estrats d'edats, per la naturalesa, per l'àmbit territorial i els estrats d'edats, per l'àmbit territorial i la naturalesa, per districtes (en el cas del municipi de Barcelona) i per les zones d'ensenyament.

11.2.1.3 Selecció dels grups a entrevistar

Anteriorment s'ha especificat que la selecció de les unitats poblacionals és va dur a terme de manera bietàpica. En la primera etapa es van seleccionar quins centres escolars formaven part de la mostra i, en la segona etapa, es van seleccionar els grups de cada centre que serien censats.

Així doncs, una vegada obtinguda la llista de centres als quals ens havíem d'adreçar i una vegada establert quants grups s'havien d'entrevistar en cada un d'ells, s'havia de definir el procés de selecció dels grups dins de cada centre, és a dir, s'havia de definir la segona etapa de la selecció aleatòria.

El Departament d'Ensenyament va proporcionar la informació necessària per dur a terme la selecció dels grups, és a dir, el nombre de grups de cada estrat d'edat per a cada un dels centres seleccionats en la primera etapa.

L'extracció dels grups es va dur a terme amb una taula de números aleatoris en cadascun dels 110 centres que formen part de la mostra, i els responsables de l'operació de camp havien de seguir sempre els mateixos criteris per tal de numerar els grups i escollir el que marcava la selecció. Es podia donar el cas que el grup escollit no pogués ser entrevistat, la qual cosa obligava a buscar un grup substituït dins del mateix centre aplicant sempre els mateixos criteris. Tot seguit es detallen els criteris d'ordenació i substitució de grups dins d'un centre.

Ordenació

1r cicle (1r i 2n d'ESO): Els grups s'ordenaven per curs i dins de cada curs per lletra o número. Suposem un centre que té 4 grups de 1r cicle (2 de primer d'ESO i 2 de segon d'ESO). L'ordenació quedaria de la manera següent:

Grup 1	1r ESO A
Grup 2	1r ESO B
Grup 3	2n ESO A
Grup 4	2n ESO B

2n cicle (3r i 4rt. d'ESO): s'ordenaven els grups per curs i dins de cada curs per lletra o número, igual que en el 1r cicle.

3r cicle (batxillerat i CFGM): s'ordenaven primer els grups de batxillerat i després els grups dels CFGM. L'ordenació dels grups de batxillerat és feia com la dels grups de 1r i 2n cicle, és a dir, primer per curs i després per lletra o número. Quant a l'ordenació dels grups dels CFGM, primer s'ordenaven pel codi que indica l'especialització, després per curs i finalment per la lletra o el número del grup.

Substitució

1r i 2n cicle: si per algun motiu no existia el grup que s'havia seleccionat aleatòriament, l'enquestador havia de substituir-lo per l'immediatament anterior.

3r cicle: en aquest cas, per tal de facilitar la feina als enquestadors, es va seleccionar des de l'Idescat el grup concret que s'havia d'enquestar. Si per algun motiu el grup inicialment seleccionat no existia, l'enquestador havia de seguir les pautes següents:

Quan el grup inexistent era de 1r o de 2n de batxillerat, es seleccionava l'immediatament anterior *del mateix curs*. Si el grup inexistent era d'una especialitat dels CFGM, es seleccionava l'immediatament anterior de la mateixa especialitat, però si aquesta especialitat ja no existia, l'enquestador havia de seleccionar el darrer grup de l'especialitat immediatament anterior d'acord amb l'ordenació establerta pel codi d'especialitat.

11.2.1.4 *Substitucions de centres*

La selecció dels centres substituïts també va ser aleatòria i es va efectuar de la següent manera:

1. Es van definir els perfils dels diferents tipus de centres que hi havia a la mostra. El perfil d'un centre venia determinat per l'àmbit territorial, la naturalesa del centre i la seva tipologia en funció dels estrats d'edat que imparteix.
2. Es van seleccionar aleatòriament un mínim de 2 centres substituïts per a cadascun dels perfils existents. En aquells perfils amb una representació més elevada a la mostra, es van seleccionar més de 2 substituïts.

D'aquesta manera, si un centre no podia ser entrevistat, s'havia de buscar dins del llistat de substituïts un centre amb el mateix perfil i procedir a una nova selecció de grups que es correspongués amb la del centre original.

11.2.1.5 *Centres i grups especials*

Adicionalment es va considerar necessari tenir en compta tres situacions especials que es produïen en l'ensenyament secundari a Catalunya:

- Les Unitats d'Adaptació Curricular (UAC)
- Els Centres d'Atenció Educativa Preferent (CAEP)
- Les Unitats Escolars Externes (UEE)

La creació d'Unitats d'Adaptació Curricular (UAC) constituïa una possibilitat organitzativa dels centres d'ensenyament públics durant el curs 2000 - 2001, i incorporava al voltant d'un 3% dels 151.000 alumnes d'ESO a l'ensenyament públic. La mostra incloïa 18 centres amb UAC, i el nombre total d'alumnes d'UAC que estimativament havien de ser entrevistats era de l'ordre d'uns 80. Això no obstant, els alumnes de les UAC estaven assignats segons matrícula a un grup classe, de manera que es va decidir entrevistar aquells que estiguessin associats als grups seleccionats a la mostra. En aquest sentit, els directors del centre van rebre les instruccions oportunes per tal que el dia de l'entrevista els alumnes de les UAC assignats als grups seleccionats s'incorporessin al seu grup classe amb l'objecte de realitzar l'entrevista.

En el moment de dissenyar la mostra, el nombre de Centres d'Atenció Educativa Preferent (CAEP) era, en total, de 21 i en la mostra hi figuraven 3 centres d'aquestes característiques, xifra adient per mantenir la seva proporcionalitat en el conjunt de la mostra.

Finalment, hem d'esmentar breument les Unitats Escolars Externes (UEE). Hi havia un total de 64 unitats d'aquests tipus amb 728 alumnes d'ESO públic, la qual cosa representava el 0,48% de l'alumnat d'aquest estrat. Això suposava que la mostra havia de tenir 12-13 alumnes d'UEE i, tenint en compte que aquest alumnat es trobava físicament en ubicacions diferenciades, va resultar necessari afegir dos unitats escolars externes als 110 centres seleccionats. Totes dues unitats tenien 6 o 7 alumnes.

11.2.2 Resultats

11.2.2.1 Distribució mostral final

Ja s'ha esmentat que *a priori* no era possible conèixer la grandària mostral final, atès que el nombre d'alumnes per grup seleccionat era una incògnita. Tanmateix, un dels requisits era que aquesta grandària fos superior a 6.000 entrevistes havent-se estimat que s'obtidrien al voltant de 6.400.

Finalment però, els resultats han superat la previsió i s'han entrevistat un total de 7.416 alumnes, 22 dels quals tenien més de 20 anys, i no s'han tingut en compta en l'anàlisi de la mostra finalment obtinguda que es basa en els 7.394 restants,

xifra que cal considerar molt positiva. Tot seguit, la distribució de la mostra final es tabula comparant-la amb la distribució poblacional i la població estimada segons: (1) l'àmbit territorial; (2) l'estrat d'edat; (3) la naturalesa; (4) el gènere; (5) l'àmbit territorial i el curs, i (6) l'àmbit territorial i la naturalesa.

Tenint en compte que el nombre d'alumnes esperat era una estimació i que el disseny mostral és per conglomerats bietàpic i no s'han aplicat cap tipus de quotes, la distribució final de la mostra s'ajusta molt a la distribució poblacional segons la informació del curs anterior. A més, les petites desviacions observades han estat corregides en l'elevació de les dades, elevació força senzilla ja que la mostra ha estat plantejada de manera proporcional.

Segons àmbit territorial i curs								
Població								
	Estrat 1	Estrat 2	Estrat 3	Total	Estrat 1	Estrat 2	Estrat 3	Total
Ponent	6.786	7.387	8.195	22.368	1,7%	1,8%	2,0%	5,5%
Metropolitana	85.076	96.986	99.215	281.277	20,7%	23,6%	24,2%	68,5%
Camp de Tarragona	9.886	10.809	11.631	32.326	2,4%	2,6%	2,8%	7,9%
Central	8.718	9.734	9.182	27.634	2,1%	2,4%	2,2%	6,7%
Girona	11.844	12.577	11.809	36.230	2,9%	3,1%	2,9%	8,8%
Terres de l'Ebre	3.245	3.761	3.581	10.587	0,8%	0,9%	0,9%	2,6%
	125.555	141.254	143.613	410.422	30,6%	34,4%	35,0%	
Mostra estimada								
	Estrat 1	Estrat 2	Estrat 3	Total	Estrat 1	Estrat 2	Estrat 3	Total
Ponent	120	120	120	360	1,9%	1,9%	1,9%	5,6%
Metropolitana	1.360	1.520	1.560	4.440	21,1%	23,5%	24,1%	68,7%
Camp de Tarragona	120	180	160	460	1,9%	2,8%	2,5%	7,1%
Central	160	160	120	440	2,5%	2,5%	1,9%	6,8%
Girona	160	180	240	580	2,5%	2,8%	3,7%	9,0%
Terres de l'Ebre	60	60	60	180	0,9%	0,9%	0,9%	2,8%
	1.980	2.220	2.260	6.460	30,7%	34,4%	35,0%	
Mostra real								
	Estrat 1	Estrat 2	Estrat 3	Total	Estrat 1	Estrat 2	Estrat 3	Total
Ponent	134	114	112	360	1,8%	1,5%	1,5%	4,9%
Metropolitana	1.598	1.826	1.755	5.179	21,6%	24,7%	23,7%	70,0%
Camp de Tarragona	142	190	147	479	1,9%	2,6%	2,0%	6,5%
Central	180	188	162	530	2,4%	2,5%	2,2%	7,2%
Girona	180	204	269	653	2,4%	2,8%	3,6%	8,8%
Terres de l'Ebre	73	39	81	193	1,0%	0,5%	1,1%	2,6%
	2.307	2.561	2.526	7.394	31,2%	34,6%	34,2%	

Segons àmbit territorial		
Població		
Ponent	22.368	5,5%
Metropolitana	281.277	68,5%
Camp de Tarragona	32.326	7,9%
Central	27.634	6,7%
Girona	36.230	8,8%
Terres de l'Ebre	10.587	2,6%
	410.422	
Mostra estimada		
Ponent	360	5,6%
Metropolitana	4.440	68,7%
Camp de Tarragona	460	7,1%
Central	440	6,8%
Girona	580	9,0%
Terres de l'Ebre	180	2,8%
	6.460	
Mostra real		
Ponent	360	4,9%
Metropolitana	5.179	70,0%
Camp de Tarragona	479	6,5%
Central	530	7,2%
Girona	653	8,8%
Terres de l'Ebre	193	2,6%
	7.394	

Segons estrat d'edat			
Població			
1r cicle		125.555	30,6%
2n cicle		141.254	34,4%
	Total ESO	266.809	65,0%
3r cicle		143.613	35,0%
	Batxillerat	120.816	29,4%
	CFGM	22.797	5,6%
		410.422	
Mostra estimada			
1r cicle		1.980	30,7%
2n cicle		2.220	34,4%
	Total ESO	4.200	65,0%
3r cicle		2.260	35,0%
	Batxillerat		
	CFGM		
		6.460	
Mostra real			
1r cicle		2.307	31,2%
2n cicle		2.561	34,6%
	Total ESO	4.868	65,8%
3r cicle		2.526	34,2%
	Batxillerat	2.122	28,7%
	CFGM	404	5,5%
		7.394	

Segons naturalesa		
Població		
Privat no concertat	8.316	2,0%
Privat concertat	156.463	38,1%
Públic	245.643	59,9%
	410.422	
Mostra estimada		
Privat no concertat	200	3,1%
Privat concertat	2.440	37,8%
Públic	3.820	59,1%
	6.460	
Mostra real		
Privat no concertat	172	2,3%
Privat concertat	3.309	44,8%
Públic	3.913	52,9%
	7.394	

Segons sexe	
Població	
Noies	49,96%
Nois	50,04%
Mostra real	
Noies	49,60%
Nois	50,40%

Segons àmbit territorial i tipus de centre								
Població								
	Privat no concertat	Privat concertat	Públic	TOTAL	Privat no concertat	Privat concertat	Públic	TOTAL
Ponent	35	6.507	15.826	22.368	0,0%	1,6%	3,9%	5,5%
Metropolitana	7.371	122.211	151.69	281.277	1,8%	29,8%	37,0%	68,5%
Camp de Tarragona	0	8.974	23.352	32.326	0,0%	2,2%	5,7%	7,9%
Central	303	9.419	17.912	27.634	0,1%	2,3%	4,4%	6,7%
Girona	607	8.042	27.581	36.230	0,1%	2,0%	6,7%	8,8%
Terres de l'Ebre	0	1.310	9.277	10.587	0,0%	0,3%	2,3%	2,6%
	8.316	156.463	245.64	410.422	2,0%	38,1%	59,9%	
Mostra estimada								
	Privat no concertat	Privat concertat	Públic	TOTAL	Privat no concertat	Privat concertat	Públic	TOTAL
Ponent	0	120	240	360	0,0%	1,9%	3,7%	5,6%
Metropolitana	180	1.820	2.440	4.440	2,8%	28,2%	37,8%	68,7%
Camp de Tarragona	0	160	300	460	0,0%	2,5%	4,6%	7,1%
Central	0	200	240	440	0,0%	3,1%	3,7%	6,8%
Girona	20	100	460	580	0,3%	1,5%	7,1%	9,0%
Terres de l'Ebre	0	40	140	180	0,0%	0,6%	2,2%	2,8%
	200	2.440	3.820	6.460	3,1%	37,8%	59,1%	
Mostra real								
	Privat no concertat	Privat concertat	Públic	TOTAL	Privat no concertat	Privat concertat	Públic	TOTAL
Ponent	0	123	237	360	0,0%	1,7%	3,2%	4,9%
Metropolitana	157	2.552	2.470	5.179	2,1%	34,5%	33,4%	70,0%
Camp de Tarragona	0	222	257	479	0,0%	3,0%	3,5%	6,5%
Central	0	221	309	530	0,0%	3,0%	4,2%	7,2%
Girona	15	142	496	653	0,2%	1,9%	6,7%	8,8%
Terres de l'Ebre	0	49	144	193	0,0%	0,7%	1,9%	2,6%
	172	3.309	3.913	7.394	2,3%	44,8%	52,9%	

11.2.2.2 *Substitucions de centres*

En tota l'operació de camp només ha estat necessari substituir cinc centres. D'aquests, 3 han estat a la Regió Metropolitana (2 públics i 1 privat no concertat) i 2 a les comarques gironines (1 públic i 1 privat).

11.2.2.3 *Errors mostrals*

Distribució dels errors de mostreig teòrics en funció del nombre d'enquestes finals realitzades, segons l'àmbit territorial, el tipus de centre, el cicle i el sexe.

Àmbit territorial

- Àmbit Metropolità 1,4 %
- Camp de Tarragona + Terres de l'Ebre 3,8 %
- Comarques Centrals 4,2 %
- Comarques Gironines 3,8 %
- Comarques de Ponent 5,1 %
- Catalunya 1,2 %

Naturalesa del centre

- Privat 1,7 %
- Públic 1,7 %

Cicle

- 1r cicle 2,0 %
- 2n cicle 1,9 %
- 3r cicle 1,9 %

Sexe

- Femení 1,6 %
- Masculí 1,6 %